

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Bc. Veronika Koubová

Intermezzo v biskupské službě Štěpána Trochty v letech 1950 – 1968:

Vracím se k vám

**The interim period in the episcopal service of Štěpán Trochta
in the years 1950 - 1968:**

I'm coming back to you

Praha 2023

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda vyslovila vřelé poděkování doc. PhDr. Janě Čechurové, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, za její čas, ochotu, cenné rady a podnětné připomínky. Dále za její laskavý přístup po celou dobu mého studia.

Ráda bych také poděkovala za zpřístupnění archivních materiálů a velkou ochotu: Mgr. Vítu Kochánkovi (archiváři Archivu pražského arcibiskupství), Mgr. Martinu Barusovi (archiváři Archivu Biskupství litoměřického), Pavlu Liškutinovi, SDB (archiváři Archivu Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy), zaměstnancům Národního archivu a Archivu bezpečnostních složek.

Konečně bych také ráda poděkovala svým rodičům za jejich vřelou podporu během mého studia a Andrejovi Č. za značnou technickou pomoc během manipulace s digitalizovanými archiváliemi. Jeho trpělivost a lásku.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Táboře, 9. ledna 2023

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt (česky)

Tato diplomová práce se věnuje osobě litoměřického biskupa a pozdějšího kardinála Štěpána Trochty v letech 1950 – 1968. Práce blíže poodkrývá biskupovo prorežimní jednání na počátku 50. let a současně protistátní činnost, kterou paralelně „páchal“ a za kterou byl následně odsouzen na 25 let odnětí svobody. Následně se výzkum věnuje období, které Trochta strávil v komunistických kriminálech a úsilí státní moci zlomit biskupa ke spolupráci. Další část práce je věnována jeho období života na svobodě, kterou strávil nejdříve jako dělník v Praze a následně jako důchodce v charitativních domovech v Táboře a v Radvanově. Výzkum je zakončen jeho opětovným návratem do diecéze v roce 1968. Cílem diplomové práce je realisticky vykreslit biskupův charakter a jeho činy. Poopravit tak hagiograficky laděné práce katolických biografů, kteří se tomuto období (zejména období 60. let) doposud spíše vyhýbali. Dále si práce klade za cíl detailnější zpracování životních období litoměřického biskupa, kterým v české historiografii doposud nebyla věnována velká pozornost.

Abstract (anglicky)

This thesis elaborates on the work of Bishop, and later Cardinal, Štěpán Trochta in the years 1950–1968. It sheds more light on his pro-regime actions in the early 1950s and at the same time on his anti-state activities that he “committed” in parallel, and for which he was eventually sentenced to 25 years in prison. Following that, the research is focused on the period which Trochta spent in communist prisons, and the efforts of the state power to force him into collaboration with the regime. The next part of this work analyses the period of his freedom, during which he was at first a manual worker in Prague and later a pensioner in charity homes in Tábor and Radvanov. The research ends with his return to the diocese in 1968. The aim of this thesis is to realistically depict the Bishop’s personality and his actions. In this respect, it strives to correct the hagiographically based works of Catholic biographers who have so far rather avoided this period (especially the 1960s). Furthermore, this thesis aims to provide a more detailed treatment of the events in the Bishop’s life that have not as yet enjoyed much attention in Czech historiography.

Klíčová slova (česky):

komunistický režim, perzekuce katolické církve, Církev a stát, státní bezpečnost

Key words (anglicky):

communist regime, persecution of the catholic church, Church and State, the State Security

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. Život Štěpána Trochty do roku 1950	10
2.1 Da mihi animus (1905 – 1939).....	10
2.2 Všichni Němci vinu nenesou (1939 – 1947).....	16
3. Biskup v internaci a ve vězení	26
3.1 Styky biskupa omezte!: Období internace (1950 – 1953).....	26
3.2 Sluhou dvou pánů: Odhalení tajné činnosti biskupa Trochty a soudní proces (1953 – 1954).....	34
3.3 Vězeň č. 2969.....	41
3.4 Agent PLAČEK / HODEK / OREL / LUKAVSKÝ.....	47
4. Období života v Praze	54
4.1 Post bellum: Rekapitulace protikatolických represálií 50. let.....	54
4.2 Agent KABÁT a jeho „osudová láska“	59
4.3 Pražským dělníkem	66
4.4 Agenti v ornátech	72
5. Období života v charitativních domovech	77
5.1 Jen ne do ústavu: Přemístění do charitativního domova v Táboře (1962 – 1963)	77
5.2 První měsíce v Radvanově a „vojna“ za Josefa Berana (1963 – 1964)	83
5.3 Beran kardinálem, hraběnka agentkou a střípky z biskupovy korespondence	88
5.4 Vracím se k vám: Návrat Štěpána Trochty do litoměřické diecéze	93
6. In pectore: Život a smrt Štěpána Trochty v letech 1968 – 1974	101
7. ZÁVĚR	104
Seznam pramenů a literatury.....	107
Seznam zkratk	114
Seznam příloh	116
PŘÍLOHY	119

1. ÚVOD

Příběh Štěpána Trochty budí v dnešní době mnoho otázek. Jedná se o příběh saleziána, který se svou vytrvalou prací a organizačními schopnostmi vypracoval až do čela litoměřické diecéze. Právě v době, kdy se v poválečném Československu dostala k moci komunistická strana, která katolickou církev pokládala za ústředního nepřítele. Sebevědomý biskup Trochta, který byl především velkým diplomatem, „hrál dvoje housle“. Chtěl udržet poměrně značný dialog se státními představiteli, zároveň se ve Vatikánu těšil velké důvěře papeže, kterou nechtěl zklamat. S tímto postojem vstoupil do dějin a napsal svůj příběh. Ten katolická církev však vyložila trochu jinak, po svém. Jaký byl skutečný příběh Štěpána Trochty v letech 1950 – 1968?

Odvažuji se se tvrdit, že životní osud Štěpána Trochty v letech 1950 – 1968 doposud kvalitně zpracován nebyl. Nejstarší monografie o Štěpánu Trochtovi s názvem *Štěpán kardinál Trochta* pochází z díla českých saleziánů z roku 1984.¹ Jedná se o silně hagiograficky laděný životopis zabývající se především raným obdobím biskupova života (dětství, působení v salesiánském řádu v Itálii a v Čechách) a obdobím nacistické perzekuce. Dále se jedná o velmi lapidární a neobjektivní popis událostí, které jsou sem tam doprovázeny nerealistickými historkami z Trochtova života jakožto budoucího světce. Práce není podložena žádnými prameny a patrně se jedná o směs biskupova vyprávění, doplněné fantazií salesiánských pisatelů. Nejsou zde ani náznaky Trochtovy „ústupkářské“ politiky z počátku 50. let. Roky 1948 – 1949 jsou sporadicky okomentovány a čtení pastýřského listu dne 19. června 1949 je prezentováno jako hlavní důvod Trochtova zatčení a věznění v letech 1953 – 1960. Období let 1960 – 1968 není komentováno téměř vůbec.

Další dílo z pera salesiánského autora Jaroslava Novosada nese název *Štěpán Trochta svědek T*, pochází z roku 2004.² Spíše než o historickou monografii se jedná o obrázkovou encyklopedii, která je kompilací jednak výše uvedeného titulu z roku 1984, jednak nelogicky citovaných jednotlivin ze svazku tajného

¹ Štěpán kardinál Trochta: Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím: Křesťanská akademie, 1984

² NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001

spolupracovníka KABÁTA. Jsou zde poprvé zmiňovány nové poznatky (Trochtův dialog se státem 1948 – 1952, podrobnosti z internace, Trochtova tajná činnost, existence agenta ORLA, Trochtova spolupráce s StB a jeho pokusy o kompromitaci). Pověštinou jsou však tyto skutečnosti pouze zmíněny, naznačeny nebo dokonce různě překrouceny. Použité prameny a literatura opět chybí.

Kruh se uzavírá a v roce 2006 vzniká další kompilace kompilací. Tentokrát pod názvem *Vyznavač a mučedník*, od křesťanského autora Jiřího Kučery.³ V nově vzniklém díle se opět setkávají dva výše uvedené tituly. Tentokrát je však příběh Štěpána Trochty vyprávěn pouze na pár listech a jedná se spíše o jakousi brožuru.

Další díla se zabývala Trochtovým osudem pouze do roku 1950. Jeho protinacistické činnosti se na čtyřech stranách sborníku věnoval historik Petr Koura.⁴ Podobný rozsah měly i studie Jiřího Plachého v periodiku *Securitas Imperii* zabývající se Trochtovým čtením pastýřského dne 19. června 1949.⁵ Z křesťanských autorů, kteří se osobou litoměřického biskupa zabývali, bych ráda vyzvedla dílo Marie Rút Křížkové. Ta za života Štěpána Trochty sepsala jeho vzpomínky na období nacistické okupace a v roce 1991 je vydala.⁶

V roce 2017 na salesiánské půdě proběhla přednáška církevního historika Jaroslava Šebka. Ten vyprávěl Trochtův život celý, velmi otevřeně a realisticky. Poznamenal, že je načase dát jeho skutečný příběh do čtivé podoby a podotkl: „*Pro jeho adoratory bude těžké realitu přijmout, z mnoha důvodů totiž není možné ho postavit ho na piedestal k nějaké oficiální církevní úctě. Můžeme ho však adorovat*

³ KUČERA, Jiří. *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*. Praha: Portál, 2006

⁴ KOURA, Petr: Protinacistická odbojová činnost Štěpána Trochty. In MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří (eds.): *Osobnost v církvi a politice. Čeští a slovenští křesťané ve 20. století*. Brno 2006, s. 423–427

⁵ PLACHÝ, Jiří: Biskup Trochta v hodině velké zkoušky. In: *Securitas Imperii*, 11, Praha 2005, s. 129–134

⁶ Kardinál Trochta mučedník: Terezín, Mauthausen, Dachau. Nové Město nad Metují: Signum unitatis, 1991

sami a vzít si z jeho příběhu poučení. (...) Trochta je hodný naší obrovské úcty a obrovského vděku.“⁷

V nadcházejících stránkách se tedy pokusím tohoto úkolu částečně zhostit a popsat osudy Štěpána Trochty v letech 1950 – 1968, tedy dobu, které česká historiografie dosud spíše mlčela. Při práci budu čerpat ze státních archivů (Archiv bezpečnostních složek, Národní archiv) a archivů církevních (Archiv pražského arcibiskupství, Archiv Biskupství litoměřického, Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy). Práci doplním příslušnou sekundární literaturou.

⁷ Štěpán Trochta: mučedník církevní diplomacie (Jaroslav Šebek) - YouTube. YouTube [online].

Copyright © 2022 Google LLC [cit. 11.10.2022]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=qL6c9ECM2yY&t=1177s>

2. Život Štěpána Trochty do roku 1950

2.1 Da mihi animus (1905 – 1939)

Valašsko se pyšní hornatou a lesnatou krajinou a rozkládá se v nejuvýchodnější části Moravy u hranic se Slovenskem. Jedná se o kraj podivuhodné přírody a malebných roubenek. Valaši byli kdysi známí svou pohostinností a srdečností, ale také tvrdohlavostí a nekompromisní hrdostí. Byli urostlé postavy a statné kostry. Chlapec, který se narodil na třetí neděli postní, 26. března 1905 v obci Francova Lhota se těmito vlastnostem nevymykal. A dostal jméno Štěpán.

Malý Štěpán byl pokřtěn místním farářem Ignácem Kremlem v kostele sv. Štěpána hned na druhý den, tedy 27. března 1905. Záznamy matriční knihy narozených uvádějí oba rodiče, kterými byli František Trochta „rolník ve Francové Lhotě, nar. 14. ledna 1881, syn Jana Trochty, rolníka č. 166 z Francovy Lhoty a manželky Marianny z rodu Jana Hřůzy z Francové Lhoty“ a Anna Trochtová „nar. 3. května 1882, dcera Františka Trochty, rolníka č. 152 z Francové Lhoty a manželky Terezie z rodiny Josefa Trochty.“⁸ Rodin se jménem Trochta byl tehdy v obci Francova Lhota značný počet a Trochtovi se tak brali mezi sebou velmi často. Ke svatbě došlo 31. května 1904⁹ a prvorozený syn se narodil téměř přesně o devět měsíců později. Štěpánovi sourozenci přišli na svět o několik let později. Sestra Anežka se narodila 10. dubna 1911¹⁰ a bratr Josef 31. srpna 1913¹¹.

Rolnická rodina na valašské vesničce neměla lehké živobytí. Mladý František Trochta zdědil po otci kus pozemku, na kterém holýma rukama postavil domek z tzv. vepřovic, tedy cihel z nepálené hlíny. Až postupem času si rodina mohla dovolit přikoupit ještě pole a paseku. František Trochta nebyl jen pracovitým rolníkem, ale také zdatným muzikantem. Aby si přivydělal, hrál ve vesnické kapele při muzikách a svatbách, což se mu nakonec stalo osudným.¹² V listopadu 1913 se konala v lidečské hospodě svatba a zalidněný prostor bylo třeba větrat, takže průvan

⁸ ZAO, Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. VK III 10, inv. č. 13227, s. 176.

⁹ ABS, f. MV-V, arch. č. V-2309 MV, Oddací list Františka a Anny Trochtových, 22. prosinec 1941

¹⁰ ZAO, Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. VK III 10, inv. č. 13227, s. 227

¹¹ ZAO, Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. VK III 10, inv. č. 13227, s. 246

¹² NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001, str. 15

táhl kapele přímo do zad. Druhý den ráno dostal František vysokou horečku, přepadly ho křeče a k nemocnému byl přivolán farář Ignác Kreml, aby ho zaopatřil. František Trochta zemřel kolem páté ráno 28. listopadu 1913, přičemž kněz do matriky uvedl příčinu smrti „*zapálení plic*“.¹³

Po smrti hlavy rodiny zůstala jednatřicetiletá Anna Trochtová na všechno sama. Možná právě tato událost byla příčinou toho, že se osmiletý Štěpán stal dospělejším a svědomitějším než jeho vrstevníci. „*Já jsem se učil celkem dobře. Jako chlapec jsem měl dost dobrou paměť, ale vždy u mě převažovala paměť logická nad mechanickou,*“¹⁴ vzpomínal později na svá školní léta. Už jako malý byl zbožnější než ostatní děti. „*Víra pro mě byla něco, co jsem zdědil s mlékem a s krví od ostatních mých rodičů a příbuzných. Na mě měla velký vliv babička. Byla to žena báječného srdce a dobrota vtělená,*“¹⁵ uvedl později o svém dětství biskup Trochta.

Změna pro malého Štěpána nastala v době, kdy do farnosti po knězi P. Ignáci Kremlovi nastoupil mladý doktor teologie P. František Malůš. Ten nadaného žáka doporučil pro studium arcibiskupského gymnázia v Kroměříži, jehož cílem bylo vzdělávat a vychovávat mladé hochy v souladu s křesťanskými hodnotami. Středoškolská léta v chlapci probudila touhu po umění, především se tehdy začal věnovat divadlu a založil ochotnický kroužek. Už zde se začala projevovat jeho energická povaha se smyslem něco zakládat a vytvářet.¹⁶

V roce 1921 byl šestnáctiletý Štěpán nucen studia na gymnáziu přerušit. Jeho matka onemocněla tuberkulózou. Mladík se musel vrátit do rodného domu a postarat se o desetiletou sestru a osmiletého bratra. „*Vzpomínám si, že maminka ležela na posteli a u té postele byl škopíček. V něm voda a ona do ní chrlila krev, a ta krev z ní občas šla proudem. Ona ale říkala: ‚Děti, klekněte si a modlete se. Bůh má rád modlitbu dětí a ji vyslyší.‘ Leželi jsme u postele a vzlykali: ‚Otče náš...‘*“

¹³ ZAO, Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. VK III 9, inv. č. 8800, s. 176

¹⁴ Tíha obětí, TV, ČT1, 2017, Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12238784649-tiha-obeti/>

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ Štěpán kardinál Trochta: Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím: Křesťanská akademie, 1984, str. 16

*Krátce na to byla maminka zaopatřena.*¹⁷ Ač Anna Trochtová dostala od faráře Malúše poslední pomazání, nakonec přežila a postupem času se začala zotavovat.

Štěpánovi došlo, že se do semináře vrátit nemůže. Jednak na to nebyly finanční prostředky, jednak na něj dolehl pocit odpovědnosti. Nedokázal opustit rodinu. Pracoval na poli, obstarával dobytek a celkově zastával veškerou mužskou práci ve stavení. Vyvstávala najednou otázka, co vlastně dál se životem. Chce se stát vůbec knězem?

Farář Malůš mu poradil, aby nepřestával být aktivní ve farnosti. Mladý Trochta tedy založil ve Francově Lhotě místní skupinu tzv. Sdružení katolické omladiny a stal se jejím předsedou.¹⁸ Stejně jako v semináři začal takto organizovat různá divadelní představení, zpěvy a další výstupy. Stal se nejdůležitějším článkem vesnické mládeže a nacházel v té činnosti zalíbení. Prý chce být knězem, šeptaly si mezi sebou děvčata, kterým Štěpánova veselá nátura a statná postava jistě imponovala. A mladík najednou sám nevěděl. Dráha řadového kněze se mu zdála stále vzdálenější.

V té době probíhal v Čechách na Moravě nábor nových členů římskokatolické kongregace *Salesiáni Dona Bosca*. Jednalo se o řeholní společenství, jehož činnost byla věnována výchově mládeže.¹⁹ Tato kongregace byla založena v roce 1859 turínským knězem Giovannim Melchiorre Boscem (1815 – 1888). Ve spolupráci se stejně smýšlejícími kněžími a laiky postupně vytvořil Společnost svatého Františka Saleského, tedy řád saleziánů. Ač bylo toto dílo v 19. stoletím doménou především románského světa (Itálie, Francie, Španělsko, Jižní Amerika),

¹⁷ Štěpán kardinál Trochta: Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím: Křesťanská akademie, 1984, str. 27

¹⁸ Sdružení katolické omladiny (SKO) byla moravské období českého Sdružení katolické mládeže (SKM). Jednalo se o nepolitický spolek, který sdružoval mladé lidi s cílem jejich duchovního a kulturního růstu. SKO bylo založeno 1907 Mons. Cyrilem Stojanem.

¹⁹ Činnost dona Bosca byla původně směřována k chudým chlapcům (buď ze sociálně slabých rodin, nebo chlapcům zcela opuštěných) za účelem umožnit jim vzdělání a křesťanskou výchovu. Bylo jim poskytováno ubytování, strava, vzdělání, náboženský život i výplň volného času. Pro tyto účely byly postupem času v různých zemích světa budovány salesiánská centra (domy, dílny, hřiště a oratoře). Stejná péče byla od roku 1872 věnována také chudým dívkám, o které se staraly Dcery Panny Marie Pomocnice (FMA).

po první světové válce se o něm v Československu začalo mluvit ve velkém.²⁰ V různých katolických novinách byly otiskovány krátké výzvy. Jedna taková se dostala do rukou i osmnáctiletému Štěpánovi: „*Ve zmíněném článku se vyprávělo, že kdesi v Itálii, v Perose Argentině, existuje ústav pro duchovní povolání, který vedou saleziáni ze Slovenska. Vyučují tam chlapce, kteří studují nižší gymnázium, a připravují se uvést do vlasti dílo pro záchranu mládeže, založené italským knězem Janem Boskem, zemřelým v pověsti svatosti. Zájemci byli odkázáni na určitou adresu do Trnavy.*“²¹

A tak Štěpán na výzvu odepsal. V roce 1923 nastoupil do noviciátu v italské vesničce jménem Foglizzo, vzdálené asi 40 km od Turína, který byl centrem salesiánského řádu.²² Ještě před složením řeholních slibů se mladý Trochta začal podílet na založení čistě českého salesiánského ústavu. Slovákům se totiž v roce 1924 podařilo získat v Šaštíně nedaleko Trnavy zrušený objekt bývalého kláštera.. Slovenský salesiánský ústav se tak mohl přesunout a ústav v Perose se uvolnil. Trochta se v této věci setkal s hlavním představeným saleziánů Donem Rinaldim. Ústav byl nakonec Čechům skutečně přidělen.²³

Dvacetiletý Štěpán Trochta složil řeholní sliby dne 24. září 1925 a o rok později byl poslán jako asistent do Perosy Argentiny, kde vykonával asistentickou praxi, které spočívala ve výchově svěřené mládeže a měla předcházet studiu teologie. V roce 1926 se začalo uvažovat o založení salesiánského díla v Čechách. Prostřednictvím kněze Augustina Štancla se brzy objevila nabídka Fryštáku u Holešova v podobě uprázdněných církevních nemovitostí po Sestrách Neposkvrněného početí Panny Marie. Štěpán Trochta se tak společně s Ignácem Stuchlým²⁴ a dalšími vypravil do Československa. Nový akademický rok

²⁰ KRÍŽKOVÁ, Marie Rút. *Knihy víry, naděje a lásky*. Praha: Portál, 1996, str. 7 – 9

²¹ Štěpán kardinál Trochta: *Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů*. Řím: Křesťanská akademie, 1984, str. 31

²² MED, Oldřich. *Český Don Bosko: Životopis P. Ignáce Stuchlého*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 47

²³ KRÍŽKOVÁ, Marie Rút. *Knihy víry, naděje a lásky*. Praha: Portál, 1996, str. 19

²⁴ Ignác Stuchlý (1869 – 1953) byl římskokatolický kněz, spoluzakladatel a první provinciál české salesiánské provenience. Narodil se na ve slezské Boleslavi. V Itálii vstoupil do salesiánského noviciátu a v roce 1901 byl vysvěcen na kněze. Řádem byl vyslán na Slovinsko, kde strávil přes dvacet let. V pokročilém věku byl povolán do italské Perosy. V roce 1927 se Štěpánem Trochtou

1927/1928 mohl začít už na Moravě. Na svátek sv. Václava byl slavnostně otevřen první salesiánský ústav ve Fryštáku u Zlína.²⁵

V triadvaceti nastoupil Štěpán na studium teologie na Turínské univerzitě a ukončil jí dizertační práci na téma „*Husitská otázka: Zpracování naukových odchylek*“ v červnu roku 1932 a získal tak titul *ThDr.*²⁶ Hned v červenci přijal kněžské svěcení z rukou turínského arcibiskupa Maurilia Fossatiho. Následovala primice v Bolognano, na které zaznělo Trochotovo první kázání v italštině. Ještě ten měsíc následovala primice v češtině, tedy v novoknězově valašském rodišti.

Ve farní kronice Francovy Lhoty se o této události můžeme dočíst toto: „*Nebylo se co diviti velké radosti, když došla zpráva z Turína, že tam byl vysvěcen na kněze rodák z Francovy Lhoty P. Štěpán Trochta, salezián. S nedočkavostí téměř dětinnou byl vítán 16. července u Mikulínova kříže místním farářem P. Nevrlým, starostou obce Josefem Hrbáčkem, Omladinou, Svazem katolických žen a dívek a školákem. Za zpěvu a hudby odváděn byl kněz – rodák – do chrámu Páně, kde udělili přítomným sv. požehnání. Druhého dne již časně zrána hrnuly se zástupy k nevidané dosud zde slavnosti ze všech stran. Zvláště ze Slovenska. Byla to veliká náboženská manifestace celého valašského kraje. Škoda jen, že počasí nám nepřálo.*“²⁷

Novokněz Trochta ve Fryštáku, který se rychle plnil, moc dlouho nepůsobil. Ředitel ústavu Don Stuchlý začal již v roce 1933 cestovat po Moravě a hledat vhodné místo pro založení dalšího salesiánského domu. Ozvala se tehdy Ostrava, přesněji děkan Kubíček, který Dona Stuchlého informoval o existenci Jednoty svatého Josefa. Ta pořádala sbírku na vystavení nového kostela v oblasti zrušeného evangelického hřbitova, mezi koloniemi Šalamounou a Hlubinnou.²⁸ Po

přestěhoval české salesiánské dílo do Fryštáku. Po komunistické internaci řeholníků byl v roce 1950 umístěn v domově důchodců v Lukově. Zde zemřel v roce 1953.

²⁵ MED, Oldřich. Český Don Bosko: Životopis P. Ignáce Stuchlého. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 68

²⁶ Štěpán kardinál Trochta: Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím: Křesťanská akademie, 1984, str. 54

²⁷ NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001, str. 23

²⁸ MED, Oldřich. Český Don Bosko: Životopis P. Ignáce Stuchlého. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 108 – 109

vzájemných debatách bylo domluveno, že vybrané peníze budou saleziánům poskytnuty, aby kostel společně s dalšími prostory pro mládež postavili. A Štěpán Trochta byl ve večerních hodinách navštíven provinciálem Wallandem: „*Půjdeš do Ostravy. Pan ředitel Don Stuchlý Ti sdělí ostatní. Dobrou noc!*“²⁹

Rok 1934 byl pro saleziány rokem velkých událostí. Jednak byl (tehdy blahořečený) Don Bosko o Velikonocích kanonizován, jednak byl v létě slavnostně posvěcen základní kámen salesiánské stavby v Ostravě.³⁰ Nový ústav mohl tak být na podzim otevřen. Don Stuchlý navázal také korespondenci s českými biskupy a možnosti nových míst pro budování salesiánských domů se rozšiřovaly. O Vánocích přišla nabídka pražského arcibiskupa Kašpara, který saleziánům nabízel pozemek na předměstí Prahy. Provinciál Wallandem se znovu obrátil na (téměř) třicetiletého Trochtu a pražské budování nechal na jeho bedrech.

„*Tady máš pět set korun, víc nemám, ostatní si musíš sehnat sám,*“³¹ bylo o Vánocích 1934 řečeno mladému saleziánovi před tím, než se vydal do Prahy. Ku pomoci mu byl přidělen o sedm let mladší P. František Krutílek a mohl začít se sháněním financí. Na toto období vzpomínal Štěpán Trochta později takto: „*K pozemku pro kostel nabídnutému panem kardinálem jsme přikoupili ještě pozemky další, až jsme dosáhli ucelené plochy, na které jsme mohli zařídit vedle ústavu i fotbalové a tenisové hřiště a kluziště, prostě všechno, co je pro zdravou výchovu mládeže třeba. Prostředky na stavbu jsme sháněli všemi možnými způsoby. Pořádaly se dobročinné koncerty v Obecním domě ve Smetanově síni, ale z nich mnoho nevzešlo. Tak jsme prodávali tzv. „cihly“, rozeslali jsme informační letáky o tom, co budujeme, s přiloženou složenkou. Obcházel jsem bohatší lidi, banky apod. Někde jsem něco dostal, ale v bankách byli dost tvrdí, hleděli hlavně na stranické zájmy.*“³²

²⁹ Štěpán kardinál Trochta: Životopisná črta a výběr z proslavů a pastýřských listů. Řím: Křesťanská akademie, 1984, str. 65

³⁰ KRŮŽKOVÁ, Marie Rút. Kniha víry, naděje a lásky. Praha: Portál, 1996, str. 31

³¹ NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001, str. 27

³² Kardinál Trochta mučedník: Terežín, Mauthausen, Dachau. Nové Město nad Metují: Signum unitatis, 1991. s. 4 – 5, Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:16025435-0dc2-4b0e-b2e6-6ea5d53fc7c7>

2.2 Všichni Němci vinu nenesou (1939 – 1947)

Salesiánský ústav v Praze-Kobylisích pro „*mládež studující i učňovskou, vesměs chudou, převážně pro děti osamělých matek, sirotky a mládež ohroženou*“ byl dokončen na podzim 1937. Tedy právě v době, kdy začal německý nacismus pomalu prosakovat do sousedních států. Papež Pius XI. ve své encyklice „*Mit brennender Sorge*“³³ sice postavil šířící se nacismus do světla „*proti Boží vůli*“, ale Adolf Hitler na Boží vůli vskutku nedbal. Když 15. března 1939 vstoupila německá vojska na území Čech a Moravy, jejím obyvatelům byl zlomen vaz již fatálně.

Zatímco nově ustanovená protektorátní vláda byla nucena spolupracovat s německými úřady, čeští kněží a katolická církev se najednou dostala do role utěšitelů. Ať už nedělními kázáními, ve kterých *Protektoratangehörigen* nacházeli naději nebo konkrétní pomoci (př. tvorba falešných křestních listů, křty Židů, ukrývání osob, dodávky potravin potřebným, atd.). Duchovní tehdy pořádali tzv. národní poutě a veřejné slavnosti, které symbolizovaly návraty k dějinné události a kulturní minulosti českého národa.³⁴

Státního sekretáře K. H. Franka toto pochopitelně zneklidňovalo a rozhodl se neponechat nic náhodě. Už na podzim roku 1939 proběhla „preventivní“ zatýkácká akce *Albrecht der Erste*, během které byli zatčeni vůdci duchovních poutí jako Bohumil Stašek nebo Alois Tylínek.³⁵ Následovalo uzavření vysokých škol včetně teologické fakulty, načež se arcibiskupu Karlu Kašparovi podařilo provizorně zřídit Arcidiecézní bohoslovecké učiliště pražské, v čele s rektorem Josefem Beranem.³⁶

³³ *Mit brennender Sorge* je německy psaná encyklika vydaná 14. března 1937 papežem Piem XI. varující před nastupujícím nacismem.

³⁴ Namátkou jmenujme například přenesení ostatku Karla Hynka Máchy v květnu 1939 či poutě v na jaře v létě toho roku. Například pouť na Říp (60 000 lidí), na Svatou Horu u Příbrami (30 000 lidí), ke sv. Antoníčkovi nad Blatnicí na Uherskohradištsku (80 000 lidí), ke sv. Vavřínečku na Domažlicku (100 000 lidí).

³⁵ GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha: Themis, 1996. Historie, str. 18

³⁶ VODIČKOVÁ, Stanislava. *Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana*. Brno a Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, str. 76

Na mladého ředitele Salesiánského ústavu v Kobylisích mělo gestapo spadeno již od roku 1939. „*Chodili mne poslouchat do kostela svatého Kříže Na Příkopě.*³⁷ (...) *Ve svých kázáních jsem se snažil lidi nenápadně povzbuzovat v duchu přímého křesťanského svědomí a národní resistance. (...) Snažili se mi taky přišít některé věci židovské. Jednalo se hlavně o pomoc Židům přes hranice, a že jsem některým doporučil, aby se obrátili na jisté lidi, co jsem znal v Itálii,*“³⁸ vzpomínal sám Trochta na začátek Protektorátu. V rozhovoru s Marií Rút Křížkovou také podotkl, že v tomto období byl několikrát předvolán do Petschkova paláce, sídla pražského gestapa, k výslechu: „*Tam mi přečetli můj projev a řekli mi, že jeho náplň je pro Říši vysoce nepřátelská. Nakonec mě ještě pustili, ale s pohružkou že mne budou ostře sledovat a při nejbližší příležitosti zatknou.*“³⁹

Tato hrozba na sebe nenechala dlouho čekat. Po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, spáchaným 27. května 1942 československými výsadkáři Janem Kubišem a Josefem Gabčíkem, se rozjel německý represivní aparát naplno. Adolf Hitler ten den neprodleně kontaktoval K. H. Franka s pokyny, kde bylo mimo jiné obsaženo toto: „*Jako odvetné opatření je nutno zajmout 10 000 podezřelých Čechů anebo takových lidí, kteří nemají politicky čistý rejstřík.*“⁴⁰

Čistý rejstřík Štěpán Trochta u pražského gestapa rozhodně neměl. Zatčen byl 28. května 1942 samotným kriminálním vrchním tajemníkem Kurtem Oberhauserem, šéfem „Podreferátu církevních záležitostí a Židů“, a byl následně

³⁷ Na tento klasicistní kostel narazil Štěpán Trochta při jedné ze svých procházek Prahou. Sloužil tehdy jako sklad, proto se Trochta obrátil na arcibiskupa Kašpara a zažádal o něj. Karel Kašpar ho následně saleziánům skutečně svěčil.

³⁸ Kardinál Trochta mučedník: Terezín, Mauthausen, Dachau. Nové Město nad Metují: Signum unitatis, 1991. s. 6 – 7, Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:16025435-0dc2-4b0e-b2e6-6ea5d53fc7c7>

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ BRANDES, Detlef, Petr DVOŘÁČEK, Detlef BRANDES a Detlef BRANDES. Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945. Třetí, rozšířené a revidované vydání. Praha: Prostor, 2019, str. 398

dopraven k výslechu do Petschkova paláce, ze kterého byl převezen na Pankrác.⁴¹ Prošel bitím, výhrůzkami a ponižováním. Jak se později dozvěděl, nebyl ve svém utrpení jediný. *„Strašné byly na Pankráci ranní půlhodiny. Tam jsem objevil Švece, Stanovského a hodně jiných kněží. Říkal jsem si, že je to nějaká širší akce, do které patří asi i moje zatčení. Jednou, když nás převázeli do Pečkárny, jsem viděl, jak cpali do ajnclíku rektora pražského semináře, pozdějšího kardinála Berana.“*⁴²

Právě s o několik let starším, droboučným Josefem Beranem se setkal na Malé Pevnosti v Terezíně, kam byli z Pankráce převezeni. Společně tu na vlastní kůži zažili doposud nepředstavitelné poměry. Trochta i Beran byli přeraženi k tzv. Baukomandu, kde vyváželi šterk na dvoukolové kárce.⁴³ Následně byl přeražen k jinému komandu „na dráhu“ do Litoměřic, kam vězni z Terezína museli každý den pěšky docházet, což jim rozdíralo boty i kůži.⁴⁴

Terezín byl pro Trochtu, Berana a většinou ostatních vězněných kněží pouze přestupní stanicí. V září 1942 byl Trochta převezen do KT Mauthausenu, kde zažil roční muka při práci v kamenolomu. Biskup vzpomínal, že v tomto období téměř přišel o život: *„Jednoho dne Trochta a sedm židů vyváželi záchodové kádě. Esesákovi se zdála jeho postava již dost zralá pro krematorium a tak při tom na něj dvakrát vystřelil. Naštěstí to bylo do nohy a Trochta poznal vážnost situace, svalil se a zůstal nehybně ležet. Rozhodovalo se o jeho životě a smrti. Náhodou jel kolem dvoukolák s mrtvolami do krematoria a tak esesák jen zařval: ‚Hod’te ho na káru!‘ Postřelený Trochta na hromadě mrtvol cestou omdlel, probral se až v hrobovém*

⁴¹ KOLOUCH, František, Katolická církev v období Protektorátu – Odboj a utrpení, In: moderní-dejiny.cz [online]. 12. 10. 2012 [cit. 04. 10. 2022]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/katolicka-cirkev-v-obdobi-protektoratu-odboj-a-utrpeni/>

⁴² Kardinál Trochta mučedník: Terezín, Mauthausen, Dachau. Nové Město nad Metují: Signum unitatis, 1991. s. 12, Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:16025435-0dc2-4b0e-b2e6-6ea5d53fc7c7>

⁴³ VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana. Brno a Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, str. 92

⁴⁴ Tamtéž

tichu před krematoriem. Jednomu nebožtíkovi utrhl kus nohavice, aby si ovázal krvácející nohu, svezl se pomalu z káry a proplížil se do blízké ošetřovny.“⁴⁵

V roce 1944 byl převezen do Dachau, kde byli koncentrováni kněží z celé Evropy, dokonce zde byly vyhrazeny i tři kněžské bloky.⁴⁶ Tady se osmatřicetiletý salezián setkal s významnými preláty Československa (kromě Josefa Berana zde byl také Bohumil Stašek, Alois Tylínek, Adolf Kajpr, Otakar Švec, František Štverák). Na toto společenství protkané vzájemným povzbuzením a lidským přátelstvím vzpomínal později arcibiskup Josef Beran ve svém strahovském kázání z 18. června 1949: *„Odkud jsem čerpal sílu ve všech pracích a námahách já, v Kristu nejmilejší? – Z Eucharistie...Jak jsem byl potěšen a posílen k dalším útrapám v koncentráku v Dachau, když mi můj dobrý bratr P. Kajpr, přinesl nejsvětější Eucharistii v balicím papíře, aby to nebylo upozorováno dozorci.*“⁴⁷

Koncentrační tábor Dachau osvobodila americká armáda 29. dubna 1945. *„Byla to poměrně malá četa, ale zaskočení a namnoze již prchající esesmani se k protiútoky neodhodlali,*“ popisuje ono nedělní ráno Štěpán Trochta. *„A tak přesně v 5 hodin 28 minut se otevřela hlavní brána a propuklo ohromné nadšení. Američané vězňům přivezli jídlo a šaty a odšívili je. V táboře se rozšířil tyfus, mnozí vážně onemocněli a kolem dvou tisíc bývalých vězňů ještě následně zemřelo.*“ Čeští kněží byli z Dachau transportováni 21. května do své vlasti a osvobození krajané je vítali s aureolou národních hrdinů.

Od smrti kardinála Karla Kašpara v roce 1941 zůstal pražský arcibiskupský post neobsazený⁴⁸. Svatý stolec ustanovil novým pražským biskupem Josefa Berana, Trochtova přítele a spoluvězně z Dachau. Ten byl na sv. Martina, 11. listopadu 1946, vysvěcen. Toto rozhodnutí bylo údajně podpořeno přáním

⁴⁵ Štěpán kardinál Trochta - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 02.11.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rWhBy9xgbmU&t=4165s>

⁴⁶ HOFFMANN, Bedřich. A kdo vás zabije...: Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech. II. vydání. Přerov: Společenské podniky, 1946, str. 272 – 273

⁴⁷ KOUBOVÁ, Veronika. Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu, pastýřský list čten o Božím těle 1949 [online]. 2019 [cit. 2022-09-19]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/212171>. Vedoucí práce Milada Sekyrková, str. 30

⁴⁸ Správou arcidiecéze byl dočasně pověřen kapitulní vikář ThDr. Bohumil Opatrný.

prezidenta Edvarda Beneše, aby se novým českým primasem stala osoba spojená s protihitlerovským odbojem.⁴⁹

Německá okupace se nejvíce podepsala na stavu litoměřické diecéze. V důsledku Mnichovského diktátu byla diecéze rozdělena a litoměřické biskupství bylo jediným, které svým sídlem nezůstalo v protektorátu.⁵⁰ Po válce zde díky vysídlování zůstalo mnoho vydrancovaných a opuštěných kostelů. Litoměřická diecéze neměla semináře a církevní budovy se nacházely v žalostném stavu.⁵¹ Papež Pius XII. povolal k „resuscitaci“ této pohraniční oblasti právě české saleziány, kteří projeví svého budovatelského ducha již ve 30. letech a zároveň vyslovil přání, aby se novým litoměřickým biskupem stal třičtyřicetiletý Štěpán Trochta.⁵² Ten byl již v té době váženou postavou katolické církve. Svědčí o tom například jeho účast na konferenci ordinářů o pastoraci mládeže konané na podzim roku 1945 nebo dokument královehradeckého biskupa Mořice Píchy z března roku 1947, který obsahoval úvahu o jeho kandidatuře i pro post českobudějovického biskupa.⁵³

Biskupské svěcení proběhlo 16. listopadu 1947 v pražské katedrále sv. Víta. Hlavním světitelem byl papežský nuncius Mons. Ritter, spolusvětitelé pak pražský arcibiskup Josef Beran a královehradecký biskup Mořic Pícha. Po obřadech

⁴⁹ VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana. Brno a Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, str. 143

⁵⁰ V důsledku Mnichovského diktátu přišla litoměřická diecéze o 342 farností (z původních 446 farností), které byly připojeny k nově tvořící se župě Gau Sudetenland s hlavním městem Libercem a novým místodržitelem Konradem Henleinem. Litoměřický seminář byl vyhrazen pouze pro německé seminaristy a čeští bohoslovci museli studovat v Praze. Budova byla zpětně získána pro seminaristy až v září roku 1945. Po válce v roce 1947 nabídl tehdejší biskup Antonín Alois Weber papeži rezignaci a on ji přijal.

⁵¹ MACEK, Jaroslav, Jan BRODSKÝ a Ivan GUTIERREZ. Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, str. 134

⁵² Podle církevního historika Jaroslava Šebka bylo papežovo rozhodnutí podporováno zejména papežským nunciem Xavierem Ritterou.

⁵³ HURT, Josef, Litoměřický biskup Štěpán Trochta a osudy jeho spolupracovníků v agenturním rozpracování StB, In: DOLEŽALOVÁ, Markéta. Církev za totality - lidé a místa: sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2016, st. 29

následoval Štěpán Trochta svého arcipastýře do paláce na Hradčanském náměstí, kde byl z balkonu představen věřícím. To vše v doprovodu své staré matky.⁵⁴

Nutno říci, že jeho nástup do diecéze byl provázen značnou pokorou. Po svém biskupském svěcení během cesty do Litoměřic úmyslně zajel do Terezína, kde uctil památku zavražděných vězňů. Odtud pak šel pěšky do Litoměřic. O rok později v září roku 1948 pronesl nad rakví svého zemřelého předchůdce, bývalého litoměřického biskupa německé národnosti Aloise Webera, tato slova: „*Nemohu nepřipomenout jeho smysl pro spravedlnost a jeho lásku ke všem duším v diecézi. Slovo Boží má být udělováno všem v jejich rodném jazyce a v době přepjatého nacionalismu, je to dobré pravdu připomenout.*“⁵⁵ Ač si prošel největšími hrůzami nacistického režimu, neměl nikdy nacionalistické sklony, a jak sám říkával: „*Všichni Němci vinu nenesou.*“⁵⁶

V poměrně krátkém čase odvedl mladý biskup na své diecézi mnoho práce. Obnovil pastorační s pomocí řádových komunit a kněží z jiných diecézí.⁵⁷ Vybudoval pastorační území po vzoru pražské diecéze, obnovil činnost semináře a církevního gymnázia v Bohosudově, zřídil pastorační kancelář s názvem „*Naše spolupráce*“, nebo rozvíjel Katolickou akci.⁵⁸ Nejbližšími spolupracovníky Štěpána Trochty se vedle již zmíněného tajemníka (a zároveň biskupova zpovědníka) P. Františka Krutílka, stali také P. Josef Šmídl (druhý tajemník), P. Viktor Drapela (vedoucí pastorační kanceláře), P. František Vlček (generální vikář litoměřické diecéze v letech 1947 – 1950) a P. František Rabas (generální vikář litoměřické diecéze v letech 1949 – 1950 a rektor litoměřického semináře).

⁵⁴ NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001, str. 67 – 69

⁵⁵ Štěpán kardinál Trochta - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 02.11.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rWhBy9xgbmU&t=1281s>

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ MACEK, Jaroslav, Jan BRODSKÝ a Ivan GUTIERREZ. Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, str. 134

⁵⁸ HURT, Josef, Litoměřický biskup Štěpán Trochta a osudy jeho spolupracovníků v agenturním rozpracování StB, In: DOLEŽALOVÁ, Markéta. Církev za totality - lidé a místa: sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2016, st. 29

2.3 Přijatelným vyjednávačem (1948 – 1950)

Po komunistickém puči 25. února 1948 se státníci snažili ovládnout Československo ve všech možných aspektech. Zahraniční i vnitrostátní politiku, bezpečností složky, hospodářství, kulturu. Vypořádání se s katolickou církví, napojenou na „západní“ Vatikán a „imperialisty“, v očích nově „zvoleného“ prezidenta Klementa Gottwalda byl tvrdý oříšek. Pražský arcibiskup sice přistoupil na slavnostní vysluhování mše svaté v den Gottwaldova jmenování prezidentem, avšak „přátelská atmosféra“ dlouho netrvala. Ve svém pastýřském listu z 20. června 1948 svým věřícím osvětlil: *„Církev není institucí, která má organizovat politický souhlas (...) Se vsí vážností však připomínám, že liturgickým úkonem tím církev nepřijímá světový názor směru a hnutí, které odporují jejímu názoru.“*⁵⁹

Litoměřický biskup Štěpán Trochta byl (již od března 1948) jmenován do čela církevní delegace⁶⁰, která měla se státem jednat o tzv. „dohodě“. Kromě toho, že měl Trochta ze své praxe dobré vyjednávací a diplomatické schopnosti, byl zde instalován patrně i jiného z důvodu. Osobně se z KT v Mauthausenu znal s Alexejem Čepičkou (tč. ministrem spravedlnosti), který byl Gottwaldem pověřen církevními záležitostmi. V Předsednictvu se začalo říkat, že biskup Trochta *„není tak neústupný jako Beran a má snahu zachránit pro církev co nejvíce i za cenu různých ústupků.“*⁶¹

Ne všichni historici však s tímto rozdělováním církevních prelátů na umírněné a radikální souhlasí. Církevní historik Jaroslav Šebek přichází s trochu plastičtějším a realističtějším pohledem: *„Štěpán Trochta byl člověk, který pod vlivem válečné zkušenosti inklinoval k určitým levicovým názorům a pro tehdejší vládu byl přijatelným vyjednávačem. Byl příznivcem východní politiky Vatikánu. Podobně jako papež Pavel VI. Josef Beran byl za to nekompromisní, protože spoléhal na to, že dojde brzy ke změně politických poměrů a pádu komunistů. Bylo*

⁵⁹ KAPLAN, Karel. Stát a církev v Československu v letech 1948-1953. Brno: Doplněk, 1993.

Studie - materiály - dokumenty., str. 39

⁶⁰ Církevní delegaci kromě Štěpána Trochty tvořili: trnavský apoštolský administrátor Ambroz Lazík, sekretář arcibiskupa Jan Boukal a olomoucký kanovník Antonín Dvořák.

⁶¹ KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, str. 28

*by ale milné rozdělovat církev na tu, která byla Beranová a který byla Trochtová. Každý z nich hledal svou cestu, jak církvi pomoci v nesnadné době.*⁶²

Všemožné „snahy o domluvu“ v letech 1948 – 1949 v praxi znamenaly, že si delegace církve a státu navzájem předhazovaly své podmínky a jednání nikam nevedla. Záměr komunistů, tedy: „*odpoutat katolickou církev od Vatikánu, dostat se tak daleko, aby se s Vatikánem rozešli a stali se národní církví*“⁶³ se pořádkem neuskutečňoval. Poté, co katoličtí biskupové odhalili odposlech na jedné z biskupských porad v březnu 1949, zamrzl dialog úplně. Katolickým prelátům tehdy došlo, že už nemají, co ztratit.

V červnu 1949 vznikl na tajné biskupské poradě v arcibiskupském paláci pastýřský list s názvem *Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu*, který měl být čten na svátek Božího těla, 19. června 1949. Tento dokument byl následně pronesen jednotlivými biskupy do jejich diecézí, rozmnožen na cyklostylu a tajně rozvezen na jednotlivé fary. Dokumentem měl biskupský sbor své věřící konečně informovat o zesilujícím útlaku církve ze strany státu. Dále měl pohrozit exkomunikací těm věřícím, kteří vstoupí do komunisty nově založeného rozkolného hnutí s matoucím názvem „Katolické akce“. Brzy ráno před započítím bohoslužeb byli kněží navštěvováni příslušníky SNB. Byli seznámeni s faktem, že přečetní oběžníku zakládá skutkovou podstatu trestných činů podle zákona na ochranu republiky a hrozí jim trestní stíhání. Přesto list přečetlo kolem 35% českých duchovních.⁶⁴

Kromě biskupa Karla Skoupého, přečetli list všichni čeští biskupové, včetně Štěpána Trochty. Podle výpovědi seminaristy Josefa Hádka se čtení v katedrále sv. Štěpána událo takto: „*Použil příslušníků kněžského semináře, (...), ze kterých vytvořil několikanásobný řetěz okolo oltáře, u něhož pastýřský list četl s příkazem, abychom zabránili bezpečnostním orgánům, případně i násilnému přerušení čtení*

⁶² Štěpán Trochta: mučedník církevní diplomacie (Jaroslav Šebek) - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 11.10.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qL6c9ECM2yY&t=1177s>

⁶³ KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, str. 28

⁶⁴ KOUBOVÁ, Veronika. Pastýřský list "Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky". Bakalářská práce (Bc.)--Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2019, str. 40

pastýřského listu.“⁶⁵ Je nutno tedy podotknout, že jakkoli „milá“⁶⁶ dohoda církve se státem Trochtovi byla, od linie Vatikánu se v této „hodině velké zkoušky“ neoddálil.

Pastýřský list čten o Božím těle 19. června 1949 byl pomyslným bodem, kdy byla katolické církvi otevřeně vyhlášena válka. Pražský arcibiskup, jehož přečtení *Oběžníku* bylo doprovázeno skandálem ve Svatovítské katedrále⁶⁷, byl okamžitě zajištěn příslušníky státní bezpečnosti a příštích patnáct let strávil v internaci. Následující den, 20. června 1949, se Štěpán Trochta neprodleně obrátil na Alexeje Čepičku: „*Nekatolická Katolická Akce je největším omylem, který se mohl v dnešní době stát, bylo kolem ní uskutečněno už tolik švindlu. (...) Já dnes již nic dělat nemohu a nebudu. Je-li můj šéf, s kterým jsem tahal kdysi káry štěrku v Terezíně, omezen na svobodě, pak jako jeho dobrý kamarád nemohu dělat nic jiného než žádat, aby mu byla svoboda vrácena.*“⁶⁸

Komunisty založená Katolická akce se s úspěchem neshledala a Beranova hrozba exkomunikace mezi věřícími zabrala. Komunistickým politikům došlo, že je zapotřebí taktiky jiné a již od léta 1949 byly připravovány nové církevní zákony, jež by perzekuci církve legalizovaly. Ty byly schváleny v říjnu 1949. Zákon č. 217/1949 Sb. zřizoval Státní úřad pro věci církevní (SÚC)⁶⁹ s povahou ústředního

⁶⁵ ⁶⁵ KOUBOVÁ, Veronika. Pastýřský list "Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky". Bakalářská práce (Bc.)--Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2019, str. 40

⁶⁶ Trochta během jednoho z výslechů v roce 1954 vypověděl: „*Jednáním arcibiskupa Berana jsem byl překvapen, ale byl jsem na něm závislý a nemohl jsem se sám odchýlit. (...) Chci ale říci, že dosažení dohody mi bylo velmi milé.*“

⁶⁷ Arcibiskup Josef Beran se 19. června 1949 rovněž chystal *Oběžník* během bohoslužby ve svatovítské katedrále přečíst. Bylo mu v tom však státní bezpečností zabráněno. V chrámu se následně strhla vřava a arcibiskup musel být seminaristy z chrámu doslova vyproštěn a dopraven do arcibiskupského paláce.

⁶⁸ NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001, str. 101

⁶⁹ Státní úřad pro věci církevní (SÚC) fungoval v rozmezí let 1949 – 1956. Za tu dobu se v jeho čele vystřídal Alexej Čepička, Zdeněk Fierlinger a Jaroslav Havelka. Mezi řešené záležitosti patřily například platy duchovních, úprava výuky náboženství ve školách, vydávání duchovních publikací, kádrové posudky věřících, kontrola církevních rozpočtů. SÚC byla podřízena církevní oddělení na ONV a KNV, v jejich čelech stáli tzv. církevní tajemníci. Stejně tak vznikala církevní oddělení ve státní bezpečnosti a justici. Úřad fungoval až do roku 1956, kdy agendu převzal

úřadu, jež přejal veškerou agendu ústředních úřadů spravující církevní záležitosti, tedy zejména ministerstva školství věd a umění a ministerstva vnitra.⁷⁰ Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností převáděl veškeré hospodářské závazky církve na stát. Platy duchovních („osobní požitky“), opravy církevních budov, částky na provoz církevní administrativy.⁷¹ Jak tedy zhodnotil Klement Gottwald v Předsednictvu: „*Střihli jsme je sakramentsky (...) Prozatím jsme nesáhli na kláštery. Připravit!*“⁷²

Sekretariát pro věci církevní při ministerstvu školství, věd a umění. V jeho čele stál stalinista Karel Hruža.

⁷⁰ KUKLÍK, Jan, Karolina ADAMOVIÁ, Petr BĚLOVSKÝ, et al. Dějiny československého práva 1945-1989. Praha: Auditorium, 2011, str. 135

⁷¹ TRETERA, Rajmund Jiří, HORÁK, Záboj, Konfesní právo, Praha: Leges, 2015, str. 349 – 350

⁷² BULÍNOVÁ, Marie, Milena JANIŠOVÁ a Karel KAPLAN. ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY (AKADEMIE VĚD ČR). Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951. 1, Církevní komise ÚV KSČ ("církevní šestka"): Duben 1949 - březen 1950. Brno: Doplněk, 1994, str. 236

3. Biskup v internaci a ve vězení

3.1 Styky biskupa omezte!: Období internace (1950 – 1953)

Ve stejný den, tedy 1. ledna 1950, kdy papež Pius XII. vyhlásil pro celou katolickou církev Milostivé léto se slovy: „*Přichystejte tridua, duchovní obnovy, kající poutní průvody. Rok tento má být rokem posvěcení duší modlitbou a pokáním, upevněním věrnosti Kristu a církvi.*“⁷³, vešly v účinnost dva zákony. Zákon č. 265 zavádějící obligatorní civilní sňatek a zákon č. 268, kterým byly převedeny všechny církevní matriky do správy národních výborů a prohlášeny za majetek státu.⁷⁴

Po únorovém umučení číhošťského faráře Josefa Toufara ve valdické věznici, byl uspořádán monstrproces s představiteli jednotlivých řádů a během noci (z 13. na 14. dubna 1950, později ještě z 27. dubna na 28. dubna 1950) byly obsazeny mužské kláštery. Řeholníci byli následně převezeni do tzv. internačních klášterů. Zde pobýli několik měsíců, než byli přeřazeni k PTP, do TNP, postaveni před soud, nebo dále drženi v internaci ve zrušeném premonstrátském klášteře v Želivě až do roku 1954. Celá tato akce, později nazývaná jako „Bartolomějská noc“ proběhla bez jakéhokoli právního podkladu, neexistovala pro ni žádná právní norma.⁷⁵ Krátce po mužských řádech, byly napadeny také ženské. Řeholní sestram bylo „dovoleno“ působit v tzv. charitativních domech při pohraničí a postupně musely opouštět specializované profese ve školství či zdravotnictví. Jen výjimečně byly ponechávány v ústavech pro „dementní“ osoby.⁷⁶

„V úradě Ordinátu mi sedí zmocněnec štátnej správy kultovnej. On mi kontroluje všetku úradnú poštu, čím mi zasahuje do toho nezákladnejšieho jurisdikčného práva. Som pod dozorom, ak by som bol najnebezpečnejším

⁷³ DOLEŽAL, Miloš. Jako bychom dnes zemřít měli: drama života, kněžství a mučednické smrti číhošťského faráře P. Josefa Toufara. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2012, str. 146

⁷⁴ TRETERA, Rajmund Jiří, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, Praha: Leges, 2015, str. 353

⁷⁵ TRETERA, Rajmund Jiří, *Zákony o církvích ze 14. října 1949 a navazující vládní nařízení jako nástroj likvidace autonomie církví*, In: Společnost pro církevní právo, z. s. [online]. Copyright © [cit. 09.09.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/C%C3%ADrkve-v-roce-1949.pdf>

⁷⁶ Tamtéž

protistátním elementon,⁷⁷ obrátil trnavský administrátor Ambroz Lazík na kancelář Alexeje Čepičky. Takto obdobně začal být sledován i celý biskupský sbor. Do litoměřické diecéze byl v roce 1950 přidělen zmocněnec SUC Jaroslav Zeman a nový generální vikář P. Eduard Oliva (ten nahradil P. Františka Rabase a P. Františka Vlčka v jejich funkcích generálních vikářů litoměřické diecéze).⁷⁸ Kromě kontroly korespondence byly biskupovi odposlouchávány telefony a Trochta byl z rezidence okamžitě internován na probošství, kde mu byly vyhrazeny dva pokoje. Zde pobýval ve společnosti své téměř sedmdesátileté matky Anny Trochotové.⁷⁹

Nařízení biskupovy „izolace“ proběhlo 19. července 1950: *„Zařid'te ihned izolaci biskupa Trochty, tak abyste věděli o každém jeho styku s osobami, nejen za samotné rezidence, nýbrž i s ostatními duchovními a laiky, kteří chtějí biskupa navštívit. Styky biskupa omezte na nejmenší míru a to jen za přítomnosti vašeho orgána. Rozhovor s biskupem musí být při všech návštěvách veden pouze v jazyce českém nebo slovenském.“*⁸⁰ V této době byl na biskupa založen pozorovací svazek strážmistrem Stanislavem Hoffmanem z litoměřického oddělení StB, který obsahuje podrobné záznamy o jeho každodenním životě z období internace (tj. 1950 – 1953). Tato denní hlášení zaznamenávala podrobné informace z Trochtova života o jeho návštěvách, psychickém a fyzickém rozpoložení a celkovém denním režimu.

Na konci listopadu 1950 se odehrál další monstrproces s čelními představiteli katolické církve. V procesu bylo odhaleno spojení Vatikánu s americkými imperialisty, s německým fašismem a s domácími agenty z řad vysoké hierarchie, kteří za války kolaborovali s Hitlerem.⁸¹ Mezi obžalovanými stanuli před Státním soudem: světící biskup a generální vikář olomoucké arcidiecéze Stanislav Zela, opat benediktínského kláštera v Praze-Břevnově Jan

⁷⁷ NA, f. Alexej Čepička, karton č. 52, Dopis Mons. Ambroze Lazíka Klementu Gottwaldovi z 8. července 1949

⁷⁸ Rabas dostal na starosti správu farnosti nejprve v Litvínově, později ve Cvikově. Vlček spravoval farnost v Rovensku pod Troskami.

⁷⁹ MACEK, Jaroslav, Jan BRODSKÝ a Ivan GUTIERREZ. Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, str. 138

⁸⁰ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení velitelství oddílu StB Litoměřice z 19. 7.1950

⁸¹ VAŠKO, Václav. Dům na skále. 2, Církev bojující, 1950-květen 1960. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, str. 250 – 251

Anastáz Opasek, kanovník u sv. Víta v Praze Otakar Švec, pracovník internunciatury v Praze salezián P. Václav Mrtvý a další významní. Průměrný rozsudek činil 19 let (Jan Anastáz Opasek byl odsouzen na doživotí). Štěpán Trochta se o přípravě procesu dozvěděl z novin: „*Včerejšího dne dočetl se litoměřický biskup Trochta, že v Praze počíná probíhati Státní soud s nejvyššími církevními hodnostáři. Biskup o obžalovaných hovořil, že je všechny zná, zvláště Mrtvého, který jest bývalým jeho spolužákem a potom Švece, se kterým byl za okupace zavřen asi jeden rok. S ostatními obžalovanými se prý sešel vždy náhodně. Trochta o nich prohlašoval, že to jsou chudáci, obzvláště Mrtvý. Ten prý na sebe řekne i to, co není pravda. Je prý to dobrý člověk a věci, které jsou na něho naneseny, nikdy prý nedělal.*“⁸²

Na počátku roku 1951 se Trochta pokusil o navázání komunikace se Zdeňkem Fierlingerem, novým šéfem SÚC, který převzal po Alexeji Čepičkovi. Po jedné z návštěv u ministra Fierlingera biskup prohlásil, že nyní doufá, že „*celá církevní otázka bude rozřešena a navázána spolupráce.*“⁸³ Tato „spolupráce“ byla Fierlingerem již předem promyšlená a měla tkvít v tzv. rozkolu mezi biskupy. Někteří z nich byli totiž na začátku března navštíveni zástupcem SÚC a pozváni do Prahy ke slibu věrnosti⁸⁴, někteří naopak nikoli (pro nesmlouvaný postoj Josef Beran, dále brněnský biskup Karel Skoupý a českobudějovický biskup Karel Hlouch).⁸⁵ Slib věrnosti republice tak skutečně 12. března složilo do rukou předsedy vlády Antonína Zápotockého šest prelátů. Mezi nimi byli: královehradecký biskup Mořic Pícha, těšínský administrátor František Onderek, slovenští biskupové Josef Čárský a Ambroz Lazík, pražský kapitulní vikář Antonín Stehlík (zastupující

⁸² ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Zpráva StB z 29. listopadu 1950

⁸³ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB ze 13. února 1951

⁸⁴ Od roku 1950 musel každý kněz, který chtěl legálně vykonávat svou duchovní službu, podepsat slib věrnosti republice který zněl: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice a jejímu lidově demokratickému zřízení a že nepodniknu nic, co by bylo proti jejím zájmům, bezpečnosti a celistvosti. Budu jako občan lidově demokratického státu plnit svědomitě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení, a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahu lidu.*“

⁸⁵KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, str. 92

internované arcibiskupa Berana) a konečně i litoměřický biskup Štěpán Trochta. Tento akt solidarity s režimem byl okamžitě uveřejněn v novinách.

Ještě v den skládání slibu se dostal biskup Trochta zpět do Litoměřic. V dobré náladě, i když všemi událostmi trochu unaven. Pohoda však neměla trvat věčně. „*Tady ti nesu noviny,*“ rozrazila Anna Trochtová druhý den dveře do biskupovy pracovny. Hlasitě vzlykala a mávala synovi před očima výtiskem Lidové demokracie. „*Prosím tě, co se to s tebou děje? Vždyť jsem tě vychovala k tomu, abys byl věrný římsko-katolické církvi. Vždyť oni neustále v novinách nadávají Vatíkán!*“.⁸⁶ Po tomto incidentu byl biskup Trochta po zbytek dne značně rozrušen a zneklidněn. Dalšího večera se však Anna Trochtová přišla se synem usmířit.: „*Za biskupem přišla jeho matka, že se jde za ním podívat, že jí vše již přešlo a že se se vším již smířila a ptala se biskupa, jak mu je. Načež biskup odpověděl, že je mu částečně lépe a divil se tomu, že se na něj matka již nehněvá. Říkal dále: Nejhorší na všem je, když matka prokleje svého syna pro to, že něco udělal v domnění, že činí dobro.*“⁸⁷

Anna Trochtová nebyla přirozeně jediná, která se z novin dozvěděla o skládání slibu českých prelátů. Další překvapená reakce přišla také od biskupova bývalého sekretáře Františka Krutílka, který ho navštívil s výtiskem Lidové demokracie ze 14. března 1951. Ukazoval na fotografii v novinách a požadoval vysvětlení: „*Já vím, že to bouchlo,*“ odpověděl Trochta. Načež Krutílek podotkl, že ho to překvapilo. Trochta začal Krutílka ujišťovat o tom, že on církvi nevěrný není a že nebylo jiného zbylí. Dále se vyjádřil i o Píchovi: „*ke všemu dalšímu dal podklad, neboť jest nejstarším biskupem v ČSR a po velkém uvážení a přemýšlení přistoupil k němu také a myslí, že se nedopustil žádné chyby. Toto jednání biskupů se nedá nyní posoudit, ale vše bude hodnotit historie.*“⁸⁸

Následující den pozoroval strážmistr Laube na biskupovi značnou depresi: „*Když ukončil mši, tak se začal rozčilovat na orgána Pý/II. a říkal: Když mě chcete zničit, tak to udělejte hned. Mluvil o tom, že ministr Fierlinger po slibu biskupů řekl, že odpadnou veškerá opatření-izolace, ale že vše dosud trvá tak jako dříve. Že si*

⁸⁶ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB ze 14. března 1951

⁸⁷ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB z 15. března 1951

⁸⁸ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB ze 16. března 1951

snad myslí, že ho dostali a znova pojede proti němu. Ale když by něco takého mělo být, tak by raději vyskočil z okna, neb si něco udělal.“⁸⁹

Po ozdravném pobytu v Mariánských lázních v dubnu se Štěpán Trochta účastnil Sjezdu bojovníků za svobodu v Bratislavě na konci května 1951.⁹⁰ V doprovodu svého přítele biskupa Ambroze Lazíka, o kterém se vyjadřoval, že je: „*že je to velmi šikovný člověk a nejlepší ze všech těch církevních hodnostářů (slovenských) a zvláště, že je chytrý.*“⁹¹ Tuto příležitost využil k tomu, aby si pohovořil s ministry (Fierlingerem, Čepičkou a Zápotockým) patrně plný nadějí na obnovu jednání církve se státem. Hovory vyšly pro Trochtu pravděpodobně úspěšně, protože po skončení recepce vzal k sobě na pokoj svůj doprovod, „orgána“ a řidiče svého vozu, že „trochu posedí“. „*Při pití říkal, že když to tak dobře dopadlo, tak je nutno to zapít a pil více jak my s řidičem. Zmínil se, že mezi Římem a námi se to nějak urovná a že bude dobře. To je jeho přání.*“⁹²

Březnový slib věrnosti republice nebyl jediným z Trochtových pokusů o znovuotevření dialogu církve se státníky toho roku. Dalším „ústupkem“ byla zářijová účast na Celostátním sjezdu katolického duchovenstva, který se měl konat v předvečer svátku svatého Václava a byl svolaný režimu poplatným Velehradským výborem katolického duchovenstva.⁹³ Ač biskup zprvu nabídku účasti na sjezd generálnímu vikáři P. Eduarda Olivi odmítl,⁹⁴ v předvečer jeho konání byl navštíven Dolkem ze SÚC. Ten mu řekl, že Trochtova účast je výslovným přáním samotného Fierlingera a tímto biskupa nakonec „zlomil“.⁹⁵

⁸⁹ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB ze 16. března 1951

⁹⁰ HURT, Josef, Litoměřický biskup Štěpán Trochta a osudy jeho spolupracovníků v agenturním rozpracování StB, In: DOLEŽALOVÁ, Markéta. Církev za totality - lidé a místa: sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2016, st. 34

⁹¹ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB z 24. května 1951

⁹² ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB z 24. května 1951

⁹³ Velehradský výbor katolického duchovenstva vznikl na velehradské konferenci „pokrokových kněží“ konané v červnu 1950. V den konání sjezdu (tj. 27. září 1951) byl název výboru změněn na Celostátní mírový výbor katolického duchovenstva. K další změně názvu došlo až roku 1966 na Mírové hnutí katolického duchovenstva.

⁹⁴ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB z 25. září 1951

⁹⁵ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB z 26. září 1951

S obavami o to že „z biskupů na sjezdu bude sám“ a přijde exkomunikace z Vatikánu, nasedl druhého dne v 8:15 do automobilu, který jej vezl směr Praha.⁹⁶ Pod heslem *z Východu světlo, z Východu mír*, se v sále pražské Lucerny nashromáždilo přes 1200 duchovních, včetně zahraničních delegátů z Polska a Maďarska.⁹⁷ Ministr Fierlinger řečnil o tom, že nyní zažívá naše duchovenstvo skutečnou svobodu a ministr P. Josef Plojhar⁹⁸ (nově zvolený předseda výboru) varoval před zlým duchem Západu: „*Svatý otec je námi uznáván hlavou katolické církve jako náboženské společnosti. Úplně se však rozcházíme s dnešní vatikánskou politikou, která plně příslužuje světu kapitalismu a imperialismu, souhlasí s tím a podporuje takzvané křížácké tažení proti sovětskému svazu a lidovým demokraciím.*“⁹⁹ Štěpán Trochta měl možnost o přestávce sice s Fierlingerem hovořit, ale o moc dlouhou debatu nešlo. Komunističtí státníci hodnotili tuto „nejvýznamnější událost katolické církve českých dějin“ velmi kladně. Ve zprávě KSČ Zdeněk Fierlinger „vypíchl“ jako pozitivní zejména: „*přítomnost tří biskupů (Trochta, Lazík, Eltschkner) a pozdravná poselství dvou dalších (Čárský, Pícha).*“¹⁰⁰

Méně kladněji sjezd vnímal Štěpán Trochta, který následujícího dne odmítl účast na bohoslužbě v chrámu sv. Štěpána v Litoměřicích s tím, že mezi lidmi půjde, až bude mít jistotu, že si jeho účast nevykládají špatně. O sjezdových referátech a diskuzích se vyjádřil tak, že je z nich zničen. Nevíce z Plojharova projevu proti Vatikánu. „*Starosti si dále dělal z toho, co katolická veřejnost řekne tomu, že on při referátech dokonce tleskal (ve skutečnosti se zdržel tleskání i při předčítání pozdravného dopisu prezidenta republiky). Nyní se obává, že bude Vatikánem*

⁹⁶ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení StB z 28. září 1951

⁹⁷ Duchovní život po válce, i-vysílání [online]. Dostupné z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/209452801350034/>

⁹⁸ Josef Plojhar (1902 – 1981) byl český a československý římskokatolický kněz a politik. Byl členem člen Československé strany lidové, který od roku 1945 kolaboroval s KSČ a po roce 1948 patřil k hlavním postavám ČSL coby loajální součástí komunistického režimu.

⁹⁹ VAŠKO, Václav. Dům na skále. 2, Církev bojující, 1950-květen 1960. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, str. 368

¹⁰⁰ VAŠKO, Václav. Dům na skále. 2, Církev bojující, 1950-květen 1960. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, str. 370 – 371

*exkomunikován, o čem se vyjadřuje tak, že by to jen vítal, neboť by to alespoň proň byla úleva.*¹⁰¹

V listopadu 1951 si Štěpán Trochta uvědomil, že takto již nemůže dál. Generálního vikáře Olivu, který podle biskupových slov diecézi beztak „vládl“ k tomu plně zplnomocnil pověřovacím dekretem a ministru Fierlingerovi zaslal žádost o půlroční zdravotní dovolenou. Ten jeho žádosti vyhověl. Z období začátku této Trochtovy „pauzy“ o něm strážmistr Hoffman poznamenal: *„Po odstoupení biskupa Trochty věnuje se biskup Trochta neustále pouze své vlastní práci. Neustále se prochází po pokojích, neb píše. Naprosto nejeví zájem o vnější okolí své rezidence. Neustále se zabývá tou myšlenkou, jak hloupě nalétl a jel na sjezd duchovních do Prahy a přemýšlí, jak toto napravit a sám sebe opět přivést do vážnosti u těch duchovních, kteří jej dnes pozorují z jiného úhlu. Biskup sám žádné návštěvy nepřijímá a dodržuje to, jak sám řekl, že po dobu 1/2 roku bude neustále sám.*¹⁰²

Konečně pak biskup zažádal o rezignaci v dubnu 1952 tajným dopisem ministru Fierlingerovi. Ten jeho žádost přijal s odpovědí, že *„ministr přijímá rezignaci Trochty a věří, že se Trochta v pozdější době navrátí zpět k výkonu své funkce.*“ Dále byly biskupovi (společně s matkou a jeho personálem) nabídnuty tři možnosti izolace, tj.: a) izolace ve formě rekreačního léčení, b) izolace v jeho domě nebo c) izolace mimo litoměřickou. Trochta si vybral druhou možnost.¹⁰³

V ten samý měsíc byla zatčena bývalá ošetřovatelka biskupa Trochty, devětatdvacetiletá Marie Jadrná. Jméno této již rok neznámé ženy bylo na základě výsledku prof. Růženy Vackové z 2. února 1952 „vytěženo“ a dalším výsledkem Jany Podané odhalen její úkryt u Josefa Kerharta.¹⁰⁴ Marie Jadrná u výsledku následně vypověděla, že doručovala dopisy „jistého církevního hodnostáře“ prof. Růženy Vackové, která je odesílala do Vatikánu. Dále pak dopomohla P. Josefu Šmídlu, tajemníku biskupa Trochty, ilegálně opustit republiku.¹⁰⁵ Následně

¹⁰¹ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Úřední záznam Stb Litoměřice z 1. října 1951

¹⁰² ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Zpráva StB z 22. listopadu 1951

¹⁰³ ABS, f. MV-H, a. č. H-312, Hlášení velitelství oddílu StB Litoměřice z 23. dubna 1952

¹⁰⁴ ABS, f. MV-H, a. č. V-691 MV, Návrh na zatčení, 4. dubna 1952

¹⁰⁵ Jadrná o útěku P. Josefa Šmídla uvedla: *„Koncem července 1950 mě jistý církevní hodnostář požádal, zda bych mu nemohla zprostředkovat ilegální odchod za hranice. Navštívila jsem tohoto*

promluvila i o svém podobném záměru: „*Jelikož jsem se obávala, že moje protistátní činnost nezůstane utajena, rozhodla jsem se, že se na čas ukryji, než se mi naskytne možnost odejít ilegálně za hranice. Odjela jsem proto do Týniště nad Orlicí k rodině Josefa Kerharta, o kterém jsem věděla, že u sebe ukrýval a měl podíl na ilegálním odchodu církevního hodnostáře (Šmídla), o které jsem shora mluvila. (...) Kerhart mi přislíbil, že se pokusí dostati mě ilegálně za hranice. V Týništi jsem se ukrývala celkem 14 měsíců.*“¹⁰⁶

V létě 1952 byl zatčen biskupův bývalý sekretář a přítel František Krutílek a několik dalších biskupových spolupracovníků a informací, zneužitelné proti Trochtovi, začalo přibývat. Ve vyšetřovacím protokolu Františka Krutílka stojí: „*Vyšetřováním vyšlo najevo, že zatčený František Krutílek, bývalý sekretář biskupa Trochty, od roku 1950 soustavně z příkazu doktora Trochty prováděl špionáž. Prameny pro jeho špionážní zprávy pro Vatikán byly jednak jeho osobní styk s osobami, které mu podávali zprávy církevně politické, ač sami se špionážní činnosti nezúčastnili. Dále přímo od dr. Trochty, který mu špionážní zprávy přímo sděloval a to i zpovědnici s určením pro Vatikán.*“¹⁰⁷

církevního hodnostáře, který se již ukrýval ilegálně v Týništi nad Orlicí, kde jsem ho vždy informovala, jak příprava ilegálního odchodu pokračuje. Později, myslím, že to bylo v září 1950, ilegální jeho odchod se uskutečnil.“

¹⁰⁶ ABS, f. MV-H, a. č. V-691 MV, Protokol o výpovědi obviněné Marie Jadrné, 19. dubna 1952

¹⁰⁷ ABS, f. MV-V, a. č. V-331 MV (Krutílek a spol.) zpráva StB, 17. listopadu 1952

3.2 Sluhou dvou pánů: Odhalení tajné činnosti biskupa Trochty a soudní proces (1953 – 1954)

Tajná činnost biskupa Trochty, který byl doposud vnímán spíše jako pokrokový hodnostář, „praskla“ v plnosti roku 1952. StB začala na základě nových výsledků a zatýkání rozplétat Trochtův pokus o „službu dvěma pánům“. Trochta byl zatčen ve své rezidenci v Litoměřicích 13. ledna 1953. O dva dny později došlo k zatčení také jeho dvou bývalých generálních vikářů, tedy Františka Rabase a Františka Vlčka. A nekonečné dny a noci výsledků mnoha osob začaly.

Bylo rozklíčováno, že Štěpán Trochta předával v letech 1947 – 1952 ilegálním způsobem zprávy do Vatikánu. Zprávy byly do Vatikánu nejprve odesílány prostřednictvím pražské internunciatury a to až do jejího zrušení.¹⁰⁸ Tyto (většinou) písemné zprávy Trochta odevzdával zalepené v obálce svým salesiánským spolubratřím, kteří byli zaměstnáni na internunciatuře jako tlumočníci, P. Václavu Mrtvému a P. Aloisi Zmrzlíkovi. Jednalo se tehdy o zprávy týkající se poměrů v litoměřické diecézi (př. počet far, jejich (ne)obsazenost, seznamy perzekuovaných kněží), opisy pastýřských listů, oběžníků, dopisů s vládou, atd.). V březnu 1950 navštívil Štěpána Trochtu tajemník internunciatury, chargé d'affaires Ottavio de Liva, v Litoměřicích osobně. Oznámil mu, že štvavá kampaň proti jeho osobě graduje a styky s Vatikánem budou nejspíše přerušeny nadobro. Přesto má však Vatikán o dění v Československu zájem.¹⁰⁹

Po zrušení pražské internunciatury měli odesílání zpráv na starosti dva Trochtovi tajemníci. Od března 1950 do června 1950 byl tímto úkolem pověřen P. Josef Šmídl, který do zahraničí odeslal kolem šesti zpráv (týkající se například: soustředování řeholníků do internačních táborů, jmenování P. Eduarda Olivy generálním tajemníkem nebo zřízení celostátního semináře v Praze).¹¹⁰ Po Šmídlově úspěšném útěku do zahraničí odesílání převzal Trochtův druhý tajemník

¹⁰⁸ V čele pražské internunciatury byl na konci 40. let chargé d'affaires Gennaro Verolino, který byl na nátlak vlády Vatikánem v červenci 1949 vyměněn Ottaviem de Livou. Toho se komunistům z Československa podařilo „vykořenit“ v březnu 1950. Tímto byly fakticky přerušeny diplomatické styky s Vatikánem.

¹⁰⁹ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi se Štěpánem Trochtou z 14. prosince 1953

¹¹⁰ Tamtéž

P. František Krutílek, který v období od dubna do 1951 do dubna 1952 odeslal asi 8 ilegálních zpráv.¹¹¹ (Zprávy se tentokrát týkaly například: tajných fakult nebo sjezdu duchovních.)

Tito tajmníci byli napojeni na ženské spojky, které zprávy doručovaly na francouzské velvyslanectví. Byly jimi již zmíněné: prof. Růžena Vacková, ošetrovatelka Marie Jadrná, dále Marie Kovalová nebo Marie Zbrojová. Ta o tom, jak se dostala k protistátní činnosti, vypověděla během výslechu toto: „*Při jedné z návštěv v Litoměřicích svěřila se mě Kovalová, že k ní dochází páter Krutílek, který jí předává tajné zprávy od biskupa Dr. Trochty. Které pak jsou odesílány do Vatikánu. Jak mě naznačila, sděloval v těchto zprávách Dr. Trochta události v ČSR jako například o popravách kněží, o soustředování řeholníků a řeholnic apod.. Ku konci naší debaty zeptala se mě Kovalová, zda bych byla v toto směru ochotna pracovat pro církev. Přisvědčila jsem (...).*“¹¹² Zprávy byly povětšinou doručovány formou běžných dopisů zalepených v obálce, některé z nich však poněkud obskurnějším způsobem, například zamotáním do klubka vlny nebo zapečením v buchtě.¹¹³

Další terč zájmu StB představovalo ilegální šíření tiskovin po litoměřické diecéze a síť tajných generálních a oblastních vikářů. Štěpán Trochta během výslechu doznal, že diecézní pastorační kancelář *Naše spolupráce*, kterou založil po vzoru pražského *Pastoračního ústředí*, šířila tiskoviny, které „*nebyly vždy v souladu s lidově-demokratickým zřízením, případně některé z nich byly rázu protistátního*“. Jednalo se o tisk a rozvoz pastýřských listů, oběžníků a směrnic. V čele pastorační kanceláře stál P. Viktor Drapela a jeho pomocnou silou byla vedoucí pro kněžský dorost Marie Kovalová, manželka litoměřického soudce JUDR. Josefa Kovala. Po Drapelově ilegálním opuštění Československa převzal post vedoucího kanceláře P. Josef Šmídl. Rovněž byli tehdy zapojeni i tajní oblastní vikáři.

¹¹¹ Při výslechu biskup Trochta uvedl, že v období mezi červencem 1950 a dubnem 1951 žádné zprávy neodesílal.

¹¹² ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi obviněné Marie Zbrojové z 16. prosince 1952

¹¹³ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi sepsaný s Růženou Vackovou z 9. listopadu 1953

Po jedné z Trochtových návštěv internunciatury ho tehdejší zástupce Vatikánu Ottavio de Liva přesvědčil, aby vytvořil síť generálních a oblastních vikářů, kteří budou podporovat jeho současnou protistátní činnost. Za tímto účelem Trochta obdržel tzv. mexické¹¹⁴ neboli tajné fakulty na přelomu ledna a února 1950 během tajného setkání v Saleziánském ústavu v Praze s Ottaviem de Livou. Tyto fakulty v praxi znamenaly jakési úlevy od ustanovení církevního právního kodexu s povahou organizační, disciplinární a liturgickou. Např.: přenesení biskupských pravomocí na nižší církevní hodnostáře, sloužení bohoslužeb na nouzových místech (vězeňské cely, šachty uranových dolů), předčasné svěcení bohoslovců či složení řeholních slibů, tajné studium teologie nebo kněžská či biskupská svěcení.

V monografiích českých církevních dějin se často setkáváme s tezí, že mexické fakulty přivezl Štěpán Trochta už v listopadu 1948 ze své cesty do Říma, kterou podnikl společně s pražským arcibiskupem Josefem a slovenským biskupem Josefem Čárským. Tuto teorii přebírali autoři pravděpodobně z biografie Štěpána Trochty českých salesiánů vydané v roce 1984.¹¹⁵ Pravděpodobnější verzí ale je, že Ottavio de Liva, který podle svědectví jak na podzim 1949, tak ještě krátce před svým vyhoštěním z republiky v březnu 1950 objížděl diecéze a udílel biskupům instrukce Apoštolského stolce. Ke kněžím, kteří byli od roku 1950 umístováni v internačních táborech, byly fakulty doručovány spolehlivými tajnými kurýry, často ženami.¹¹⁶ O tomto na výslechu promluvil šestadvacetiletý františkán Stanislav Šamárek: *„Bylo to při příležitosti, kdy nám hromadně všem soustředěným kněžím (P. Josef) Kubíček přečetl dopis, který dostal od Trochty, a který mu dodala spojka (Filoména) Tvrdá. V tomto dopise, který nám byl čten, sděloval nám všem biskup Trochta, že i na soustředění trvá náš řád františkánský nadále a nemáme-li mezi sebou své představené, tak že jeho dopis je jurisdikcí, kterou nám povoluje,*

¹¹⁴ Termín mexické fakulty vznikl, protože tyto zplnomocnění (tj. fakulty) byly poprvé poskytnuty mexické církvi na počátky století, kdy procházela pronásledováním.

¹¹⁵ Štěpán kardinál Trochta: Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím: Křesťanská akademie, 1984, str. 138

¹¹⁶ VYBÍRALOVÁ, Eva, Mimořádné fakulty v Československu v letech 1948 – 1989, Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/rcp/75/rcp75-mimoradne-fakulty-v-ceskoslovensku-v-letech-1948%E2%80%931989.pdf>

abychom si představené zvolili ze svého středu v klášteře a tak pokračovali ve své řádové činnosti.“¹¹⁷

Po obdržení tajných fakult od Ottavia de Livy Trochta skutečně ke zbudování této tajné sítě vikářů biskup přistoupil. Litoměřická diecéze byla rozdělena na šest oblastí a jmenovacími dekrety ustanoveno šest oblastních vikářů. Těmi byli: P. František Rabas (oblast Litoměřic), P. Josef Kuška (oblast Mladé Boleslavi), P. Vojtěch Kodera (oblast Liberce), P. František Vojtek (oblast Děčína), P. František Míša, SDB, později Josef Novosad, SDB (oblast Teplic), P. Hrubý, OPraem., (oblast Žatce). Generálními vikáři pak Trochta tajně (znovu)jmenoval P. Františka Rabase a P. Františka Vlčka.¹¹⁸ V případě Trochtova zatčení měl jeden z tajných generálních vikářů získat jeho biskupské pravomoci: „*Pro případ, že by došlo k izolaci, neb mému zatčení, jsem instruoval Vlčka a Rabase v tom smyslu, že jsem jim řekl, že v tomto případě se stává Vlček mým zástupcem a Rabas jeho zástupcem. To je, že Vlček přejímá moji biskupskou funkci a Rabas se stává tajným generálním vikářem. Současně jsem je instruoval též v tom směru, aby o věcech důležitých, pokud možno, rozhodovali po společné poradě.*“¹¹⁹

Taktéž bylo zjištěno, že v rámci těchto úlev provedl Štěpán Trochta tajná svěcení. Na žádost rektora litoměřického semináře P. Františka Rabase bylo v dubnu 1950 vysvěceno v kapli litoměřické rezidence osmnáct bohoslovců. Jednalo se jednak o příslušníky pátého ročníku bohosloveckého semináře v Litoměřicích a též o příslušníky pátého ročníku bohosloveckého učiliště saleziánů v Oseku. Dále byl biskupem vysvěcen kněz pražské diecéze P. Ladislav Hlad, který se na Trochtu obrátil s tím, že ho posílá arcibiskup Beran a „*předložil pověření od*

¹¹⁷ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi Stanislava Šamárka z 15. dubna 1953

¹¹⁸ P. František Rabas a P. František Vlček zastávali v letech 1947 – 1950 funkci generálních vikářů litoměřické diecéze až do doby, než jejich místo v prosinci 1950 zastal státem vnucený P. Eduard Oliva. Rabas dostal na starosti správu farnosti nejprve v Litvínově, později ve Cvikově. Vlček spravoval farnost v Rovensku pod Troskami.

¹¹⁹ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi se zajištěným Štěpánem Trochtou z 19. listopadu 1953

Svaté stolice“. Tajného svěcení se dále zúčastnil také biskup Kajetán Matoušek jako spolu světitel.¹²⁰

V utajení nezůstal ani biskupův plánovaný útěk, který měl proběhnout ještě před jeho zdravotní dovolenou v Mariánských lázních v dubnu 1951. Jako první se s tímto nápadem následovat své dva spolupracovníky (tj. P. Viktora Drapelu a P. Josefa Šmídla) do exilu, svěřil Marii Kovalové a prof. Růženě Vackové. Především prostřednictvím Růženy Vackové potřeboval odeslat zprávu do Vatikánu s dotazem, zda s jeho odchodem z Československa souhlasí. Vacková však reagovala vyhybavou odpovědí¹²¹ a zaujala názor: „že biskup v sebetěžší době neopouští své věřící“ a nechce, aby se Štěpán Trochta stal v očích svých věřících pastýřem, který „na jedné straně veřejně slibuje věrnost vládě, a na druhé, když se mu to nelíbí, chce prchnout za hranice“.¹²²

Marie Kovalová však s útekem souhlasila a kontaktovala v této věci Ing. Františka Nováka, který se s biskupem sešel. Biskup tehdy Novákovi odhalil svou představu o tom, jak by útěk měl proběhnout: „*Sám jsem sdělil Novákovi, že znám místo, které se jmenuje Velký Kloc, kde by byla možnost k přistání letadlem. Rovněž Novák mně potvrdil, že je mu to místo známé, avšak vylučoval možnost provedení útěku letadlem. Podle jeho sdělení měl být můj útěk uskutečněn tím způsobem, že bych odešel nepozorovaně z bydlíště a za jeho pomoci bych byl odvezen zatím na nějaké místo, kde bych vyčkal příležitosti k uskutečnění útěku. Na tuto formu provedení útěku jsem však nechtěl přistoupit, jelikož jsem neměl v úmyslu se před provedením útěku někde skrývat.*“¹²³ Ing. Novák následně Trochtu odkázal na dva muže, tedy Josefa Kerharta, který již zprostředkoval útěk P. Josefu Šmídlovi a Štěpána Šnajdara, kterého spíše než „rozvracení lidově-demokratického režimu“

¹²⁰ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi se zajištěným Štěpánem Trochtou z 7. prosince 1953

¹²¹ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi s Růženou Vackovou z 9. listopadu 1953

¹²² ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi obviněného Ing. Františka Nováka z 15. prosince 1952

¹²³ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi s obviněným Štěpánem Trochtou z 9. prosince 1953

zajímal honorář.¹²⁴ Oba se ale vyjádřili tak, že: „*je pro ně útěk letadlem rovněž neproveditelný a že by útěk chtěli uskutečnit přechodem státních hranic*“. To biskup odmítl. Během rozhovoru je také informoval o tom, že k provedení útěků může poskytnout 200 000 Kčs, načež se rozloučili.

O tom, že útěk nejspíše nebude moci být proveden, Marie Kovalová zřejmě nevěděla. Tyto peníze, které ji Trochta následně poslal (po Krutílkovi a Jadrné), poskytla Ing. Novákovi a Šnajdarovi v domnění, že obnos využijí na uskutečnění biskupova útěku a v případě jeho neuskutečnění peníze vrátí. Bohužel se tak nestalo: „*Předala jsem (Ing. Novákovi) 100 000 Kčs, ze kterých mě později vrátil pouze 60 000 Kčs. Rovněž i Šnajdarovi, který byl taktéž zapojen do přípravy útěku, jsem předala 100 000 Kčs za stejným účelem jako Novákovi. Šnajdar mě vrátil pouze 10 000 Kčs.*“¹²⁵

Ke konci výslechu promluvila Marie Kovalová také o ukrývaných osobních dokumentech a věcech, které si chtěl Trochta vzít s sebou do zahraničí: „*Byly to především osobní doklady Trochty, dále 2 biskupské kříže, zlaté a stříbrné mince, asi čtvery hodinky, prsteny a jiné věci, které předal (...) a já jsem je uložila do kufříku. Později, když nedošlo k útěku Trochty, ukryla tyto věci ve svém domku Zbrojová v Mělníku.*“¹²⁶

Ve vyšetřovací vazbě v Ruzyni strávil Štěpán Trochta úmorných devatenáct měsíců, než byl v létě 1954 konečně postaven před Státní soud. O průběhu výslechů nemáme mnoho informací, biskup Trochta o tom téměř nemluvil.¹²⁷ Pokud na téma v pozdějších letech přišlo, reagoval většinou vyhýbavě: „*O způsobu života a zacházení s vězni v těchto zařízeních nechce šedovlasý muž (...) mluvit. Nežaluje, nejmenuje své trýznitele, v jeho hlase není hořkost, spíš se občas ozve podtón*

¹²⁴ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi s obviněným Štěpánem Šnajdarem z 16. prosince

¹²⁵ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2309 MV, Protokol o výpovědi sepsaný s Marií Kovalovou z 29. prosince 1953

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ VLČEK, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, str. 348

*suchého humoru,*¹²⁸ vzpomínal redaktor Lidové demokracie v dubnu 1968 ve svém článku *Srdce plné odvahy i pokory.*

Se zkušeností z vyšetřovací vazby z pražské Ruzyně se Štěpán Trochta veřejně svěřil až svému biografovi a spolubratru P. Jaroslavu Novosadovi, SDB, jak takové výslechy zhruba probíhaly: „*(Člověk) skončil se zavázanýma očima ve vyšetřovací místnosti, kde to bylo různé, někdy byl připoután řetězy, jindy jen usedl na židli proti vyšetřovateli, za ním stál jeden, před ním seděl druhý estébák, do očí svítily reflektory (...). I otrlý člověk (...) byl samotkou a tímto ponižováním po několika měsících tak zdecimován, že byl ochoten podepsat cokoli. Zejména v podvečerních hodinách při stmívání se najednou chodbou začalo ozývat ječení, hlasitý nářek či řev těch, kdo z toho dostali záchvat (...). Pak následoval dupot bachařů a lékař s uklidňující injekcí.*“¹²⁹

Štěpán Trochta byl Státním soudem ve dnech 22. a 23. července 1954 odsouzen společně se svými třemi spolupracovníky.¹³⁰ Za své provinění proti paragrafu velezrady a vyzvědačství zákona na ochranu lidově demokratické republiky by odsouzen na dvacet pět let odnětí svobody a deset let ztráty čestných práv občanských. Obviněný biskup nemohl být konfrontován se svědky, údajně svědčící proti němu. Pouze mu byly předkládány opisy jejich výpovědí.¹³¹ „*Měl jsem perspektivu rozsudku smrti, ale ortel zněl na 25 let odnětí svobody. Prý vzhledem k proletářskému původu a antifašistickému postoji v letech okupace, a také vzhledem k tomu, že jsem byl katolicky vychován a tedy jsem si prý neuvědomoval rozsah své trestné činnosti. Líčení bylo přísně tajné, rozsudek jsem nikdy nedostal do ruky.*“¹³²

¹²⁸ Archiv Saleziánského střediska mládež Praha-Kobylisy, karton Noviny a články, Lidová demokracie, roč. XXIV, č. 103, Jan Kaštánek, *Srdce plné odvahy i pokory*, str. 2

¹²⁹ NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001, str. 125

¹³⁰ P. František Rabas byl odsouzen na dvacet roků odnětí svobody. P. František Vlček byl odsouzen na patnáct let odnětí svobody. P. Vojtěch Martinů byl odsouzen na osm let odnětí svobody.

¹³¹ VLČEK, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, str. 348

¹³² Archiv Saleziánského střediska mládež Praha-Kobylisy, karton Noviny a články, Lidová demokracie, roč. XXIV, č. 103, Jan Kaštánek, *Srdce plné odvahy i pokory*, str. 2

3.3 Vězeň č. 2969

Od soudu putoval Štěpán Trochta zpět do samovazby v Ruzyni a pak do krajské věznice v Litoměřicích, kde byl vězněn až do konce února roku 1955.¹³³ Následně se dostal do Valdic u Jičína, s lidovým názvem Kartouzy. Tato věznice totiž nacházela v prostorách bývalého kartuziánského kláštera, který byl v roce 1855 přestavěn na věznici a její provoz nezbrzdil nacismus ani komunismus. Kartouzy byly místem s největší koncentrací vězněných duchovních.¹³⁴

Životní podmínky vězňů v Kartouzích máme dnes realisticky zpřístupněné díky svědectví mnoha pamětníků. Za velmi relevantní k případu Štěpána Trochty můžeme považovat paměti sepsané biskupovým pozdějším přítelem a zpovědníkem Janem Anastázem Opaskem. Tento mladý opat břevnovské kláštera byl odsouzen v procesu Zela a spol. (27. listopadu – 2. prosince 1950) za „špionáž a velezradu“ na doživotí.¹³⁵ Dalšími osobami pro drobnou rekonstrukci podmínek mohou posloužit také paměti želivského opata Víta Tajovského nebo dílo politického vězně a skauta Ing. Miloslava Obrmanna, který se ve Valdické věznici s biskupem Trochtou při vycházkách setkával osobě.

Z pamětí se dozvídáme, že práce kněží ve Valdicích spočívala například v pomocných dělnických činnostech (nošení vody, vožení písku, omítání zdí).¹³⁶ Obvykle byla rozdělována podle toho, na co kdo stačil a v jakém zdravotním stavu se nacházel. Například opat Machalka, pružný čtyřicátník, se přihlásil k zednickým pracím, naopak opat Tajovský a jezuita Adolf Kajpr pracovali na zahradě. Jistě zde byly útrapy občas odlehčeny, ať už hezkým počasím nebo radostným shledáním, na které Tajovský později vzpomínal: „*Při práci na zahradě jsem se mohl poprvé od svého zatčení potkat i s Anastázem Opaskem, kterého odsoudili až po mně v dalším monstrprocesu (...), dále jsem se tam setkal s řeckokatolickým biskupem*

¹³³ Archiv Saleziánského střediska mládež Praha-Kobylisy, karton Noviny a články, Lidová demokracie, roč. XXIV, č. 103, Jan Kaštánek, Srdce plné odvahy i pokory, str. 2

¹³⁴ VLČEK, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, str. 132

¹³⁵ LE FAY, Monika. Opat chuligán, aneb, Dobré dílo Anastáze Opaska. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, str. 110

¹³⁶ OPASEK, Anastáz a Marie JIRÁSKOVÁ. Dvanáct zastavení: vzpomínky opata břevnovského kláštera. 3. opravené a doplněné vydání. Praha: Torst, 1997, str. 218

Gojdičem, spišským biskupem Vojšaššákem nebo s jeho pomocným světícím biskupem Barnášem. ¹³⁷

Co se týče vězeňské stravy, její základní ingrediencí byly brambory. Ty byly sváženy do věznic z různých kasáren a závodních kuchyní pro jejich „druhou jakost“. K nim bylo výjimečně podáváno pochybné maso nebo vařené vajíčko. Další častou potravinou podávanou maličkým okýnkem do hliníkových misek byly ovesné vločky, přezdívané „koňský pudíng“. Na přilepšenou k nim občas přibyla také řepná marmeláda. K oběma verzím pokrmů byla servírovaná černá zakalená tekutina, prezentována jako káva.¹³⁸

K povoleným vězeňským kratochvílím patřilo čtení. Knihy bylo možno si od bachařů zapůjčit. Náboženská literatura byla pochopitelně zakázaná (kněžím byly odebrány breviáře, bible, růžence), k dispozici byly jen rudě laděné knihy, většinou beletrie typu: *Rytíř rudé hvězdy* nebo *Daleko od Moskvy*.¹³⁹ Ač kněží žádali, aby jim byl povolen režim poplatný plátek *Katolické noviny*, nebylo jim vyhověno.¹⁴⁰ Vít Tajovský později s úsměvem vzpomínal na „skvosty“, které se ve výběru občas nacházely: „*Mezi knihami byly například publikace italského jezuita, pátera Tondiho, který se dal ke komunistům. Jeho knihu Jezuité, kde líčí svůj život a argumentuje proti církvi, nám dozorcí vždycky doporučovali. Tondi v knize citoval celé úryvky náboženských textů, aby s nimi pak mohl polemizovat. Citoval třeba i z papežských encyklik. Někteří z nás si ji právě kvůli těmto pasážím půjčovali.*“¹⁴¹

Ve valdické věznici byly též sem tam vězňům povoleny vycházky po prostorném dvoře vysypaném škvárou a často zde byla příležitost promluvit i s někým mimo vlastní celu. Na setkání jedno se Štěpánem Trochtou ve Valdické

¹³⁷ TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti: rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera. Praha: Torst, 2001, str. 252

¹³⁸ Archiv Saleziánského střediska mládež Praha-Kobylisy, karton Vzpomínky z dob totalit, Obrman Miloslav, Vzpomínka, 1974

¹³⁹ Tamtéž

¹⁴⁰ OPASEK, Anastáz a Marie JIRÁSKOVÁ. Dvanáct zastavení: vzpomínky opata břevnovského kláštera. 3. opravené a doplněné vydání. Praha: Torst, 1997, str. 223

¹⁴¹ TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti: rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera. Praha: Torst, 2001, str. 309

věznici vzpomínal později skaut ing. Miloslav Obrman takto: „*Seznamování na vycházce mělo svůj rituál. Příliš nedočkavé zvědavosti mohlo vzbudit nedůvěru, tak se začínalo tzv. očucháváním. Sdělili jsme si svá křestní jména a on byl pohoršen, že jsem mu začal vykat. Rozhovor se začínal točit kolem běžných věcí. Dozvěděl jsem se, že není z jižních Čech, ale z Litoměřic, i když se narodil na Moravě. Ona vycházka mne docela potěšila, protože ten člověk přenášel, aniž by se o to očividně nějak snažil, zvláštní důvěru. (...) Mé překvapení neznalo mezí, když mne Štěpán, jak se totiž jmenoval, nenápadně podal levičku a řekl, že je taky bráška.*“

Kontakt s rodinou byl samozřejmě omezen na minimum. Psát domů bylo možné jednou měsíčně. Pouze na jednu adresu a jednu stranu dopisního papíru. Dopisy byly cenzurovány, takže pokud se pisatel odchýlil od rodinných záležitostí k politickým, nebo jen něco nejasně naznačil, adresát text nikdy nedostal. Dopisy sloužily hlavně k „*symbolickému významu a dávaly jen návštěi, že dotyčný ještě žije.*“ V podobném duchu se odehrávaly i návštěvy. Ty byly povoleny dvakrát až čtyřikrát do roka. Vězeň byl před ní oholen, ostříhán a oblečen do čistého vězeňského obleku. Návštěvy trvaly většinou deset minut, osoby seděly odděleně v prosklených boxech, takže nebyl možný žádný fyzický kontakt.¹⁴²

Dalo by se předpokládat, že soudním procesem výslechy Štěpána Trochty skončily. Opak byl ale pravdou. Vězni byli častokráte dále „vytěžováni“ i mnoho let po vynesení rozsudku. Tyto „pohovory“ patrně už tehdy cílily na získání Štěpána Trochty ke spolupráci. Z období mezi lety 1956 – 1959 se dochovalo několik dokumentů z tzv. „pohovorů“, které vedl poručík Václav Šubrt. Většina z Valdic, později také z věznice v Hradci Králové. Šubrt měl za úkol hovořit s Trochtou o jeho protistátní činnosti, politických názorech na současném dění (zejména z oblasti zahraniční politiky), ale také v protokolech mapovat jeho psychický a zdravotní stav.

Ve výslechových místnostech biskup Trochta znovu opakoval, že jednání církve se státem v letech 1948 – 1949 mohlo dopadnout jinak, kdyby nebyl vázán na Vatikán a arcibiskupa Berana a zajisté by mělo „*příznivý výsledek*“.¹⁴³ Podobný

¹⁴² Archiv Saleziánského střediska mládež Praha-Kobylisy, karton Vzpomínky z dob totalit, Obrman Miloslav, Vzpomínka, 1974

¹⁴³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Pohovor s odsouzeným biskupem Trochtou – zpráva 3. odboru III. správy MV, 1. října 1956

postoj zastával i k otázce svého případného propuštění a návratu do čela litoměřické diecéze: „*Kdyby mně chtěli pustit, co bych dělal: Někde bych žil v ústraní (...). Diecéze bych se ujal jen za podmínek, že by to bylo se souhlasem z Říma a plně po stránce církevní regulérní. Jinak kdybych to učinil, byla by to jasná duševní i duchovní sebevražda.*“¹⁴⁴ Na dotaz toho, jak reflektuje svou vinnu za protistátní činnost, odpověděl překvapivě a poměrně sebevědomě: „*Trestnou činnost jsem prováděl a to protože jsem se nesprávně orientoval v situaci a špatně jsem předvídal další vývoj. (...) Pane referente, já tady sedím a pan generální vikář Oliva vládne. Mohlo to být naopak.*“¹⁴⁵

V pohovorech se Šubrtem byl Trochta konfrontován i v otázkách současní zahraniční politiky. Z archivních pramenů se dozvídáme, že měl přístup ke čtení novin. Dost možná z důvodu toho aby mohl při výsleších reflektovat současné světové dění. Na sílící nepokoje mezi Východem a Západem v polovině padesátých let reagoval takto: „*Trochta hubuje při čtení novin na Západ, že se paktuje s Východem, že svojí (...) kšeftařskou politikou dostal do vězení spousta lidí a nyní kolaboruje s Východem, obchoduje s ním a na vězně se vykašle (...). Chválí Adenauera, že se drží, ale říká, že si musíme říci objektivně, ať se nám to líbí nebo nelíbí, že v tomto mohutném zápasu zatím Východ vede hlavně pro slabou morální stránku Západu.*“¹⁴⁶

Pobyt ve věznici pochopitelně na špatném zdravotním stavu Štěpána Trochty nepřidal a biskup se svým věznilům zdál být „*duševně i tělesně velmi unaven a vyčerpán*“.¹⁴⁷ Tento stav se snažil před spoluvězni sice utajit, ale někdy nevyhnul pesimistickým řečem typu: „*Kdybych už raději zemřel, já už živ z vězení nevyjdu, já to na sobě cítím.*“¹⁴⁸ Dny na cele trávil čtením a občasným vtípkováním, kdy například během nástupů při zapínání kabátu říkal: „*Musím si zapnout knoflík,*

¹⁴⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Odsouzený biskup Štěpán Trochta – zpráva 3. odboru III. správy MV, 17. listopadu 1956

¹⁴⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Biskup Trochta – zpráva 3. odboru III. správy MV, 31. ledna 1957

¹⁴⁶ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Odsouzený biskup Štěpán Trochta – zpráva 3. odboru III. správy MV, 17. listopadu 1956

¹⁴⁷ Tamtéž

¹⁴⁸ Tamtéž

na tom závisí zdar socialismu.“¹⁴⁹ Velmi navíc trpěl odloučením od své matky, což StB pochopitelně neuniklo.

V průběhu roku 1957 byl vězeň Trochta převezen do obávané věznice Leopoldov na Slovensku, bývalé protiturecké vojenské pevnosti, kam komunisté soustředili „všechny zajímavé typy odsouzené u nás pro protistátní činnost“¹⁵⁰. Z tohoto období nejsou dochovány žádné záznamy StB. Víme pouze to, že pobyt v tomto „strašáku všech věznic“, jak se o Leopoldově vyjádřil Jan Anastáz Opasek, byl pro Trochtu překvapivě příznivý. Jednak fyzicky namáhavá práce, kterou musel vykonávat v Kartouzách, byla v Leopoldově nahrazena jednoduší. Jednak se dostal do společnosti mnohem většího počtu bývalých přátel a kněžích. V pozdějších Šubrtových záznamech z roku 1959 nacházíme reakci Trochty a dalších duchovních na vysílání slovenských zpráv v rozhlasových amplionech¹⁵¹ o chystané návštěvě sovětského generálního tajemníka Chruščova do USA.: „Trochta i většina odsouzených kněží v Leopoldově v tom vidí úžasný pokrok k vyřešení sporných mezinárodních otázek a dále, že tato schůzka bude mít velký vliv na mírnější mezinárodní napětí. K tomuto podotkl, že v současné době jsou rozhodujícími činiteli SSSR a Amerika. Další tzv. velmoci Anglie a Francie nemají rozhodující vliv ve světovém měřítku, avšak mohou přispět k zmírnění mezinárodního napětí.“

V září 1959 byl vězeň Trochta z Leopoldova „přeskortován“ do věznice v Hradci Králové. Po předvolání mu bylo sděleno, že je tak činěno z důvodu návštěvy jeho těžce nemocné matky, která měla rakovinu. Trochta dojatě přikývl a podotkl, že už mu matka psala, že zažádala o umožnění návštěvy v blízkosti svého bydliště. V rozradostnění poprosil, aby mohl zaslat děkovný dopis „panu prezidentovi a orgánům MV“, což mu bylo 18. září povoleno.¹⁵² Dále Trochta

¹⁴⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Odsouzený biskup Štěpán Trochta – zpráva 3. odboru III. správy MV, 17. listopadu 1956

¹⁵⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Úřední záznam s vězněm Janem Opaskem, 5. ledna 1952

¹⁵¹ Podle svědectví opata Tajovské v Leopoldově vězni přístup k novinám neměli, pouštěli jim ale vysílání slovenských zpráv v rozhlasových amplionech.

¹⁵² Jeho text zněl: „Vážený pane prezidente, uctivě podepsaný odsouzený Štěpán Trochta, dovoluje si tímto poděkovat Vám zdvořile za milost umožnění zvláštní návštěvy své staré nemocné matky, která by jinak nebyla schopna osobně delšího převozu. Návštěva byla uskutečněna v krajské

projevil přání, aby byl zpět převezen do Leopoldova, „*kde si již zvykl na práci*“, což mu bylo též přislíbeno. Por. Šubrt začínal být s biskupem Trochtou konečně spokojen. Povzbuzen dvaceti cigaretami a houskou se salámem „*byl sdílnější a otevřenější*“ než během výslechů v letech 1956 – 1957. „*Vzhledem k této situaci navrhuji, aby byly vedeny příznivější pohovory s cílem využití Trochty v náš prospěch,*“ poznamenal ke konci protokolu na konci září 1959.¹⁵³

věznici v Hradci Králové, která se nachází v blízkosti bydliště Černožic n./L., bydlišti mojí matky. Opětuje své nejuctivější díky, S projeven nejhlubší úcty, odsouzený č. 2969.“

¹⁵³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Pohovor s odsouzeným Štěpánem Trochtou – zpráva 3. odboru III. správy MV, 16. září 1959

3.4 Agent PLAČEK / HODEK / OREL / LUKAVSKÝ

„Litoměřický biskup Štěpán Trochta byl v roce 1954 odsouzen pro velezradu a špionážní činnost státním soudem v Praze k 25 letům odnětí svobody. V současné době si odpykává trest v NPT Valdice. Na cele je s řím. kat. administrátorem Josefem Hofmanem a spolupracovníkem ORLEM (...) Spolupracovník OREL je prověřený a osvědčil se již v několika případech, na které byl nasazen.“¹⁵⁴ uvádí nejstarší dokument zabývající se osobou vězně Trochty, který sepsal por. Václav Šubrt ve valdické věznici dne 30. července 1956. Ten odhaluje další ze zvrácených praktik státní bezpečnosti a vzbuzuje otázky. Kdo byl Trochtovým spoluvězněm, který byl na biskupa nasazen StB již v roce 1956? A jaký je osobní příběh agenta ORLA, o jehož identitě monografie Štěpána Trochty doposud mlčely?

Augustin Korynta se narodil 17. července 1912 jako syn klempíře Františka Korynty a jeho ženy Augusty, měl bratra Václava. Otec rodinu opustil a tak zůstala matka na výchovu svých synů sama. Pracovala jako uklízečka v bance a na gymnaziální studia si musel mladý Augustin vydělávat kondicemi. Po maturitě se rozhodl pro teologickou fakultu v Praze, v roce 1937 byl vysvěcen na kněze. Působil ve středočeském kraji v obci Smečno, Litni u Berouna a konečně v Budňanech, kde byl v roce 1942 jmenován farářem.¹⁵⁵

V roce 1947 se zapletl do ilegální činnosti Čechoameričana Václava Klabíka¹⁵⁶, která spočívala navázání kontaktu se Západem a odesíláním zpráv o hospodářské, politické a církevní situaci v Československu. Poté co kladenský farář

¹⁵⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Odsouzený biskup Štěpán Trochta – zpráva, 17. listopadu 1956

¹⁵⁵ ABS, f. CB -V, vyšetřovací spis a. č. V-137 CB, Václav Klabík a spol., Zápis o výpovědi Augustina Korynty z 6. září 1950

¹⁵⁶ Václav Klabík byl kladenský obchodník s porcelánem, který žil deset let v Americe a pravděpodobně získal také americké státní občanství, se po návratu do Československa zapojil jak do protinacistického a následně i protikomunistického odboje. Klabík si na konci čtyřicátých let vytvořil v Československu jakousi síť skrytých spolupracovníků, kteří měli čekat na jeho pokyny. V létě 1948 překročil hranice do americké okupační zony Německa a za nedlouho přicházely jeho lidem do Československa „pokyny“. V dopisech se podepisoval jako „Beránek-29“, později už jen „B-29“.

P. Jaroslav Tománek a Václav Klabík, dvě hlavní postavy akce, odešli v roce 1948 ilegálně za hranice, zůstalo na Koryntovi, aby spojení se Západem organizoval. Po restaurátérovi Františku Kolářovi (krycí jméno ALERGO) mu byla doručena obálka obsahující instrukce k sestavení ilegální sítě mezi středočeskými faráři (Antonín Nebal-farář v Kralupech nad Vltavou, Karel Brabec-farář ve Svárově u Unhoště, Václav Kuthan-farář ve Stodůlkách u Prahy) a dopis k doručení tajemníku pražského arcibiskupa Mons. Boukalovi. Za pomoci svého bývalého žáka dvacetiletého grafika Ladislava Svatoše sbíral zprávy od zmíněných farářů, přepisoval je a fotografoval. Fotografie následně zmenšoval.¹⁵⁷ Tyto zmenšeniny posílal po Svatošovi do Kladna: „*Ujednali jsme si, že se budu u něho tak jednou za 14 dní a v případě, že budu mít od něj nějakou zprávu, tuto mu odnesu do Kladna do Lidového domu. Jelikož jsem neznal zmíněnou osobu v Lidovém domě v Kladně, vypočetl mi ji a pro případ domluvení mi řekl heslo. Heslo bylo ‚Máte makarony.‘, když mi zmíněná osoba odpoví: ‚Ano, jsou přesolené.‘ doručím jí zprávu a zeptám se, jestli nemá něco zpět.*“¹⁵⁸

Pro případ, že by některému členovi ze skupiny hrozilo nebezpečí, připadal v úvahu útek do zahraničí. Komplaci ze Západu zaslali Koryntovi adresu na jistého Majera, který měl zajistit případný přechod hranic a azyl v klášteře v Lucembursku. Korynta adresu vložil do krabičky od hostií a uschoval ji na faře P. Václava Kuthana ve Stodůlkách u Prahy. V říjnu 1949 byl Kuthan zatčen. Korynty se okamžitě zmocnil strach z prozrazení sítě a pověřil mladého Svatoše, aby pronikl do prázdné fary a krabičku mu přinesl. Nakonec se ale ukázalo, že Kuthan byl zatčen „pouze“ pro falšování jakéhosi křestního listu a po pěti měsících byl propuštěn.¹⁵⁹

V roce 1950 došlo k likvidaci některých skupin, které Klabík řídil a po zatčení Františka Koláře (tzv. ALERGA), byl po jeho výslechu zatčen také

¹⁵⁷ ABS, f. CB -V, vyšetřovací spis a. č. V-137 CB, Václav Klabík a spol., Zápis o výpovědi Augustina Korynty z 6. září 1950

¹⁵⁸ ABS, f. CB -V, vyšetřovací spis a. č. V-137 CB, Václav Klabík a spol., Zápis o výpovědi Ladislava Svatoše z 11. září 1950

¹⁵⁹ ABS, f. CB -V, vyšetřovací spis a. č. V-137 CB, Václav Klabík a spol., Zápis o výpovědi Augustina Korynty z 6. září 1950

Augustin Korynta, ten údajně: „*aniž by co skrýval, provedl spontánní výpověď*“¹⁶⁰, na jejímž základě byli pozatýkáni faráři Kuthan, Nedbal, Brabec. Dne 29. března 1951 proběhlo líčení u Státního soudu, ve kterém byl Augustin Korynta odsouzen za rozvracení republika a vyzvědačství na 24 let odnětí svobody. František Kolář byl odsouzen na 22 let, Ladislav Svatoš na 12 let, Antonín Nedbal na 16 let, Karel Brabec na 17 let, Václav Kuthan na 16 let.¹⁶¹ Po odsouzení byl Korynta poslán do věznice na Mírově v Praze k výkonu trestu.

Výpovědi Augustina Korynty u výslechu ve vyšetřovací vazbě musela být vskutku *spontánní*. Dokonce natolik že si na ni „*orgánové z Českých Budějovic vzpomněli*“¹⁶² a seznali, že by byl snadno získatelnou osobou pro spolupráci. „*Jako farář bys ve věznici mohl udělat kus práce*“ zněla nabídka, která se zřejmě v Koryntových očích nedala odmítnout a on s ní souhlasil. Po převezení do věznice v Českých Budějovicích a okamžitým podáním informací o spoluvěznících z Mírova, byl nasazován do cel vyšetřovaných osob. „*Při získávání důvěry u vyšetřovanců počínal si obzvláště promyšleně. Po poznání využíval u vyšetřovanců různých slabých stránek a postupně si tak získával důvěry, takže k němu vyšetřovanci měli důvěru a svěřovali se mu se svojí trestnou činností.*“¹⁶³

Státní bezpečnost si dále chválila jeho znamenitou paměť. Z rozhovorů se spoluvězni dokázal totiž napsat záznam třeba o obsahu patnácti stran a ani jednou se nezopakovat. Jeho spolupráce byla několikrát prověřována (odposlechem, dalšími agenty), avšak nikde nebylo shledáno závad. Odměnou mu bylo „*něco k jídlu, salám a housky, a mimo toto dostal celkem 550 Kč na svoje osobní konto a byly mu umožněny návštěvy jeho matky, kterou má velmi rád.*“¹⁶⁴

Oficiálním spolupracovníkem StB se stal 19. března 1954, kdy podepsal slib a spolupráci, jež sepsal vlastnoručně na cyklostylovém papíře, kde se zavazoval, že bude pokračovat ve spolupráci, kterou v roce 1952 započal. Udávání ve věznici v Českých Budějovicích odváděl vskutku znamenitě. Během ročního pobytu zvládl

¹⁶⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Memorandum Augustina Korynty z 3. června 1955

¹⁶¹ ABS, f. CB -V, vyšetřovací spis a. č. V-137 CB, Václav Klabík a spol., Rozsudek krajského soud v Praze ze dne 27. května 1969

¹⁶² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Memorandum Augustina Korynty z 3. června 1955

¹⁶³ Tamtéž

¹⁶⁴ Tamtéž

udat například: „*Jistého Jaroslava Nováka z Kozlí, který byl odsouzen na 7 měsíců. Ve věznici byl obsezen (tj. dán na společnou celu) Koryntou, kterému se Novák svěřil se svojí neodhalenou protistátní činností. Na podkladě těch zpráv byla skupina odhalena a zatčeno asi 5 osob a Novák byl odsouzen na 15 let.*“¹⁶⁵ Podobně „zavařil“ také obžalovanému Jaroslavu Šípovi, který byl tou dobou v Českých Budějovicích vyšetřovací vazbě. Šíp byl se skupinou dalších lidí zatčen v roce 1952 pro špionážní činnost, ukrývání zbraní a pomoc při přechodu hranic dvěma vojenským zběhům.¹⁶⁶ Koryntovi se podařilo během společného pobytu na cele od Šípa zjistit, kde schovává další tři samopaly a pistole.¹⁶⁷ „Velmi nápomocný“ byl Korynta také během vyšetřování případu protistátně smýšlejícího kněze Stanislava Sasiny, kterému se sice podařilo na začátku roku 1953 z Československa ilegálně odejít, avšak již v květnu toho roku se vrátil rozloučit se se svými rodiči a donést matce potřebný lék. Následně byl zatčen a společně s dalšími jedenácti lidmi a odsouzen k 22 letům odnětí svobody.¹⁶⁸ Odsouzený P. Martin František Vích na vynesení rozsudku vzpomínal: „*Vyfasoval jsem deset roků a ztrátu všeho majetku. Po vynesení rozsudku Sasina vstal, a byl se ho snažili umlčet, řekl: ‚Raději bych přijal místo třiceti roků smrt, jen kdyby Vás všechny propustili!‘*“¹⁶⁹

Na přání ministra vnitra Rudolfa Baráka byl Korynta 20. listopadu 1954 „odeskortován“ do věznice Valdice u Jičína a bylo mu sděleno, že zde bude nasazen do dalších akcí. Jmenný seznam, který je obsažen jeho svazku odhaluje jména dvaceti sedmi lidí, na které agent PLAČEK¹⁷⁰ ve věznici v Českých Budějovicích

¹⁶⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Memorandum Augustina Korynty z 3. června 1955

¹⁶⁶ BLAŽEK, Lukáš. Politický proces s Dagmar Šimkovou a spol. 2011. Diplomová práce.

Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra právních dějin. Vedoucí práce Kuklík, Jan, str. 29 – 37

¹⁶⁷ Šíp byl odsouzen na osmnáct let odnětí svobody v roce 1954 v politickém procesu Jaroslav Šíp a spol. společně s dnes známou politickou vězenkyní, tehdy pětadvacetiletou, Dagmar Šimkovou.

¹⁶⁸ ŘEZNÍČEK, Jiří, Nechtěl jsem jen nečinně přihlížet : příběh římskokatolického kněze P.ThDr. Stanislava Sasiny v padesátých letech minulého století, In: Sborník Archivu bezpečnostních složek Praha 2336-1387 Č. 17 (2019), s. 117-160

¹⁶⁹ DOLEŽAL, Miloš. Prosil jsem a přiletěla moucha. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, str. 68 – 69

¹⁷⁰ Původní krycí jméno Augustina Korynty bylo PLAČEK, tedy během pobytu ve věznici v Českých Budějovicích. To užíval do roku 1954. Následně užíval jména jako HODEK, občas také OREL. Od roku 1959 LUKAVSKÝ.

donášel. Byli jimi: farář Antonín Roh (*1916), profesor matematiky a fyziky Karel Fiala (*1907), majitel pily Bohumil Šíma (*1928), technický úředník Jan Vondrys (*1905), úředník Jiří Křížan (*1924), úředník Metoděj Poláček (*1897), průvodčí Karel Flossman (*1898), zemědělec František Hodonínský (*1907), bývalý příslušník SNB Jaroslav Šíp (*1912), učitel Ctibor Pruner, plánovač František Metlička (*1923), farář Stanislav Sasina (*1920), hostinský Jaroslav Novák (*1912), laborant Jaroslav Ledvinka, strojník Miroslav Ryneš (*1922), účetní Josef Krnínský (*1923), František Velát (*1918), skladník František Heller (*1912), technický úředník Emanuel Novák (*1901), farář František Fanta (*1914), poštovník Stanislav Nygryn (*1922), úředník Josef Poucha (*1913), bývalý poručík ČSA Otomar Šimák (*1907), farář Stanislav Peřina, řezník Rudolf Novák a Jiří Hejda.

Skvělé výsledky agenta Hodka vzbudily ve státní bezpečnosti dojem, že by byl „*vhodným typem pro práci v zahraničí*“¹⁷¹. Korynta totiž měl v zahraničí svého bývalého komplice kněze Jaroslava Tománka, který společně s Klabíkem řídil kdysi Koryntovu ilegální činnost. Mohl by přes něj získávat zprávy z exilu, které by následně odesílal státní bezpečnosti do Československa. Poté co agent s tímto plánem souhlasil, byl vymyšlen jeho fingovaný útěk. Bylo naplánováno, že by byl převezen do nápravného zařízení u Příbrami (Vojna nebo Bytíz), z kterého by pak „*útěk*“ byl proveden. Tento „*lišácký*“ plán však nikdy uskutečněn nebyl, stejně jako se ani nenaplnily Koryntovy hlavní obavy: „*Při rozhovoru o přeložení do Příbrami projevil obavy, zda bude stačit na práci, kterou by dostal. Měl na mysli zejména práci těžkou, manuální. Upozorňoval při tom, že se při těžší práci zadýchá.*“¹⁷²

Ač se zahraniční dobrodružství neuskutečnilo, agent HODEK/OREL byl nasazen na neméně důležitý úkol. Jeho hlavním posláním bylo donášet na vězně č. 2969, biskupa Štěpána Trochtu a sledovat jeho postoje k otázce návratu do diecéze, který následně shrnoval na svých pravidelných pohovorech s ppor. Kotvou: „*Trochta je v současné době zpracováván III. správou MV, buď aby nastoupil svůj úřad, případně ho hodlají zavázat. Trochta prozatímně nástup úřadu odmítá. Svádí však velký vnitřní boj. Jednak sám osobně by úřad nastoupil, avšak přitom by*

¹⁷¹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Memorandum Augustina Korynty z 3. června 1955

¹⁷² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Záznam ze schůzky s agentem HODKEM, 11. červen 1956

nechtěl ztratit důvěru Vatikánu. Kdyby se v této věci Vatikán vyjádřil, Trochta by pak jednal podle pokynů. “

Přestože se mezi vězni mluvilo o tom, že „*dělal v Budějovicích bonzáka*“¹⁷³ a „*že chodí do kanceláře, aby některé věci, co se říkají mezi vězni, shodil*“¹⁷⁴, Trochta mu důvěřoval. Dokonce tak, že ho ustanovil svým sekretářem: „*(...) a z toho titulu mu dovolil, že uvězněným kněžím může udělovat biskupská požehnání. Hodek toho využívá a každý den Trochtovi hlásí, komu požehnání udělil.*“¹⁷⁵ O své důvěře Trochta Koryntu navíc častokrát ujišťoval: „*Já tomu nevěřím, protože jsem poznal, že máš církevního ducha a že se mnou všechno sdílíš. Dále jsem se při svých pohovorech přesvědčil, že nic nevědí z toho, co jsem ti svěřil a to víš, že to dovedu poznat. Že mám již nějakou praxi z Ruzyně.*“¹⁷⁶

Korynta pochopitelně podával zprávy i o dalších spoluvězních, kteří se na cele vystřídali. Byli jimi P. Josef Hoffman, bývalý důstojník ČSA Jaroslav Kadanka nebo jezuita P. Jan Dieška. Státní bezpečnost Koryntu chválila pro jeho skromnost: „*Mimo jiných kladných vlastností je u Hodka ukázněnost, přestože jako spolupracovník má velmi dobrou pozici u operativních orgánů ve Valdicích. A to, že své postavení nevyužívá pro svoji osobu. Mimo to je velmi skromný a nevyužívá žádných privilegií pro svoji osobu.*“¹⁷⁷ Spokojil se pouze s odměnou v podobě cigaret, olejovek, salámu, housek, čokoládových bonbonů a občasných návštěv matky. Té na Koryntovo přání „orgáni“ zařídili: „*že farář, se který měla neshody,*

¹⁷³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Záznam ze schůzky s agentem HODKEM, 24. srpna 1956

¹⁷⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Záznam ze schůzky s agentem HODKEM, 11. února 1957

¹⁷⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Záznam ze schůzky s agentem HODKEM, 30. dubna 1957

¹⁷⁶ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Záznam ze schůzky s agentem HODKEM, 21. listopadu 1957

¹⁷⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Záznam ze schůzky s agentem HODKEM, 30. dubna 1957

byl vyměněn jiným“.¹⁷⁸ Dále pak byl Koryntovi trest zkrácen formou milosti prezidenta republiky o 7 let.¹⁷⁹

¹⁷⁸ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Záznam ze schůzky s agentem HODKEM, 11. února 1957

¹⁷⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Záznam ze schůzky s agentem HODKEM, 9. července 1957

4. Období života v Praze

4.1 Post bellum: Rekapitulace protikatolických represálií 50. let

Přání Klementa Gottwalda se splnilo a katolickou církev se skutečně podařilo *stříhnout sakramentsky*¹⁸⁰. Věznice a pracovní tábory byly plné „pravověrných kněží“ s mnohaletými tresty a v kněžské službě mohli setrvat pouze duchovní se státním souhlasem, který jim udělil již zmiňovaný SÚC. Řeholníci se nacházeli v internačních kláštarech, řeholnice v „ústavech pro duševně choré“. Za veřejný náboženský život byli lidé perzekuováni jak v práci, tak ve škole. Výuka náboženství byla navíc tvrdě omezována.¹⁸¹ Dále bylo zrušeno církevní školství a povolena pouze režimu poplatná Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Litoměřicích¹⁸². Byl omezen církevní tisk (povoleny byly například prokomunistické *Katolické noviny* nebo časopis MHKD *Duchovní pastýř*) a zakázány spolky. Činnost Charity byla redukována a její „nevhodní“ zaměstnanci byli propuštěni.¹⁸³

Biskupové, kteří v roce 1951 odmítli složit slib věrnosti republice, se ocitli v tvrdé internaci. Olomoucký arcibiskup Josef Matocha byl držen ve své rezidenci, kde i zemřel.¹⁸⁴ Pražský arcibiskup Josef Beran, brněnský biskup Karel Skoupý a českobudějovický biskup Josef Hlouch byli internováni různě po republice. Biskupové, kteří s podpisem souhlasili, mohli ve svých funkcích zůstat. Z českých

¹⁸⁰ BULÍNOVÁ, Marie, Milena JANIŠOVÁ a Karel KAPLAN. ÚSTAV PRO SOUDOBÉ DĚJINY (AKADEMIE VĚD ČR). Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951. 1, Církevní komise ÚV KSČ ("církevní šestka"): Duben 1949 - březen 1950. Brno: Doplněk, 1994, str. 236

¹⁸¹ Od roku 1952 mohly děti na náboženství chodit pouze s písemným souhlasem rodičů. Ředitelé škol byli pověřeni toto rodičům následně rozmlouvat. Počet dětí hlásící se na náboženství tak postupně klesal.

¹⁸² Litoměřický kněžský seminář byl v roce 1950 zrušen a jediným povoleným kněžským učilištěm se staly studia na pražské teologické fakultě, která byla vyňata ze svazku UK. V roce 1953 byla přestěhována do Litoměřic s názvem Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta. V roce 1990 se fakulta opět začlenila do UK pod názvem Katolické teologické fakulta.

¹⁸³ NEŠPOR, Zdeněk R. Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu. Praha: Kalich, 2010, str. 90

¹⁸⁴ CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Biskup - vyznavač: Josef Karel Matocha 1888-1961. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1991, str. 86

biskupů to byl královehradecký Mořic Pícha, který však roku 1956 zemřel. Ze slovenských pak Jozef Čárský, Ambroz Lazík, kteří vystupovali: „*stále více politicky za podporu vlády a mírového úsilí*“.¹⁸⁵ Litoměřický biskup Štěpán Trochta a olomoucký světící biskup Stanislav Zela strávili padesátá léta ve věznicích, podobně jako slovenští biskupové Jan Vojtaššák nebo Michal Buzulka. Tajně vysvěcení čeští biskupové (František Tomášek, Kajetán Matoušek, Ladislav Hlad, Karel Otčenášek) byli pochopitelně postaveni mimo biskupskou službu. Podobně jako slovenský biskup Robert Pobožný.

Jediným českým úřadujícím biskupem tak byl v druhé polovině 50. let Antonín Eltschkner. Ten byl na pomocného světícího biskupa pro pražskou diecézi vysvěcen již 1933 a po válce očekával jmenování do funkce biskupa českobudějovického. Z toho nakonec sešlo a Eltschkner v sobě živil vůči Josefu Beranovi značnou zášť. Právě proto zůstal jediným katolickým biskupem, který mohl v druhé polovině 50. let veřejně působit.¹⁸⁶ Uprázdňené diecéze byly spravovány kapitulními vikáři, jakožto „zástupci biskupů“ s požehnání strany a SÚC. V pražské diecézi tuto funkci zastával Antonín Stehlík (1951 – 1965), v litoměřické Eduard Oliva (1952 – 1968), v královehradecké Václav Javůrek (1956 – 1969), v českobudějovické Antonín Titman (1953 – 1968), v olomoucké Josef Glogar (1952 – 1969) a v brněnské Josef Kratochvíl (1953 – 1968).¹⁸⁷

Na pomyslný vrchol oficiálně povoleného církevního života v Československu se tak dostali tzv. pokrokoví neboli vlastenečtí kněží, jež byli od roku 1950 organizováni hnutí s názvem CMVKD (Celostátní mírový výbor katolického duchovenstva, v roce 1966 přejmenováno na MHKD, tj. Mírové hnutí katolického duchovenstva). Hlavním úkolem této organizace byla podpora

¹⁸⁵ NA, fond SÚC, zpráva SÚC pro ÚV KSČ ze dne 24. června 1954. In: KOLOUCH, František. Internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého v době komunismu. Praha, 2015. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Oddělení pro vědeckou činnost. Vedoucí práce Míšková, Alena

¹⁸⁶ BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, Katolická církev v Československu 1945-1989; Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2007, str. 82

¹⁸⁷ KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, str. 210

komunistického zřízení, propagace komunistické církevní politiky a vytváření zdání pozitivních vztahů církve a státu před věřícíma doma i v zahraničí.

CMVKD však mnoho členů nikdy nemělo (několik desítek). Byli totiž exkomunikováni buď biskupy, nebo papežem. Mnozí duchovní se navíc stali členy organizace nedobrovolně pod nejrůznějšími pohrůzkami a zůstávali pasivní. Mezi hlavní a činné představitele patřili: ministr zdravotnictví a předseda lidové strany P. Josef Plojhar, šéfredaktor časopisu *Duchovní pastýř* P. Josef Beneš, P. Jan Mára (ředitel české Charity). P. Augustin Polák (ředitel slovenské charity), profesor pastorální teologie na státní bohoslovecké fakultě P. Bohumír Kasan, člen kapituly v Mikulově P. František Drábek nebo kapitulní vikáři jednotlivých diecézí (především Stehlík, Oliva, Titman).¹⁸⁸

Angažovanost v CMVKD však nebyla jediná forma kolaborace duchovních. Mnoho z nich bylo osloveno pro tajnou spolupráci se státní bezpečností. Podle průzkumu historika Jiřího Plachého měl v padesátých letech zkušenost se spoluprací každý pátý kněz (příklad litoměřické diecéze).¹⁸⁹ Dá se předpokládat, že drtivá většina kněží na spolupráci přistoupila pod nátlakem a s nadějí, že se tato skutečnost nikdy nedostane „na světlo boží“. Důvody mohly být různé. Často jim bylo vyhrožováno vězením, odebráním státního souhlasu nebo přeložením. Mnohokrát byli také vydíráni ohledně svých rodinných příslušníků. Při získávání spolupracovníků z řad církevních hodnostářů byly využívány i kompromitující materiály týkající se porušování celibátu, nemanželských dětí, homosexuálních či pedofilních sklonů nebo také mamonářství, karbanu a alkoholismu. K těmto materiálům je dnes třeba přistupovat se značným odstupem.¹⁹⁰ Ve většině případů se jednalo o *formální spolupracovníky*, kteří sice v evidencích vedeni byli, ale v konečném důsledku podávali jen minimum agenturních zpráv a hlášení. Našli se však samozřejmě tací, kteří spolupracovali

¹⁸⁸ VLČEK, Vojtěch, Služebníci nevěrní, In: Teologické texty, 2003, roč. 14, č. 2

¹⁸⁹ PLACHÝ Jiří: „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností (podle personálního stavu k 1. 1. 1989). *Securitas Imperii*, 2005, č. 11, s. 5

¹⁹⁰ PLACHÝ Jiří, Vybrané otázky a odpovědi k tématu spolupráce katolických kněží se státní bezpečností, Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/clanky/knezi.pdf>

buď dobrovolně, nebo postupem času našli v udávání zalíbení. Jejich hlavní motivací mohlo být finanční ohodnocení nebo kariérní růst.¹⁹¹

Po smrti generálního tajemníka KSSS J. V. Stalina a československého prezidenta Klementa Gottwalda v roce 1953 začal mráz Východu zlehounka odeznívat. Hlavní vlna politických procesů v roce 1954 skončila, řeholníci začali být z internačních klášterů postupně propouštěni a „politicky nespolehliví“ vojáci přestali být zazařováni k PTP. Jen političtí vězni v nápravně pracovních táborech a věznicích stále zůstávali. Po čtyřech letech represálií komunisté pokládali katolickou církev za mocensky zpracovanou. Přesto podle zprávy SÚC z roku 1954 s výsledky svých antiklerikálních snah úplně spokojeni nebyli. *„Ke katolické církvi patří u nás matrikově asi 75% obyvatelstva republiky. Církev má vliv hlavně mezi rolnickým obyvatelstvem převážně v zemědělských oblastech, zvláště na Slovensku a Moravě. Vedle toho má určité pozice mezi částí inteligence a zvláště na Slovensku a severní Moravě u horníků. Vliv katolické církve u nás postupně klesá, ale pomalu, v letech 1951 – 1953 vystoupilo u nás z církve pouze 214.694 osob. Rychleji klesá počet sňatků v kostele a zejména mládež stále méně navštěvuje kostely.“*¹⁹²

V roce 1955 se začaly objevovat první snahy o normalizaci vztahů mezi Vatikánem a východním blokem. Podnětem se stal návrh vedení italské komunistické strany, které se rozhodla informovat země sovětského bloku (Československo, Maďarsko, Polsko) o situaci ve Vatikánu. Tam se počítalo s brzkým úmrtím papeže Pia XII.. Jeden z vatikánských kruhů zastupovaný Domenicem Tardinim a Alfredem Ottavianem se začal prezentovat realistickým pohledem na rozdělený svět a snahou o jistou koexistenci se světem za železnou oponou.¹⁹³ Události roku 1956 ve společnosti, které přinesl XX. sjezd KSSS, skutečně přiměly Jaroslava Havelku (předsedu SÚC) zamyslet se situací československých biskupů a požadoval zmírnění jejich perzekuce a případně

¹⁹¹ VLČEK, Vojtěch, Služebníci nevěrní, In: Teologické texty, 2003, roč. 14, č. 2

¹⁹² NA, f. SÚC, zpráva SÚC pro ÚV KSČ ze dne 24. června 1954. In: KOLOUCH, František. Internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého v době komunismu. Praha, 2015. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Oddělení pro vědeckou činnost. Vedoucí práce Míšková, Alena, str. 206

¹⁹³ KAPLAN, Karel. Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963-1973. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 2001, str. 10

navrácení do diecézí. To však bylo na radu ministra zdravotnictví P. Josefa Plojhara ÚV KSČ zamítnuto. Rok 1958 přinesl nadějně vyhlídky. Papež Pius XII. zemřel a na jeho místo nastoupil kardinál Angelo Giuseppe Roncalli jako Jan XXIII. Právě on byl jedním ze zástupců tzv. *Ostpolitik*, tedy směru vatikánské politiky, jež se snažila o otevírání se zemím východního bloku. Brzy po svém nástupu ohlásil, že v budoucnu plánuje svolat všeobecný koncil.¹⁹⁴

Na konci padesátých let byla lidová-demokracie dovršena a nová ústava z července 1960 oznamovala, že „*socialismus v naší zemi zvítězil*“. Stejný rok vyhlásil prezident Antonín Novotný rozsáhlou amnestií týkající se celkově 7092 osob, z toho bylo 5601 politických vězňů. Ve stejné době zároveň rapidně stoupla aktivita státní bezpečnosti a počet operativních svazků, tj. rozpracovaných osob a skupin, dosáhl od roku 1956 nejvyššího stupně.¹⁹⁵ V souvislosti s připravenou amnestií byla spuštěna tzv. akce Máj, během které měli být mezi propuštěnými vězni verbováni noví agenti. „*Asi čtyři nebo pět měsíců před propuštěním přijeli na lágr estébáci, ale takoví ti mladší a vzdělanější. Do jednoho prázdného baráku si volali vybrané jedince a tam s nimi vedli hovory ve stylu ‚co byste, kdybyste‘. První otázka byla ‚Co byste dělal, kdybysme vás pustili?‘ A čekali nějaké odpovědi, z nichž by mohli zjistit, kdo je pro ně použitelný,*“ vzpomínal na amnestii spisovatel Jiří Stránský, který ji zažil v lágru Bytíz u Příbrami.¹⁹⁶

¹⁹⁴ KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, str. 177 – 178

¹⁹⁵ KAPLAN, Karel. Československo v letech 1953-1966. 3. část. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, str. 86

¹⁹⁶ ROKOSKÝ, Jaroslav, Amnestie 1960., Paměť a dějiny, 2011, roč. 5, č. 1, s. 36 – 54, Dostupné také z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1101/036-054.pdf>

4.2 Agent KABÁT a jeho „osudová láska“

Predikace biskupa Trochty z roku 1959 o tom, že se z věznice nikdy nedostane a „zemře zde kvůli vysokému trestu“¹⁹⁷ se nevyplnily a vězeň č. 2969 byl zahrnut do amnestie prezidenta Antonína Novotného k 15. výročí osvobození Československa 9. května 1960.¹⁹⁸ O den později, tedy 10. května, byl vypracován dokument, ve kterém se propuštěný Štěpán Trochta zavazuje, že bude „informovat orgány MV o všech závažných okolnostech týkajících se protistátních věcí“ a dále také, že bude „konzultoval otázky církev. politické k oboustrannému prospěchu a zájmu. (...) A při styku s orgány použije jméno Kabát.“¹⁹⁹ Podepsán: Štěpán Trochta, podpis je však napsán pouze na stroji. Agenturní svazek pod krycím jménem KABÁT byl od té doby veden u III. správy ministerstva vnitra. Dodnes je nejdiskutovanějším bodem Trochtova života.

Na rozdíl od ostatních amnestovaných vězňů, kterým byly po propuštění zapůjčeny civilní šaty, a byli posláni na vlakové nádraží²⁰⁰, novopečený agent Kabát zažíval jiný komfort. V rámci schůzky se svým „starým známým“ por. Václavem Šubrtem, která se konala 13. května na nádraží Střed v Praze, mu bylo nabídnuto, že ho odveze za jeho nemocnou matku do charitativního domu v Černožicích, kde dlouhodobě pobývala. Poručík koupil pro matku květiny a „do začátku“ předal Trochtovi 1.000 Kčs, které biskup přijal. „A prosím Vás, kdo o tom všechno ví?“ ptal se nervózně. Na to Šubrt Trochtovi odpověděl, že je „tato skutečnost přísně diskrétní a že o tomto našem styku nevěděl nikdo“. Co se týče podávání informací, Trochta moc sdílný nebyl. Vymlouval se na svou „rozechvělost“, kterou v něm amnestie vyvolala, že ani nebyl schopen mluvit s propuštěným dominikánem P. Braitem, kterého potkal v tramvaji.²⁰¹

Po propuštění směřovaly kroky Štěpána Trochty do bytu svého o devět let mladšího bratra, pražského právníka Josefa Trochty, který bydlel s manželkou a

¹⁹⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva agenta LUKAVSKÉHO, 12. 11. 1959

¹⁹⁸ VLČEK, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, str. 138

¹⁹⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Prohlášení Štěpána Trochty z 10. května 1960

²⁰⁰ TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti: rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera. Praha: Torst, 2001, str. 252

²⁰¹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Záznam ze schůzky s KABÁTEM, 13. května 1960

dvěma dětmi v pražském Břevnově a výhledově Trochta por. Šubrta prosil o sehnání „nějakého samostatného pokojíčku“.²⁰²

Následující schůzka na sebe nenechala dlouho čekat a Trochta se s por. Šubrem setkal o pět dní později. Vyprávěl mu o náhodném setkání s bývalým břevnovským opatem Anastázem Opaskem, který podobně jako Trochta a Braitto nahlásil své bydliště na Břevnově.²⁰³ Ten se o amnestii vyjádřil: „že to je v důsledku nové ústavy, která se připravuje při budování socialismu v naší zemi a že vláda chce ukázat, že je u nás něco nového. Byl velice dojat, když mu to bylo oznámeno, že bude propuštěn. (...) Říkal, že první starostí propuštěných kněží bude jejich existence a on má již zaměstnání u stavebního podniku a že zítra nastupuje na Strahově.“²⁰⁴ Dále se Trochta zmínil o svém špatném zdravotním stavu a nadhodil, že by potřeboval „skutečný odpočinek někde mimo lidi“²⁰⁵. Toto nevinné přání se mu velmi brzy stalo osudným.

Státní bezpečnost usoudila, že bude potřeba biskupovu spolupráci pořádně pojistit a rozhodla se přistoupit k jeho kompromitaci. Ani ne měsíc po biskupově propuštění, se na III. správě MV začala připravovat akce KABÁT. Během této akce měly být pořízeny fotografie či filmový materiál zachycující biskupa Trochtu při milostných scénách se ženou. Tento druh kompromitace byla „jedna z běžně užívaných vyšetřovacích metod u představitelů katolické církve“ vyjádřil se historik Peter Dinuš, který se sám zabýval podobnou kauzou v případě arcibiskupa Josefa Berana, která měla proběhnout v roce 1951 během jeho internace v Růžodolu u Liberce. V Beranově případě tehdy pokus o diskreditaci skončil neúspěšně a spíše úsměvně, když arcibiskup fotoaparát odhalil: „Beran (...) se najednou rychle zvedl ze židle a přistoupil k oknu, strhl deku a otevřel okno. (...) Arcibiskup se vyklonil z okna, takže viděl žebřík s plošinkou a na ní ležícího příslušníka StB. (...) Ale vy

²⁰² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Záznam ze schůzky s KABÁTEM, 13. května 1960

²⁰³ OPASEK, Anastáz a Marie JIRÁSKOVÁ. Dvanáct zastavení: vzpomínky opata břevnovského kláštera. 3. opravené a doplněné vydání. Praha: Torst, 1997, str.

²⁰⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Záznam ze schůzky s biskupem Trochou, 20. května 1960

²⁰⁵ Tamtéž

máte pěkný vynález. Dejte si pozor, ať nespádnete.“²⁰⁶. V Trochtův případ však dodnes mezi církevními historiky vyvolává značné rozpaky.

K provedení kompromitace byla vybrána agenta NORA, vlastním jménem Běla Vlachová (nar. 1930). Matka ji zemřela v dětském věku a poté, co otce pro jeho ilegální činnost v roce 1944 zatkli a umučili nacisté, byla svěřena svému strýci do péče. Po maturitě se přihlásila na brněnskou JAMU, ale ze školy brzy odešla. Dvakrát se vdala. Z prvního manželství měla syna, o kterého se nestarala a skončil v péči svého prastrýce. V roce 1960 se nacházela v rozvodovém řízení se svým druhým manželem, právním referentem na MZO a členem KSČ JUDr. Milošem Vlachem.²⁰⁷

Pro zavázání se StB, ke kterému došlo v Praze dne 11. února 1959,²⁰⁸ byla velmi vhodnou kandidátkou. Jednak pro svůj kladný poměr k tehdejšímu zřízení, který StB přičítala vlivu jejího manžela a jednak pro svoji „vhodnost“. *„Jedná se o osobu inteligentní, která má středoškolské vzdělání. Umí navazovat známosti. Je vzhledné postavy, veselé povahy. Ráda se pěkně obléká, ráda chodí do divadla, na koncerty a do společenských podniků, ovládá několik světových jazyků. (...) Má možnost pohybovat se v jakékoli společnosti. Její povahové založení, znalost různých společenských kruhů, dobré společenské vystupování, pohotovost při rozhovorech a částečný rys dobrodružství činí ze jmenované vhodný typ spolupracovnice.*“²⁰⁹

Tato „zajímavě hezká“ agentka nebyla navíc žádná začátečnice. Během svého života vystřídala několik zaměstnání (redaktorka, kulturní a tisková referentka, herečka, konferenciérka, a další), pracovala též v pražském hotelu Ambassador odkud „podala řadu hodnotných a konkrétně zaměřených zpráv, jak z řad manekýnek, tak i cizinců, se kterými přišla do styku“. Dále StB informovala o Ing. Janu Havlenovi z endokrinologického ústavu, který se „ji ve svém duševním

²⁰⁶ VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana. Brno a Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, str. 253 – 254

²⁰⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 536352, Návrh na získání agenta – Běla Vlachová, 14. ledna 1959

²⁰⁸ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 536352, Vázací akt – Běla Vlachová, 11. února 1959

²⁰⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 536352, Návrh na získání agenta – Běla Vlachová, 14. ledna 1959

rozložení sdělil své úmysly a plány, které má se svým přítelem ing. Černým a to, že hodlají ilegálně opustit ČSR.“²¹⁰

Dokument s názvem *Návrh na dokončení kompromitace spolupracovníka KABÁTA* z 6. června 1960 byl vypracován majorem Jaroslavem Bartošem ze III. správy MV a pojednává o naplánovaném průběhu kompromitace. Štěpánu Trochtovi bylo vyhověno v jeho požadavku na ozdravný „odpočinek“ a sděleno, že jej stráví v chatě v Hájků nedaleko Rychnova.²¹¹ Byly mu zhotoveny falešné doklady na jméno Josef Štěpán a sděleno, že zde bude pobývat *inkognito*, s čímž potěšeně souhlasil. Ve stejné chatě měli být ubytováni další tři osoby, které měli s panem Josefem Štěpánem navázat přátelství. Plk. Václav Souček ze III. správy MV a soudružka Věra Nedvědová z IX. správy MV měli před „objektem“ vystupovat jako manželé Nedvědovi. Agentka Nora vystupovala jako sestřenice Věry Nedvědové. V chatě měla být vytvářena přátelské atmosféra a pořádána zábava. Tou bylo společné sledování televize, společné jídlo, společenské hry. Následně měla být zorganizována oslava narozenin, na niž nebudou chybět *„lihoviny a povzbuzující přípravky určené pro objekta“*.²¹²

V dalším dokumentu z 20. června 1960 se nachází výpověď agentky Nory o tom, že akce nedopadla úplně podle původních představ. S jistotou totiž nemůžeme říct, že Štěpán Trochta tehdy krásné Běle podlehl, ale rozhodně se zamiloval. *„Zůstal se mnou v jídelně, celkem v krátké době se začal chovati důvěrně. Téhož dne večer mne pozval do své ložnice, kde se celkem nic nedělo. Jen mi sdělil, že již deset let neměl ženu (...) Poslední den, kdy odjížděl, řekl, že se jmenuje Štěpán Trochta a je biskup. Mám volat na telefonní číslo dr. Josefa Trochty, jeho bratra. Chce se se mnou stýkat, jsem jeho osudová láska.*“²¹³ Za tento (ne)splněný úkol, během kterého se *„zhostila dobře i přes velké nervové vypětí“* jí bylo vyplaceno 1500 Kč.²¹⁴

²¹⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 536352, Návrh na získání agenta – Běla Vlachová, 14. ledna 1959

²¹¹ Jednalo se o konspirační chatu KS-MV Hradec Králové.

²¹² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Návrh na dokončení kompromitace spolupracovníka, 8. června 1960

²¹³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Záznam – agentka NORA, 20. června 1960

²¹⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 536352, Návrh na odměnu 1500 Kč pro spolupracovníci NORU

Z dalších zpráv vyplývá, že se Trochta od pobytu na konspirační chatě v Hájků, domníval, že s třicetiletou Bělou Vlachovou tvoří pár. Scházeli se po Praze, a přestože ji upozorňoval, že jestli se o to dozví veřejnost, bude z toho „*pro něj blamáž mezinárodního dosahu*“, držel ji za ruku.²¹⁵ Navštěvovali spolu kina, restaurace. Chtěl, aby mu pomohla s výběrem nového oblečení s tím, že „*jeden ze svých obleků, který mu byl malý, daroval opatovi, který prý pracuje manuálně*“. Daroval Běle také svou fotografii s dotazem: „*jestli je tak silná a má ho tak ráda, že by v případě, že by bylo někdy nutno se okamžitě rozhodnout, zůstane po jeho boku,*“ na což Vlachová reagovala jen nepřítomným úsměvem. Rozloučili se s tím, že následující víkend se setkat nemohou, protože biskup jeden do Černožic za svou maminkou. Přišel tedy s nápadem prodlouženého víkendu v dnech 1. – 3. července, který chtěl s Vlachovou strávit na Slapské přehradě.²¹⁶

Člověk míní, Pán Bůh mění. V úterý 28. června zemřela „*po dlouhé a strastiplné nemoci*“ Anna Trochtová ve věku 78 let v charitativním domě v Černožicích u Jaroměře. Biskup Trochta se tak místo romantického víkendu na Slapech vydal do Francovy Lhoty, kam byly z Černožic převezeny její tělesné ostatky. Z rodinného domu čp. 55 vyšel pak o deváté hodině ranní smuteční průvod. Následovala zádušní mše v chrámu sv. Štěpána a uložení ostatků do rodinného hrobu. Na smutečním parte stál verš z Janova evangelia: „*Já jsem vzkříšení i život. Kdo věří ve mne, byť pak umřel, živ bude,*“ a na jeho konci byli za truchlící rodinu podepsáni: *Štěpán, Josef, Anežka*.²¹⁷

Společně s biskupem Trochtou do Francovy Lhoty na pohřeb přijelo asi osm až deset saleziánů a další faráři. Mši svatou celebrou tamní farář P. Ladislav Olšina, jelikož Štěpán Trochta neměl státní souhlas a mohl se jí zúčastnit pouze jako laik. Mezi přítomnými kněžími byl také agent VRBENSKÝ (P. Karel Plevák z Lidečka), který byl společně s Trochtou a dalšími duchovními pozván na farní oběd. Trochta, který si byl vědom, že i stěny mají uši, na úvod prohlásil: „*Budeme*

²¹⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Záznam ze schůzky s Norou, 25. června 1960

²¹⁶ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Záznam ze schůzky s Norou, 27. června 1960

²¹⁷ ABL, f. Trochtiana, karton č. 3, sign. 3/147, Parte Anny Trochtové

*mluvit teologicky a ne politicky.*²¹⁸ Na večer mu farář Olšina nabídl nocleh na faře, který Trochta s povděkem přijal.²¹⁹

Podle dalších zpráv agentky Nory strávila následující dny (11. – 14. červenec 1960) s biskupem Trochtou v hotelu René u Jílového nedaleko Slapské přehrady. Mimo jiné byla instruovaná také k tomu, aby z biskupa „vytáhla“ co nejvíce z jeho minulosti. To začínalo být Trochtovi po čase dost podezřelé a Vlachová vycítila, že jí biskup začíná nedůvěřovat. Ve stále větším nervovém nepokoji se mladé ženy dotazoval, jak to s jejich vztahem myslí a její vyhýbavé reakce zapíjel alkoholem. Podle agentčiny výpovědi bylo vypracováno: *„Osobně se zdá, že mu na ní dost záleží. Trpí splíny, střídáním nálad apod.. Je velice žárlivý a útočný, jednání s ním není právě jednoduché a příjemné. Není schopen normálních rozhovorů (...), jeho debatní zájmy se soustřeďují jen na pole vzájemných citových vztahů.“*

Shrnující zpráva StB o výsledcích kompromitace agenta Kabáta na chatě v Hájků u Rychnova (v termínu 8. – 20. června 1960) hodnotí akci jako zdařilou. Dále je uvedeno, že biskupův styk s agentkou byl *„natáčen na film a částečně fotografován“*. Tento závěr se však neshoduje se výpovědí agentky Nory z 20. června, z které vyplývá, že se první noc na pobytu *„nic nedělo“* a o dalších dnech nemluví. Kdyby nějaké kompromitující fotografie skutečně existovaly, dozajista by s nimi byl Trochta následně konfrontován. Nic takového se podle dostupných pramenů však nedělo. Je evidentní, že Štěpán Trochta s Bělou Vlachovou skutečně navázal (v jeho optice) partnerský vztah, který nebyl pouze platonický. Avšak je pravděpodobné, že během akce KABÁT žádné kompromitující fotografie nevznikly, i když je to následně uvedeno ve shrnující zprávě.

Štěpán Trochta a Běla Vlachová se sházeli až do prosince 1960, přestože byla Vlachová instruována, aby kontakty s Trochtou přerušila. Podle jejího hlášení se s ním sešla ještě dvakrát a byla s ním v biografu. *„Sdělila dále, že dnes má s ním*

²¹⁸ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Trochta Štěpán – zpráva agenta VRBENSKÉHO, 4. července 1960

²¹⁹ Trochtův životopisec a spolubratr k tomuto Jaroslav Novosad k tomuto však dodává, že nakonec: *„na nocleh šel za svým přítelem Janem Brlicou, s nímž se znal z Dachau. (...) Před ránem odešel na faru s prosbou, aby mu farář P. Olšina otevřel za tmy kostel, kde u bočního oltáře odsloužil ještě před příchodem lidí mši svatou a pak ve chvatu odešel.“*

schůzku opět v jedné restauraci. Prohlásila, že od něho dostala 400 Kčs, aby si prý něco koupila k Vánocům.“ Spolupracovníci Noře bylo tedy „ostře zdůrazněno“, aby styky přerušila a oznámila Trochtovi, že „odjíždí na půl roku na Slovensko organizovat výstavy, aby jí tedy nepsal ani nevolal“. Toto Vlachová přislíbila.²²⁰

²²⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 536352, Záznam ze schůzky s agentkou NOROU, 22. prosince 1960

4.3 Pražským dělníkem

Přechodné bydlení u bratra Josefa nebylo možné dlouhodobě, jelikož jeho žena čekala třetí dítě. Na podzim se roku 1960 se Trochtovi podařilo najít pronájem pokoje u rodiny Strachotových na adrese Bělohorská 8 v pražských Nuslích. Díky svému špatnému zdravotnímu stavu (prodělal již dva infarkty a zánět srdečního svalu) toužil pracovat například v nějakém archivu, avšak v létě sehnal práci pouze v opravářské četě v nemocnici ve Střešovicích. Následně pak na podzim začal pracovat u stavební firmy na Smíchově s názvem Konstuktiva, kde opravoval zámky za měsíční plat 900 Kčs.²²¹

Po návratu z kriminálu se v Trochtově blízkosti opět objevil P. Augustin Korynta. Trochtův dobrý přítel, bývalý spoluvězeň a zároveň spolupracovník StB, který nově vystupoval pod krycím jménem agent LUKAVSKÝ. Ten byl instruován k tomu, aby na biskupa dále donášel. Za tímto účelem bylo potřeba sehnat oběma pracovní místo ve stejném podniku, kterým se stal národní podnik Kovotechna v Holešovicích (ul. Osadní 34).²²² Ředitel podniku Koryntu i Trochu rád přijal a vyjádřil se o kněžích „*jako o skvělých pracovnících. Měl jich přes sto (...) a všichni se osvědčili jako svědomití pracanti, kteří plnili plán.*“ Biskup tak mohl s platem 800 Kčs měsíčně 1. prosince 1960 nastoupit.²²³

V Kovotechně pracoval na elektrotechnickém oddělení na instalaci částí velkých vibrátorů pro říční bagry.²²⁴ V závodě s ním v kanceláři seděl mladík Antonín Budka, který se chystal nastoupit do litoměřického semináře. Neustále od Trochty požadoval požehnání a chtěl s ním své povolání ke kněžství rozebírat. Biskupa, který se snažil na sebe v závodě nijak neupozorňovat, podobné debaty občas doháněly k šílenství.²²⁵ Dalším zaměstnancem Kovotechny byl Trochtův dobrý přítel P. Břetislav Mokřý, se kterým společně s P. Augustinem Koryntou

²²¹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 2, Agenturní zpráva – agent ŠKODA, 26. srpna 1960

²²² ABL, f. Trochtiana, Dopis národního podniku Kovotechna Štěpánu Trochtovi, 12. března 1963

²²³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 2, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 22.

listopadu 1960

²²⁴ Štěpán kardinál Trochta: Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím:

Křesťanská akademie, 1984, str. 151

²²⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 19. července 1960

tvořili nerozlučnou trojici. Často spolu chodili po práci na „zdravotní pivo“, jak biskup rád říkával. Mokrý při jednom takovém sezení pronesl: „*Von je dobrej, biskup a chodí ,in cauponas‘ (do hospod), ale já se směju, jen at' chodí, já se nad tím nepohorším.*“²²⁶

V kolektivu zaměstnanců byl Trochta oblíbený. Vyhýbal se sice jakýmkoliv debatám o politice a nesnášel, když se k němu někdo hlásil slovy: „Ty Leopold'áku“ a upozorňoval tak na jeho minulost. Měl ale rád lidi a rád se bavil o běžných věcech. Okolí si získával svým dobrým srdcem a vtipem. Protože se mu v Kovotechně říkalo Grizzly, na své sedmapadesáté narozeniny dostal od zaměstnanců plyšového medvídka a gratulaci s nápisem *Grizzly nebruč!*.²²⁷

Bydlení u Strachotových dlouho nevydrželo. Paní Strachotová nebyla zrovna smířlivá povaha a neustále se svým nájemníkem měla spory. Jednou jí Trochta podezíral z krádeže 500 Kčs, podruhé měla uštěpačné řeči o tom, že biskup nebyl na nedělní mši. Požadovala po něm, aby kromě nájmu přispíval také na domácnost a „*přispěl jejím dětem na boty a na svetry*“. Jednou se nastala bizarní situace. V době Trochtovy nepřítomnosti dorazil ke Strachotovým bratr P. Františka Krutílka²²⁸, který „*mu donesl slepici. Trochta nebyl však právě doma a jeho bytná s rodinou slepici snědla a pak mu jen sdělila, že slepice byla tvrdá, že by jí stejně jíst nemohl a tak ji snědli sami.*“²²⁹

Na začátku roku 1961 se tak Trochta za pomoci P. Augustina Korynty a P. Jana Renzi, SDB, přestěhoval. Jeho stěhování bylo doprovázeno značným randálem, kdy za ním rozzuřená bytná křičela: „*že chodí málo do kostela a že chodí do kina, že mnozí kněží, kteří přišli z vězení, zesvětšují, a drží se ženských sukni*“.

²²⁶ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 21. února 1961

²²⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 26. března 1961

²²⁸ Bývalý Trochtův sekretář P. František Krutílek byl z vězení propuštěn až roku 1964

²²⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 3, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 11. ledna 1961

Po argumentu o tom, že by si propuštěných kněží měla raději vážit, zamířil Trochta společně se svým doprovodem na adresu: Malířská 11 na Letné.²³⁰

Bydlení u vdovy Marie Vachkové (za 100 Kč měsíčně) bylo mnohem snesitelnější a biskup zde zůstal po celou dobu svého působení v Praze. Ta v rodině Vachků působila nedřívě jako služebná, která se po smrti „své milostpaní“ provdala za jejího manžela a po jeho smrti byt zdědila. Byla velmi zbožná, často chodila do kostela a byt měla vyzdobený svatými obrazy a soškami.²³¹ Pracovala v bufetu a kromě toho, že chodila do práce a do kostela, tak se o biskupa starala. Budila ho, zouvala a obouvala, prala mu a za příplatek připravovala snídani a večeře. Jednou se o něm vyjádřila, že „*jeho excellence je velké nepraktické dítě*“. K Trochtovi jako biskupovi ale chovala úctu a „*líbala mu ruku*“. Navzájem si důvěřovali a Vachková říkala: „*To my si všechno povíme, protože kněžím v duchovní správě věřit nemůže*“. Přestože byl agent LUKAVSKÝ pověřen, aby vztah Vachkové a Trochty sledoval, nikdy se nerozvinul směrem, kam by si referent Šubrt přál.²³²

Oblíbenou činností Štěpána Trochty se stala návštěva kulturních akcí. Rád chodil do kin a divadel. Jak říkával: „*konečně na to byla vhodná doba*“, aby představení viděl. V kině shlédl filmy jako Stařec a moře (1958), zfilmovaný podle stejnojmenné knihy Ernesta Hemingwaye, filmovou „verneovku“ Vynález zkázy (1958) nebo prorežimní snímek Procesí k panence (1961), který bagatelizoval proces kolektivizace. Na opery a divadelní představení šel několikrát navíc zdarma. Ředitel divadla Laterna Magika Vladislav Pietras byl známý svým katolickým smýšlením a často pouštěl kněze na představení zdarma. Když se dozvěděl o Trochtově přítomnosti, provedl ho pod celým divadlem s příslibem, že kdykoli bude chtít, poskytne mu „volňásky“. Podobně se zachoval také Darek Vostřel, ředitel divadla Rokoko, který byl katolík a blízký přítel nejznámějších představitelů laické katolické inteligence (jako byl básník Jan Zahradníček, spisovatel Jakub Deml nebo vydavatelka Marie Rosa Junová).

²³⁰ ABL, f. Trochtiana, korespondenční složka, neuspořádáno, Dopis národního podniku Kovotechna Štěpánu Trochtovi, 12. března 1963

²³¹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Ustanovka – Marie Vachková, 18. dubna 1961

²³² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 11. května 1961

Po práci také rád a hodně četl. Přečetl například román Mrtvá farnost francouzského katolického spisovatele, pojednávající o krizi kněžského povolání, ve které ho zaujal úryvek: „*Proč je taková nenávisť ke kněžím? Jak v posledních staletích roste, jak často je instinktivní, aniž by byla u mnoha lidí uměle vytvořená.*“²³³ Nebo knihu Krev mučedníků francouzského spisovatele Louise Bertranda, ve které ho zaujala myšlenka: „*že katolický křesťan za pronásledování nemá sám vyhledávat mučednictví – má se mu vyhýbat a teprve, když ho Bůh zavede do situace mučednictví jako vyznamenání, pak má ukázat statečnost.*“²³⁴ Dále četl například knihu Dějiny koncilu, protisovětský román Doktor Živago v německém překladu nebo Svoboda a organizace 1814 – 1914 od anglického vědce Bertranda Russella.

Z agenturních zpráv agenta Lukavského (tj. Augustina Korynty) je zřejmé, že Štěpán Trochta ke svému okolí důvěřivý nebyl. Dobře věděl, že ani „*kněžím v duchovní zprávě věřit nemůže*“²³⁵ a snažil se své kontakty omezovat na minimum. V jeho okolí však bylo několik blízkých lidí a přátel, kterým důvěřoval. A na rozdíl od případu Augustina Korynty se v nich nespletl.

Do Trochtova nejbližšího okolí patřil jednoznačně bývalý opat břevnovského kláštera Jan Anastáz Opasek. Přestože byl v procesu „Zela a spol.“ odsouzený na doživotí za „*rozsáhlé velezrádné spiknutí*“²³⁶, v komunistických lágrech byl hodnocen takto: „*nepůsobí dojmem nějaké skleslosti, (...) naopak je velmi veselé povahy, kterou neztratil ani ve vězení*“²³⁷. Optimismus neztratil ani na svobodě. Byl zahrnut do květnové amnestie 1960 a vrátil se na Břevnov. Společně se svou matkou Marií Opaskovou bydlel ve Štefkově ulici č. 8 nedaleko kláštera

²³³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 5, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 1. září 1961

²³⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 5, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 14. listopadu 1961

²³⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 11. května 1961

²³⁶ ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 610319, Odpověď MV na dotaz z Anglie (Lesley Clough) k osobě Jan Opasek

²³⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV, Úřední záznam s vězněm Janem Opaskem, 5. ledna 1952

v pronajatém jednopokojovém bytě.²³⁸ V červnu 1960 získal zaměstnání jako stavební dělník a na rozdíl od Trochty vydělával poměrně slušné peníze (2200 – 2500 Kč měsíčně).²³⁹ Po návratu z kriminálu byli Trochta a Opasek v blízkém kontaktu. Trochta Opaska navíc ustanovil svým zpovědníkem a ten za ním docházel minimálně jednou za dva týdny. Před Augustinem Koryntou politické záležitosti téměř neprobírali a bavili se povětšinou o literatuře a o běžném životě. Z pramenů je evidentní, že se Opasek snažil od Korynty držet odstup. Ačkoli se v Trochtově bytě setkávali často, nikdy se nespřátelili. Dojem z prvního setkání s Opaskem popsal Korynta takto: „*Asi 50 let starý, inteligentní, pronikavý pohled bez brýlí, hubenější, vysoké čelo, méně vlasů, hnědé, prošedivělé, panovačný, nezdálo se, že by to byl kněz.*“²⁴⁰

Společný přítel opata Opaska a biskupa Trochty byl kardiolog MUDr. Karel Svoboda, který žil s manželkou Ludmilou a sedmi dětmi ve vile na Břevnově v Bělohorské ulici. Rodina byla silně věřící a dokonce spřízněna se dvěma katolickými kněžími. Biskup Trochta i Anastáz Opasek byli u Svodových častými hosty.²⁴¹ Karel Svoboda byl znamenitý kardiolog, takže s ním Trochta často konzultoval svůj zdravotní stav a ten ho doporučoval na různá vyšetření a konzultace u svých pražských kolegů. Opatu Opaskovi se rodina Karla Svobody vryla hluboko do paměti: „*Karel Svoboda byl všude znám jako opravdový katolík, který i v těžkých časech vychovával sedm dětí v náboženství. Po celou dobu mého věznění se staral pečlivě o moji matku, pečoval ovšem i o další starší lidi. Zvláště pěkné bylo, když jsem byl vždy pozván do domu Svobodových, v němž bydlel též bratrů Karlův bratr Jan., na štědrý den. Nejdříve jsme s maminkou povečeřeli v poschodí u Jana a jeho paní, potom jsme sestoupili do přízemí a připomínali si Narození Páně s celou velkou Karlovou rodinou. To byla věrná přátelství.*“²⁴²

²³⁸ LE FAY, Monika. Opat chuligán, aneb, Dobré dílo Anastáze Opaska. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, str. 131

²³⁹ ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 610319, Odpověď MV na dotaz z Anglie (Lesley Clough) k osobě Jan Opasek

²⁴⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 11. února 1961

²⁴¹ OPASEK, Anastáz a Marie JIRÁSKOVÁ. Dvanáct zastavení: vzpomínky opata břevnovského kláštera. 3. opravené a doplněné vydání. Praha: Torst, 1997, str. 259 – 260

²⁴² Tamtéž

V častém kontaktu byl také s architektem Čeňkem Vořechem a jeho ženou, kteří bydleli v Praze-Bubenči, v Českomalínské ulici čp. 15. S Vořechem se znal již ze třicátých let, kdy mu zadal návrh kaple v Kobylisích. Tentokráte ho požádal o návrh náhrobku své matky, Anny Trochtové. Vořech byl znám svými sympatiemi ke katolickým kruhům a spadal do okruhu přátel spisovatele Jakuba Demla, který zemřel na začátku roku 1961.²⁴³

Ze saleziánů byl v pravidelném kontaktu s P. Janem Renzou (*1907) a P. Josefem Kubínem. Jan Renza bydlel ve Studentské ulici v Dejvicích. Prakticky celý život strávil jako kuchař a vařil i v pražském semináři. Jelikož se Renza se znal se známým malířem a grafikem Maxem Švabinským, při jedné ze svých návštěv o Vánocích 1960 se mu zmínil, že biskupa Trochtu propustili z vězení. Téměř devadesátiletý umělec Švabinský, který byl už dost zmatený a nepřítomný v současném politickém dění, odpověděl: „*A to já vůbec nevěděl, že ještě do nedávna byli biskupové zavřeni. Dej mu hned jedny moje šaty,*“ poručil své hospodyni.²⁴⁴

Dalším jeho přítelem byl P. Josefem Kubínem (*1912), kterého znal již období třicátých let a protektorátu, kdy mu v Salesiánském ústavu v Kobylisích dělal sekretáře. Po strávení první poloviny 50. let v internaci v Oseku a působil jako sociální referent.²⁴⁵ Mohl tak zařídit, aby ostatní řeholníci bydleli spolu a ilegálně pokračovali ve formaci. Ve dnech 27. – 28. ledna 1958 byl odsouzen v procesu Kubín a spol. společně s dalšími třemi saleziány za „podvracení republiky“ na dva a půl roku.²⁴⁶ Po propuštění pracoval v oboru vodního stavebnictví.²⁴⁷ V záznamech je agentem Lukavským několikrát zmíněn v souvislosti s tím, že přišel k Trochtovi na návštěvu nebo šli společně do divadla.

²⁴³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 3. března 1961

²⁴⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 3, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 8. prosince 1960

²⁴⁵ FRANK, Miloslav, Stručný salesiánský nekrolog 1924 – 2008, Dostupné z: <https://docplayer.cz/25105705-Strucny-salesiansky-nekrolog.html>

²⁴⁶ VLČEK, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, str. 374 – 375

²⁴⁷ FRANK, str. 26

4.4 Agenti v ornátech

Trochta v Praze žil s vědomím toho, že „je stále hlídán“ i po návratu z vězení a rozhodně se nemýlil.²⁴⁸ Po dobu jeho působení Praze v letech 1960 – 1962 byli na Trochtu kromě Augustina Korynty nasazeni i další agenti z církevních kruhů. Jejich krycí jména byly „ZDĚNĚK“, „PETR“, „KRAUS“, „KRÁSNÝ“, „SCHODA“, „THÁLIE“. Dále také PAVEL, „HVĚZDA“, „ADAM“, „JENDA“, „KLÁRA“, „ŠKODA“, „PAVLÍNA“, nebo „KAMIL“. Ač se biskup snažil s nikým neseťkávat a společnosti dalších duchovních se vyhýbal, nebyl vždy úspěšný. Sem tam totiž zažil nevyžádanou návštěvu někoho z minulosti. Identitu se podařilo vypátrat u prvních šesti jmenovaných agentů.

Velmi neblahý pocit mívával Štěpán Trochta z návštěv svého spolužáka a bývalého saleziána P. Václava Šebka (*1904), který o Trochtovi podával zprávy pod krycím jménem „PETR“. Šebek se k saleziánům v Turíně připojil již jako dvanáctiletý chlapec. Podobně jako Trochta byl vysvěcen na kněze a poslán do Čech zakládat české salesiánské dílo.²⁴⁹ Před druhou světovou válkou však řád opustil a začal „dělat kariéru“ v pražské diecézi, kde působil nejdříve jako farář v Pičíně u Příbrami v letech 1937 – 1945. Po válce se stal děkanem na Zbraslavi, údajně kvůli dobrým kontaktům se (zástupcem zesnulého arcibiskupa Kašpara) kapitulním vikářem Bohumilem Opatrným.²⁵⁰ V padesátých a šedesátých letech pak působil ve farnosti ve Slaném.

O Šebkovi bylo známo, že patří k vlasteneckým kněžím a má kontakty mezi nejvýznamnějšími šedými eminencemi. Trochta svého bývalého spolubratra moc v lásce neměl a jednou se o něm vyjádřil: „*nikdo z pravověrných kněží ho nemá rád, vždy se choval jako šplhoun, šlo mu jen o kariéru a peníze.*“²⁵¹ Šebkovy neohlášené návštěvy probíhaly v intervalech zhruba čtvrt roku a biskup je vždy „*musel přetrpět*“²⁵². Povětšinou ho zajímalo, jak se Trochta má a následně spustil svůj

²⁴⁸ OPASEK, Anastáz a Marie JIRÁSKOVÁ. Dvanáct zastavení: vzpomínky opata břevnovského kláštera. 3. opravené a doplněné vydání. Praha: Torst, 1997, str. 258

²⁴⁹ MED, Oldřich. Český Don Bosko: Životopis P. Ignáce Stuchlého. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, str. 47

²⁵⁰ ABS, f. Německé soudy v Protektorátu (134), Seznam duchovních pražské diecéze, nedatováno

²⁵¹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 3, Štěpán Trochta – poznatky, 10. ledna 1961

²⁵² Tamtéž

monolog o názorech na současnou církevní politiku, přičemž „*Trochta moc nezasahoval*“²⁵³. S železnou pravidelností Šebek Trochtovi vyprávěl o „náhodných“ setkáních s různými církevními hodnostáři. Jednou potkal na Karlově náměstí kanovníka P. Antonína Stehlíka, který „*nechává Trochtu pozdravovat*“, jednou P. Josefa Beneše, který Trochtovi nabízel „pomoc“ ve formě odchodu do důchodu.

Mezi Trochovy spolužáky z Turína patřil kromě Šebka také P. Václav Vrtaník (*1906), který byl státní bezpečností též pověřen, aby na biskupa podal několik zpráv. Vrtaník vystupoval pod krycím jménem „KRAUS“ a v době Trochtova pobytu v Praze působil jako Čakovický farář. Nutno podotknout, že Trochta ho patrně z donášení nepodezíral a ve Vrtaníkových agenturních zprávách se také nenachází nic závadného. Z obou stran se patrně jednalo spíše o zdvořilostní setkávání dvou spolubratřích. Jeho svazek byl založen dne 8. srpna 1958 a zničen 23. února 1984.

Posledním ze „salesiánských donašeců“ byl P. Jan Maria Surý (1912 - 1969). Ten by registrován státní bezpečností v Doksech roku 1954 a svazek byl zničen bez uvedení data. Jeho krycí jméno znělo: „THÁLIE“. Surý byl vysvěcen v roce 1941 a následně vyučoval v salesiánském centru v Pardubicích. Mezi duchovními působil značně nevěrohodným dojmem a v poválečném období byl podezírán z „paktů“ s komunistickou stranou. V roce 1948 došlo k nejasnému incidentu, kdy byl Surý obviněn ze „zprznění“ děvčátka a byl krajským soudem v Chrudimi odsouzen na osm měsíců.²⁵⁴ Surý se snažil prokázat svou nevinu a odvolat se. Byl však biskupem Trochtou zastaven a pro nedostatek duchovních znovu poslán do farářské služby, tedy do obce Mimoň v severních Čechách. Zde dále vystupoval jako pokrokový kněz, avšak v roce 1950 byl zadržen pro pravidelné pořádání pašijových her, „*které přiváděly do Mimoně velké množství nekontrolovatelných osob*“²⁵⁵. Jako salezián byl následně zahrnut do akce K a po návratu z internace a působil v 50. a 60. letech jako farář v České Lípě a Zákupch.

²⁵³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – PETR, 21. dubna 1961

²⁵⁴ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (302), sign. 302-508-4, Protokol s Janem Máriem Surým – posezení z protistátní činnosti, 5. července 1950

²⁵⁵ ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (302), sign. 302-508-4, Jan Mária Surý - Podezření z protistátní činnosti, 25. května 1950

Informace, které o Trochtovi podával na podzim 1962, měl Surý zprostředkované spolubratrem P. Josefem Holíkem. Tento staříčkový salezián byl umístěn v charitativní domově v Senohrabech pro přestárlé kněze a Trochta ho z Prahy jezdil navštěvovat. Holík byl patrně jedním z mála, s kým byl biskup ochoten upřímně hovořit o politicko-církevních otázkách. Právě od něj se Surý dozvěděl, že biskup „*chválil slovenské biskupy, že ti to udělali lépe, že vyjednávali a nakonec se dohodli. I Trochta šel prý tak daleko, jak mohl a šel by ve vyjednávání ještě dále, kdyby nedostal pokyn od Berana, aby přerušil jakákoli vyjednávání. A ani nyní nemůže bez svolení arcibiskupa dělat nic.*“²⁵⁶

Na jaře 1961 se navštívil Trochtu v Holešovickém bytě bývalý kapucín František Basil Pouchlý (1913 – 1981), v materiálech označovaný jako agent „KRÁSNÝ“. František Pouchlý byl původem z Moravy a vstoupil v mladém věku do řádu menších bratří kapucínů. Přijal řádové jméno Basil, vysvěcen na kněze byl 1939. Ve stejném roce opustil Protektorát Čechy a Morava za účelem studií a během druhé světové války působil v exilu u 311. bombardovací perute jako vojenský duchovní. Po skončení války a návratu do vlasti pokračoval jako armádní duchovní a získal hodnost štábního důstojníka.²⁵⁷ Následně se stal obětí čistek v armádě po únoru 1948 a za své „angažmá“ v západní armádě odsouzen Státním soudem dne 16. ledna 1950 pro zločin vyzvědačství k osmnácti letům odnětí svobody. Ke spolupráci byl získán v roce 1958, tedy ještě v době svého věznění v Leopoldově a na Mírově. Jeho svazek byl zničen roku 1985. Po svém propuštění se podobně jako Trochta usídlil na Břevnově. Ve své jediné agenturní zprávě o Trochtově životě podává o biskupovi pouze bazální informace a uvádí, že biskup se setkává se saleziány a dalšími kněžími vyhýbá.²⁵⁸ Trochta po jeho návštěvě prohlásil: „*Ani nevím, proč vlastně ke mně přišel, ale raději vidím takové kněze, který byl ve vězení, než jiné z duchovní správy.*“²⁵⁹

Agent s krycím jménem „SCHODA“ pro změnu náležel k řádu cisterciáků. Jednalo se o P. Františka Nivarda Krákoru (1902 – 1975). Krákora, původem

²⁵⁶ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – THÁLIE, 8. listopadu 1962

²⁵⁷ VLČEK, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, str. 240

²⁵⁸ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – KRÁSNÝ, nedatováno

²⁵⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – LUKAVSKÝ, 17. dubna 1961

z okolí Chomutova, se v mládí přidal k německým cisterciáckým řeholníkům a přijal řeholní jméno Nivard. Němečtí cisterciáci, kteří sídlili v barokním klášteře Osek u Duchcova, byli po válce nařčeni z ukrývání Henleinových pomocníků a mniši byli odsunuti do Rakouska.²⁶⁰ Zůstat mohl jen Krákora, který působil zároveň jako farář v nedalekých Mariánských Radčicích a P. Kapic. Od roku 1946 zda začali v uprázdněném Oseku působit saleziáni a zřídili zde své teologické učiliště. V roce 1950 se klášter v Oseku stal internačním místem pro československé řeholníky.²⁶¹ P. Krákora působil ve své farnosti až do 60. let. Spolupracovníkem státní bezpečnosti se stal v roce 1954 a jeho svazek byl zničen (datum neznámé). Krákora o biskupu Trochtovi podal informace na KS MV v Ústí nad Labem v létě 1961, jež pochytil ze setkání s knězem P. Adolfem Pokorným. Tento bankovní úředník v důchodu se před Trochtovou internací hlásil do litoměřického semináře a s biskupem se po jeho propuštění setkal. Krákora tak mohl podat agenturní zprávu: „*Pokorný byl vloni u Trochty (...). Trochta řekl Pokornému, že nepřijímá žádné návštěvy, že ho duševně rozčiluje a jeho slabé srdce to nesnese. Mimo to nechce tím někomu působit nepříjemnosti, jelikož ví, že je pozorován.*“²⁶²

Několik agenturních zpráv o biskupu Trochtovi podal farář litoměřické diecéze P. Václav Černý (*1928), který vystupoval pod krycím jménem „ZDENĚK“. U ústecké státní bezpečnosti byl registrován pouze jako „kandidát spolupráce“, která nikdy nepodepsal a jeho svazek byl v roce 1987 zničen. Jednalo se o řadového kněze, který působil v blízkém okolí Litoměřic, v Křešicích, později v Lovosicích.²⁶³ S Trochtou navštívil v roce 1960 po jeho propuštění a podal základní informace o jeho současné situaci (ubytování, hledání práce). Následně se s ním setkal toho roku v prosinci na koncertě pěveckého sboru Moravan v Národním divadle v prosinci 1960, kterého se účastnilo velké množství

²⁶⁰ MUNKOVÁ, Michaela, Konfiskace pozemkového majetku církví mezi léty 1945 a 1948, In: ROKOSKÝ, Jaroslav a Libor SVOBODA. Kolektivizace v Československu. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2013, str. 80 – 85

²⁶¹ VLČEK, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, str. 87 – 88

²⁶² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 5, Agenturní zpráva – agent SCHODA (7. června 1961)

²⁶³ PLACHÝ Jiří: „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností (podle personálního stavu k 1. 1. 1989). Securitas Imperii, 2005, č. 11, s. 30

duchovních. Při setkání se mu snažil políbit ruku, což Trochta rázně odmítl se slovy:
„Člověče, neprovokujte tady!“²⁶⁴

²⁶⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – PAVLÍNA, 2. ledna 1961

5. Období života v charitativních domovech

5.1 Jen ne do ústavu: Přemístění do charitativního domova v Táboře (1962 – 1963)

Závěr Trochtova působení v Praze bylo doprovázeno značnými nepříjemnostmi a biskupův psychický i fyzický stav se zhoršoval. Stále častěji se u něj začaly projevovat depresivní stavy. Už o Vánocích 1960 u něj Korynta zaznamenává silný neklid spojený s podpisem vázacího aktu: „*Asi tři dny před Vánocemi padla na Trochtu hrozná deprese. Už prý nebude ani trochu šťasten, už se to nedá napravit. Trochta jakoby velmi jemně naznačoval pramenu, že udělal nějakou strašlivou hloupost, nebo těžký hřích, jeho důsledky ponese životem až na věčnost. Pramenu připadalo, že podepsal spolupráci nebo ji slíbil. Že tam měl návštěvu od státní bezpečnosti.*“²⁶⁵ Biskup se v průběhu měsíců skutečně „*necítil šťasten*“ a dennodenně ho tížilo, že „*musí být neustále opatrný ve styku s lidmi*“²⁶⁶. Často mluvil o smrti a o tom, že by si přál zemřít. V roce 1962 ho navíc přepadaly časté paniky z opětovného zatčení a z vidiny, že „*zemře v nějaké vazbě*“²⁶⁷.

Po zdravotní stránce na tom také nebyl nejlépe. Jak sám říkával „*zlobilo ho srdce*“. Měl za sebou dva infarkty a potýkal se záněty srdečního svalu. Jeho diagnózou byla arterioskleróza (onemocněním oběhového systému, ztlušťování a zužování cév a jejich následné tvrdnutí). Často docházel na EKG, rentgenování a různá vyšetření. Trpěl také s revmatismem a bolestmi zubů. Díky zhoršujícímu se zdravotnímu stavu začínal mít na počátku roku 1962 problémy v práci s docházkou a začal se o své místo obávat. Tato kompilace psychické a fyzické nepohody ho v únoru 1962 dohnala k srdečnímu kolapsu přímo na pracovišti. „*23. února 1962 jel Trochta s vozíkem pro nějaké věci v tamní lakovně. Šla s ním i pí. Majerová. Vezli toho více – tam myl Trochta některé dílce v Trichlovce. Když se vrátil Trochta do Osadní 34, Kovotechna, dostal Trochta srdeční záchvat. Jeho typ byl hrozný.*“

²⁶⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 2, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 3. ledna 1961

²⁶⁶ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 4, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 10. dubna 1961

²⁶⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 6, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 13. února 1962

(...) Na středisku v Oveňecké ulici (...) se lékařka divila, jak je vůbec možné, že v tomto zdravotním stavu dělá manuální práci, (...) chtěla zavolat houkačku a poslat ho ihned do nemocnice.²⁶⁸ Trochta na nemocenskou a následně do Nemocnice pod Petřínem skutečně musel na jaře 1962 nastoupit.

V létě 1962 se biskup Trochta začal scházet s třiatřicetiletou Editou Hilbertovou (roz. Schmidtovou), se kterou ho seznámil P. Václav Šebek ve vinárně hotelu Opera.²⁶⁹ Jednalo se o agentku státní bezpečnosti s krycím jménem „DIANA“. Edita Hilbertová (*1929) pocházela z rodiny hudebníka a skladatele prof. Vladimíra Polívky, který ji „vyženil“ sňatkem s její matkou Růženou. Vztahy v rodině patrně nebyly nijak pokojné. Polívka chtěl svou šestnáctiletou dceru provdat za „starého muže“ a Edita se snažila co nejdříve osamostatnit. Odešla z gymnázia na učební obor a následně pracovala v pražské pojišťovně. Zde se seznámila s mladým lékařem Alexandrem Hilbertem a provdala se za něj. V roce 1947 vstoupila do KSČ.²⁷⁰

Mladá žena však ráda utrácela. Nedařilo se jí vycházet s penězi a často si půjčovala. Když její manžel onemocněl tuberkulózou a místo lékařského platu začal pobírat invalidní důchod, Hilbertová potřebovala najít jiný zdroj financí. V roce 1955 se seznámila s jistou pražskou kuplířkou Rotterovou, která poskytovala svůj byt k provádění ženské prostituce na Václavském náměstí. Edita se takto tajně „živila“ dva roky než byl byt odhalen a žena skončila na osmnáct měsíců ve vězení. Manžel o její „činnosti“ nevěděl a rozvedl se s ní. Ještě ve výkonu trestu podepsala spolupráci a byla nasazena do akce PANNA. Po propuštění se usídlila v bytě své ovdovělé matky v pražských Holešovicích a pro své přednosti byla státní bezpečností používána ke kompromitaci nepřátelských osob z řad církevních hodnostářů. „*Předností DIANY bylo, že se dokázala velmi dobře pohybovat v každé společnosti, zejména mužské, působit dojem spořádané ženy a získávat si jejich*

²⁶⁸ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 6, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 2. března 1962

²⁶⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, sv. 2, Agenturní zpráva – agentka DIANA, 25. dubna 1962

²⁷⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 634843, Návrh na získání agenta – Edita Hilbertová, 27. června 1958

důvěru. Je inteligentní, hovoří anglicky a jejím zájmem jsou návštěvy koncertů a divadel.“²⁷¹

Trochta se opět zamiloval. S mladou Editou chodil na procházky po Praze, drželi se za ruce a Trochta označoval dny strávené bez ní jako „muka“. Navštívili Stromovku, Divokou Šárku, botanickou zahradu, několik vináren a restaurací. Na konci srpna ji Trochta začal zvat do svého bytu s tím, „*že ji nebude moc dát takovou lásku, jakou by snad potřebovala.*“ Nadporučík Žák dále agentku Dianu instruoval: „*Návštěva DIANY bude kontrolována úkonem 103 (odposlech). Diana byla úkolována, aby během návštěvy vytvořila situaci k intimnímu styku, (...)*“²⁷².

Ve stejné době zažil Trochta velké zklamání. Již od začátku roku 1962 přemítal o připravovaném ekumenickém koncilu, který měl reagovat na potřebu doby a měl se uskutečnit na podzim téhož roku. V lednu 1962 se Trochta před Augustinem Koryntou zasníl: „*Je to vzácnost, to není každému dáno. Je to jednou za 100 let. Trochta pravil, že by si potřeboval osvojit filozofii a dogmatiku a znovu si osvojit schopnost elegantně latinsky hovořit, aby kdyby mluvil, neudělal sobě a národu ostudu.*“ Vzápětí ale realistiky podotkl: „*Ale to je hloupost, oni mně tam nepustí, mají strach, že bych tam řekl o těch hloupostech a lumpárnách, co tady komunisti v ČSSR nadělali, ale to stejně ví celý svět.*“²⁷³

Nebylo se tedy čemu divit, že když v září skutečně pozvání z Vatikánu obdržel, svítla v něm naděje. Okamžitě se obrátil na církevní odbor MŠK. Zde byl referentem Trávníčkem informován, že takové pozvání obdrželi všichni biskupové a on na koncil jet nemůže, protože není v duchovní správě. Nakonec mu bylo doporučeno, aby do Vatikánu zaslal omluvný dopis s odmítnutím účasti.²⁷⁴ Vatikán, který dlouhodobě usiloval o obnovený dialog s Československem o církevních poměrech, projevil přání, aby se sjezdu účastnil alespoň jeden československý biskup. Prostřednictvím italského velvyslance bylo navíc přislíbeno, že na koncilu nezazní žádné útoky proti socialistickým zemím. Z Československa nakonec na první část koncilu (11. října – 8. prosince 1962) jelo

²⁷¹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 634843, Vyhodnocení spolupracovnice DIANY, 20. března 1969

²⁷² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka DIANA, 18. září 1962

²⁷³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 23. ledna 1962

²⁷⁴ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 12. září 1962

dvanáct církevních hodnostářů, z toho tři biskupové.²⁷⁵ Byli jimi dva slovenští biskupové Amboz Lazík a Eduard Nécsey a (tajně vysvěcený, 1949) český biskup František Tomášek. Jako odborní poradci byli dále vysláni: Josef Beneš, Antonín Stehlík, Eduard Oliva, Jan Merrel, Petr Franta, Josef Gross, Ján Čížik, Jan Dočekal, Elemír Fillo, František Jedlička, Antonín Veselý, Štefan Zárecký.²⁷⁶

Další Jobova rána na sebe nenechala dlouho čekat. MŠK na základě „snaž“ P. Josefa Beneše usoudilo, že by bylo vhodné v této „nejisté koncilové době“ dostat Trochtu z Prahy. Konkrétněji „uklidit“ ho do charitativního domova řeholníků a duchovních (CHDŘD) v Táboře. Agentka Diana, se kterou biskup v září 1962 trávil každou volnou chvíli, o jeho obavách vypověděla: „*Dozvěděl se od Šebka, že má být penzionován a dán do charitativního domova u Tábora. Dále řekl, že se domnívá, že k tomu dochází z důvodu, že mu bezpečnost nedůvěřuje a proto, aby si zajistila jeho kontrolu. (...) Má pocit, jakoby šel již potřetí do kriminálu a nerad by se smířoval s tím, že by neměl tu možnost pravidelně se stýkat s pramenem.*“²⁷⁷

„*Všude bych šel, jen ne do ústavu,*“ pronesl v říjnu zlomený Trochta před svým přítelem Augustinem Koryntou,²⁷⁸ který mu pomáhal s balením.²⁷⁹ Ač jeho trvalé bydliště i nadále zůstalo na adrese Malířská 11, do ústavu převezl i velkou část své knihovny. Na konci října mu byla přiznána plná invalidita a oznámeno, že o částečný úvazek v Kovotechně již žádat nemusí.²⁸⁰ Rozloučil se se svým zpovědníkem Anastázem Opaskem, s rodinnou Svobodových a P. Václavem Vrtaníkem.²⁸¹ Nakonec se s těžkým srdcem loučil také s Editou Hilbertovou: „*Opětovně zdůrazňoval svoji lásku k prameni a slíbil mu, že mu krátce po svém příjezdu a částečné aklimatizaci napíše dopis. Během tohoto setkání varoval pramen před Šebkem. (...) Řekl mu, že kdyby měl čas, zůstal by nejraději do rána*

²⁷⁵ KAPLAN, Karel. Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963-1973. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 2001, str. 11

²⁷⁶ BLAŽEK, Ondřej. Exil pod římským nebem: proměny diskurzů českého katolického exilu v Itálii mezi roky 1948-1989. Svitavy: Trinitas, 2019, str. 72

²⁷⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka DIANA, 12. září 1962

²⁷⁸ Jedná se o jednu z posledních agenturních zpráv agenta LUKAVSKÉHO. Augustin Korynta zemřel následujícího roku, 1963.

²⁷⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agent LUKAVSKÝ, 30. října 1962

²⁸⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agent KABÁT, 24. října 1962

²⁸¹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agent KABÁT, 14. listopadu 1962

*v Praze a šel by se podívat, jak Trochtu nakládají. Při loučení kladl Trochta pramenu na srdce, aby za žádných okolností nikomu neřekl, co se mezi nimi stalo.*²⁸²

Trochta byl do charitativního domova v Táboře převezen na začátku listopadu roku 1962. Biskup byl ubytován v Květově domě v centru města. Tento dům darovala rodina Květových v roce 1936 řádu sester premonstrátek, od roku 1950 byl pod správou České charity a premonstrátky se zde staraly o „*přestárlé a nemocné*“. Na konci padesátých let začali být do Květova domu umisťováni významní duchovní. V roce 1958 slovenský biskup Michal Buzalka²⁸³, v roce 1959 opat Augustin Machalka.²⁸⁴

Augustin Machalka (*1906 – 1996) se narodil v Ústí u Hranic a po maturitě vstoupil do řádů premonstrátů. V roce 1934 byl vysvěcen na kněze a působil v klášteře v Nové Říši na Moravě. Během druhé světové války byl vězněn v koncentračním táboře. Po válce byl v říjnu roku 1945 zvolen opatem v Nové Říši.²⁸⁵ Machalka byl zahrnut do v již zmiňovaného soudního procesu (Machalka a spol., 1950) a odsouzen k 25 letům odnětí svobody. Komunisty byl vězněn až do roku 1959, kdy byl podmíněčně propuštěn a poslán do charitativního domova v Táboře. Zde vykonával funkci duchovního správce sester premonstrátek a také zde fungoval jak údržbář.²⁸⁶

Jak se ukázalo, přemístění do Tábora nakonec nebylo tak hrozné. Trochta si skutečně velmi fyzicky a vlastně i psychicky odpočinul. Byl mu přidělen útulný

²⁸² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka DIANA, 5. listopadu 1962

²⁸³ Michal Buzalka byl podobně jako Trochta odsouzen na počátku padesátých let k mnohaletému vězení. V roce 1956 byl však jeho výkon ze zdravotních důvodů přerušen a biskup byl umístěn v domově důchodců v Děčíně. V roce 1958 byl převezen do charitativního domova v Táboře, kde roku 1961 zemřel.

²⁸⁴ HRSTKOVÁ, Jana, Premonstrátky - Květův dům v Táboře a Radvanov, charitativní domov či místo internace?, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2015, str. 29 – 32

²⁸⁵ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2844, Zápis o výpovědi obviněného Augustina Machalky, 7. února 1949

²⁸⁶ HRSTKOVÁ, Jana, Premonstrátky - Květův dům v Táboře a Radvanov, charitativní domov či místo internace?, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2015, str. 31

pokojík ve druhém patře. Stoloval a chodil na procházky s Machalkou²⁸⁷ a občas potkali místního faráře P. Václava Žitného a probrali s ním současné novinky: *„Místní duchovní správce P. Žitný sděloval, že byla v Českých Budějovicích schůze rozšířeného výboru mírového duchovenstva, na níž referoval biskup dr. Tomášek. (...) Říkal prý také, že sv. Otec se ptal, jak to je s tím slibem. ‚Skládáte to straně nebo vládě?‘ Odpověď: ‚Vládě. ‚No, tak co stojí v cestě, abyste to všichni nesložili?‘*“²⁸⁸

Setkávání s Editou Hilbertovou však přemístěním neustalo. Trochta čas od času jezdil na různá vyšetření do Prahy a při té příležitosti se scházeli. Ač biskup k Editě choval stále hluboké city, o kterých ji pravidelně ujišťoval, jeho postoj se změnil a vysvětlil ji, že: *„ji nemůže více lásky dát a zdůvodňoval to tím, že by se na něj Pán Bůh zlobil. Kdyby k něčemu došlo, že by ho potrestal. Pramen mu připomněla, že to snad není tak velký hřích, když se mají dva lidé rádi a dojde mezi nimi k intimnímu styku. On uvedl, že vzhledem ke svému postavení se nemá takovýmito záležitostmi vůbec zabývat a mít jiné, dle jeho vyjádření, vyšší myšlenky. Z intimního styku s pramenem v minulosti, že dělal pokání.“*²⁸⁹ Biskup Trochta zůstal s Editou v kontaktu i nadále. Občas za ním jezdila do Tábora, on občas jezdil do Prahy. Psali si, dopisy podepisoval jako *strýc Štěpán*.²⁹⁰

²⁸⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agent KABÁT, 14. listopadu 1962

²⁸⁸ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agent KABÁT, 2. března 1963

²⁸⁹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka DIANA, 25. února 1963

²⁹⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka DIANA, 24. dubna 1963

5.2 První měsíce v Radvanově a „vojna“ za Josefa Berana (1963 – 1964)

„Politika Vatikánu vůči SSSR a východnímu bloku je stále nepřátelská,“ bylo sděleno zástupci církevního oddělení MŠK Karlu Hružovi „na koberečku“ v Moskvě v lednu 1960.²⁹¹ Přesto ledy ve společnosti i v církevně-politických vztazích tály dál. John Kennedy při setkání s Nikitou Chruščovem ve Vídni roku 1961 do jednání zahrnul také věznění biskupů ve Východním bloku a organizace Amnesty International začala upozorňovat na věznění pražského arcibiskupa Josefa Berana.²⁹² Československá vláda zažívala nátlak. V říjnu 1963 přinesly sdělovací prostředky zprávu: „Prezident Antonín Novotný cestou milostí prominul zbytky trestu biskupům římsko-katolické církve Janu Vojtaššákovi, Stanislavu Zelovi, Ladislavu Hladovi.“²⁹³

Propuštěný biskup Zela strávil v komunistických věznicích téměř třináct let. Stanislav Zela (1893 – 1969) se narodil do početné rodiny malorolníka nedaleko Hranic na Moravě. Po vystudování bohoslovecké fakulty v Olomouci byl roku 1917 vysvěcen na kněze a zastával různé funkce na olomouckém arcibiskupství.²⁹⁴ V roce 1938 se stal kanovníkem olomoucké metropolitní kapituly. V roce 1939 strávil tři měsíce v německém koncentračním táboře. V roce 1941 se stal světícím biskupem. Arcibiskupem Josefem Matochou byl v roce 1948 jmenován generálním vikářem. V roce 1950 byl v již zmiňovaném procesu Zela a spol. odsouzen na 25 let odnětí svobody. Po prezidentské amnestii strávil několik dní u svého příbuzného v Rakově na Přerovsku a následně byl převezen do charitativního domova v Táboře, kde se radostně shledal se svými kolegy, biskupem Štěpánem Trochou a opatem Augustinem Machalkou.

V době příjezdu biskupa Zely, probíhaly v Květově domě přípravy na přestěhování ústavu sester premonstrátek do nedalekého Radvanova u Mladé

²⁹¹ KAPLAN, Karel. Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963-1973. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 2001, str. 10

²⁹² VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana. Brno a Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, str. 267

²⁹³ HUŇKA, Jan. Prsten věrnosti: Život a utrpení Stanislava Zely, světícího biskupa olomouckého. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003, str. 17

²⁹⁴ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-3881, Životopis Stanislava Zely, 9. října 1950

Vožice. Podle dohody zástupců ONV v Táboře a ČKCH bylo ujednáno, že Květův Dům případně národnímu výboru a charitativní domov řeholnic a duchovních se přestěhuje do zámeckého objektu v Radvanově u Mladé Vožice.²⁹⁵ Před stěhováním měl však zámek v Radvanově projít rekonstrukcí, s kterou se začalo již na podzim 1962. Machalka a Trochta se na stěhovanou aktivně podíleli, především se věnovali zahradnickým pracím na okolních pozemcích.²⁹⁶

Snahy Vatikánu o obnovené jednání s čs. vládou došlo ke konečnému zdaru a 12. – 14. května 1963 proběhlo prvnímu setkání zástupců obou stran. Jednání vedli státní podsekretář Agostino Casaroli a vedoucí odboru pro věci církevní ministerstva školství a kultury Karel Hruza a náčelník III. správy MV pplk. M. Košnar.²⁹⁷ Na pořadu dne bylo především vyřešení případu arcibiskupa Berana, který v té době zažíval již čtrnáctý rok internace. Ten z návrhů Vatikánů zněl, „*at' Beran symbolicky podepíše slib věrnosti republice a stane se znovu pražským arcibiskupem se státním souhlasem, sám se následně vzdá funkce a odejde do Říma jako kardinál*“.²⁹⁸ S tímto českoslovenští účastníci souhlasili. Podle usnesení ÚV KSČ návrh z 21. května 1963 dodával další variantu, která po uvolnění z internace umožňovala jeho pobyt v CHDŘD.²⁹⁹

Na podzim roku 1963 byli tedy ze společné internace propuštěni pražský arcibiskup Josef Beran a brněnský biskup Karel Skoupý. Oba preláti byli po složení slibu věrnosti republice do rukou ministra školství Čestmíra Císaře a převezeni do CHDŘD v Mukařově u Říčan. Byl jim zároveň vyměřen důchod ve výši 1500 a 1400 Kčs.³⁰⁰ V Mukařově pobýval Beran až do května 1964. Konečně si mohl

²⁹⁵ HRSTKOVÁ, Jana, Premonstrátky - Květův dům v Táboře a Radvanov, charitativní domov či místo internace?, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2015, str. 39

²⁹⁶ Tamtéž, str. 33 – 34

²⁹⁷ KAPLAN, Karel. Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963-1973. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 2001, str. 15

²⁹⁸ VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana. Brno a Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, str. 307

²⁹⁹ Tamtéž

³⁰⁰ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, karton č. 15 sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Politické organizační usnesení předsednictva ÚV KSČ, 5. října 1963

trochu vydechnout a užít si volného režimu a styku s lidmi: „*K Beranovi dochází stále značný počet návštěvníků a to v průměru 6 – 10 ve všední den a v neděli až ke 30 osobám. (...) Dostává značné množství darů, především potraviny, kuřivo, víno, likéry. (...) Návštěvníci Berana a Skoupého fotografují nebo filmují. Bylo zjištěno, že Berana navštívili lidé, kteří dříve zastávali význačné funkce, například bývalý generál Fajfr, (...) skladatel Trojan, který ho odvezl do své chaty, nebo někteří zahraniční novináři.*“³⁰¹

Beran se stal ve středočeském kraji pro veřejnost až moc dostupný a brzy bylo rozhodnuto o jeho přemístění do charitativního domova v Radvanově. Ač přijal toto rozhodnutí značně znepokojivě, 28. dubna Radvanov navštívil, aby tamní obyvatele seznámil s nadcházející skutečností. Zprávu o příchodu pražského arcibiskupa do Radvanova velmi těžce nesly sestry premonstrátky. Ty se obávaly, že by se společné soužití s dominikánkami, které tvořily Beranův personál, nemuselo odvíjet příliš harmonicky. Poučeny předchozí zkušeností ze společného pobytu v Broumově, premonstrátky „*rozhodně odmítaly společné ubytování v klauzuru.*“³⁰²

Josef Beran se do Radvanova přistěhoval 2. května 1964. Přijel osobním autem, společně s třemi dalšími muži. Jeden z nich, jistý pan Bláha, během vykládání věcí vykřikoval, že: „*Beran v takovém prostředí nemůže zůstat. (...) Že se jedná o pražského arcibiskupa a proč se mu nedá ubytování v arcibiskupském paláci.*“ Arcibiskup, který už si prošel různými formami vězení, na to opáčil, že je to dobré. Z Mukařova mu byl v následujících dnech dovezen nábytek a zbytek knihovny. Štěpán Trochta se z lázeňského léčení vrátil do Radvanova 4. května 1964. Opat Machalka, který jako jediný vlastnil platný řidičský průkaz, přivezl

³⁰¹ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, č. k. sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Informace o činnosti bývalé katolické hierarchie, nedatováno

³⁰² NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, č. k. sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Záznam z rozhovoru s Beranem dne 27. a 28. duben 1964, nedatováno

Trochtu z nádraží.³⁰³ Během cesty mu sdělil nečekanou novinu, kterou přijal Trochta klidně.³⁰⁴

Následující měsíce a dny však nenesl Štěpán Trochta zrovna smířlivě. Josef Beran se totiž rozhodl, že do poklidných radvanovských dní zavede trochu seminárního řádu a své stárnoucí kolegy „postaví trochu do latě“.³⁰⁵ Každodenně trval na tom, aby se osazenstvo Radvanova shromáždilo k ranní bohoslužbě už kolem páté hodiny. Tento čas nemocný Štěpán Trochta jen těžko snášel a často chodil pozdě. Beran také zavedl na společný oběd, který se podával v Zelově pokoji.³⁰⁶ Předcházela mu vždy modlitba a nikdo od něj nesměl předčasně odejít.³⁰⁷ Sám arcibiskup chodil po zámku v kněžském taláru a dožadoval se, aby tak chodili i ostatní.

Trochta Beranovy příkazy snášel velmi nelibě. Nechápal, proč by měl arcibiskupovi sdělovat, proč a za jakými účely jezdí do Prahy. Před Editou Hilbertovou se před Vánoci 1964 vyjádřil: „*že chtěl dožít spokojené a klidné stáří (...) a velkou překážkou mu v tom je Beran*“.³⁰⁸ Opravdu si vydechl jen na dlouhých procházkách, které každý den podnikal se sedmdesátiletým Zelou. Podle zpráv církevního odboru při MŠK tvořili nerozlučnou dvojici.³⁰⁹ Zato Trochtovo chování k Beranovi mělo spíše zdvořilostní charakter. Když se Hilbertová Trochty zeptala, proč vlastně arcibiskup nechodí s nimi a prochází se sám, Trochta odpověděl, že: „*s ním nemůže chodit, neboť by mu Beran nestačil, má prý malé nohy.*“³¹⁰

Beran, který vůči státu vystupoval vždy radikálně, na tento postroj nerezignoval ani ve své penzi. Zatímco v červnu 1964 se Zela i Trochta odevzdaně

³⁰³ Augustin Machalka byl po technické stránce velmi schopný a i v Radvanově zastával roli jakého údržbáře a správce. Na rozdíl Trochty, který podle agenturních zpráv Augustina Korynty v tomto ohledu moc zručný nebyl.

³⁰⁴ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, č. k. sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Beran, Trochta a Zela – Zpráva, 19. května 1964

³⁰⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agent KABÁT, nedatováno

³⁰⁶ Tamtéž

³⁰⁷ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka DIANA, 3. prosince 1964

³⁰⁸ Tamtéž

³⁰⁹ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, č. k. sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Informace o bývalých biskupech 16. března 1966

³¹⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka DIANA, 3. prosince 1964

účastnili voleb do národního shromáždění, Josef Beran zatvrzele odmítal pro jednotnou kandidátku národní fronty hlasovat s odůvodněním, že „*kdyby šel volit, vyjádřil by tím souhlas se svým nynějším postavením a souhlas s náboženskou nesvobodou.*“ Na podzim roku 1964 se chystalo III. zasedání všeobecného koncilu, a přestože se Štěpán Trochta před zaměstnancem církevního odboru MŠK vyjádřil, že „*on osobně o účasti na zasedání druhého vatikánského koncilu nemá zájem*“³¹¹, Josef Beran v červnu 1964 napsal dopis jménem osmi neúřadujících biskupů, který adresoval předsedovi vlády Josefu Lenártovi: „*Vážený pane předsedo vlády, prosíme Vás snažně, abyste dobrovolně přijal naše prosby (...) a dovolil našim osmi biskupům účast na II. vatikánském koncilu v Římě a laskavě zařídil, aby jim bylo vydáno cestovní povolení.*“³¹²

³¹¹ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, č. k. sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Informace o bývalých biskupech, 1964

³¹² NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, č. k. sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Dopis československých biskupů předsedovi vlády

5.3 Beran kardinálem, hraběnka agentkou a střípky z biskupovy korespondence

Arcibiskup Beran zaměstnanci církevního odboru MŠK sdělil, že „*minulý týden – 22. ledna t. r. obdržel doporučený letecký dopis od papeže Pavla VI., ve kterém mu bylo oznámeno, že ho papež jmenuje kardinálem.*“³¹³ V dopise mu bylo jasně uloženo, aby s oznámením počkal až do 25. ledna, kdy bude toto uveřejněno v deníku Svatého Stolce *Osservatore Romanum*. A přestože byla na dopise uvedena „*přesná adresa do Radvanova, dopis byl bezdůvodně poslán na poštovní úřad v Praze č. 65, pak na poštu do Mukařova a teprve do Radvanova.*“ List, který Beran obdržel, byl pošpiněn a potrhán.³¹⁴

Následující měsíc arcibiskup Josef Beran žil v domnění, že ho do Říma československá vláda nepustí. Bylo jasné, že zájem médií o arcibiskupa v následujících týdnech vzroste, stejně jako budou vzrůstat i počty návštěvníků. ONV v Táboře tedy vydal prohlášení, že se zakazují jakékoli návštěvy v Radvanově z důvodu tyfové epidemie.³¹⁵ Trochta situaci popisoval takto: „*Nedostal byste se tam. Nikoho nepustili ani do vsi. Už na silnici SNB vraceli všechna auta. Vyhlásili karanténu, ale nikdo neměl ani rýmu.*“³¹⁶ Beranovi bylo umožněno setkat se s kardinálem Casarolim až 16. února 1965. Ten mu konečně sdělil výsledky přechozí jednání z roku 1963 a postoj čs. vlády k jeho případnému odjezdu do Říma. Dále mu oznámil, že si Vatikán jako Beranova zástupce vymínil Františka Tomáška.³¹⁷ Ten měl od následujícího měsíce zastávat post apoštolského administrátora pražské diecéze. Pro obě strany byl Tomášek přijatelný. Na jedné straně se jednalo o kněze s bezúhonným kněžským životem, který byl roku 1949

³¹³ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, karton č. 15, sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Záznam z rozhovoru s Beranem, 27. ledna 1965

³¹⁴ Tamtéž

³¹⁵ HRSTKOVÁ, Jana, Premonstrátky - Květův dům v Táboře a Radvanov, charitativní domov či místo internace?, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2015, str. 42

³¹⁶ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka INKA, nedatováno

³¹⁷ CASAROLI, Agostino a Josef MARIA. Trýzeň trpělivosti: svatý stolec a komunistické země (1963-1989). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, str. 138 – 139

tajně vysvěcen na biskupa.³¹⁸ Na straně druhé byl členem CMVKD a od roku 1954 veden jako agent státní bezpečnosti.³¹⁹ Komunisté navíc věřili, že Tomášek bude lehko manipulovatelný.

V předvečer Beranova odjezdu přivezli do Radvanova arcibiskupovu sestru Marii Kavinovou a jeho dlouholetou přítelkyni Marii Luňáčkovou.³²⁰ Po večerní pobožnosti pronesl Štěpán Trochta rozloučení jménem všech spolubydlících. Sestry premonstrátky plakaly, ale Josef Beran je povzbudil svým láskyplným: „Jen vesele a kuráž!“, přestože jemu samotnému do smíchu nebylo.³²¹ Z Radvanova odjel 19. února 1965 v brzkých ranních hodinách, aby stihl o 11h letadlo. Své milované Československo již nikdy nenavštívil. Štěpán Trochta k jeho odchodu řekl: „*Ve Vatikánu původně zůstat nechtěl, ale byl tam těmi přinucen. Jsou rádi, že se ho zbavili. Byla to světová ostuda jeho internovat, celý svět v něm viděl mučedníka režimu. Všichni kardinálové přijeli s doprovodem, jen on ne. Jel jen s malým kufrem, knihy a jiné věci chce, abychom za ním poslali. Bude mu tam krásně.*“³²²

Po odjezdu Josefa Berana se život v Radvanově navrátil do starých kolejí. Rapidně se zmenšil počet návštěv a zájem o Radvanov utichl. Trochtovi i Zelovi se značně ulevilo. Oba žili svými nemocemi.³²³ Dále trávili své dny na procházkách, prací na zahradě, vyřizováním korespondencí a cestami na lékařské prohlídky. Do Radvanova za Trochtou často jezdil jeho bratr Josef, s kterým si byl velmi blízký. Tu a tam se objevil někdo z minulosti, v lednu 1966 přijel na návštěvu P. Václav Černý z litoměřické diecéze, jednou za rok přijal na obligatorní návštěvu P. Václav Šebek. Občasnou návštěvnící byla také Trochtova bytná Marie Vachková. Každý

³¹⁸ HARTMANN, Jan, Bohumil SVOBODA a Václav VAŠKO. Kardinál Tomášek: generál bez vojska ... ?. Vyd. 2. rozš. Praha: Vyšehrad, 2003, str. 26

³¹⁹ František kardinál Tomášek (25. listopadu 2021) - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 01.01.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=EOK6LB4cZyQ&t=389s>

³²⁰ VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana. Brno a Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, str. 315

³²¹ Tamtéž

³²² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka INKA, nedatováno

³²³ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, karton č. 15, sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Informace o biskupech bez státního souhlasu, nedatována (duben 1965)

soukromý host musel na vrátnici odevzdat občanský průkaz. Návštěvy v CHDŘD v Radvanově byly přísně evidovány. Farář Václav Černý na svou návštěvu Radvanova vzpomínal takto: „*K autobusu v Mladé Vožici přijeli pro pramen opat Machalka s biskupem Trochta. Ve vrátnici se musel hlásit správci, který si nejen zapsal z občanského průkazu číslo, ale nevybíravým způsobem se ptal, zda jde k ‚Trochtovi‘, bez nějakého oslovení, zda je jeho příbuzný či známý. Trochta se hned snažil účel pramenovy návštěvy objasnit, což bylo opět odbyto okřiknutím: ‚Vás jsem se Trochta neptal!‘. Tento přístup chování byl velmi neurvalý a biskupové potom prameni jeho neurvalé chování vůči nim potvrdili.*“

Edita Hilbertová nebyla jediná žena, se kterou se Štěpán Trochta během svých občasných návštěv Prahy setkával. Druhou z nich byla jakási hraběnka, vedena jako agentka státní bezpečnosti, která o Trochtových návštěvách ve svém bytě referovala pod krycím jménem INKA. Její identita je doposud neznámá. Tato šlechtična pobývala v pražském bytě a podobně jako Štěpán Trochta byla v kontaktu s hraběnkou Ernestinou z české větve nizozemsko-španělského rodu Baillet de Latour. Rodina Baillet de Latour získala sňatkem s českými Kolowraty zámek v jihočeském Radeníně v druhé polovině 19. století, který byl jen pár kilometrů vzdálený od zámku v Radvanově. Posledními dědičkami se staly dcery Reného Baillet de Latour (1878 – 1970) a jeho manželky Johanny Vratislavové z Mitrovic (1886 – 1967): Eugenie (1911 – 1941) a Ernestina (1914 – 2011). Starší Eugenie se provdala za hraběte Egona z rodu Krakowských z Kolovrat (1889 – 1971), avšak zemřela měsíc po porodu své prvorozené dcery Františky. Mladší Ernestina zůstala neprovdána a po konfiskaci zámku státem v roce 1950 emigrovala do Rakouska. Zde pracovala pro vídeňskou nunciaturu.³²⁴

Z archivních materiálů vyplývá, že INKA měla občasně zdvořilostní styky se staříčkými manželi Latourovými, Réném a Johannou, který bylo dovoleno dožít v části radenínského zámku. Při té příležitosti zřejmě Trochta několikrát v Radvanově navštívila. Také Trochta rodinu Baillet de Latour znal, avšak hraběnku Ernestinu v lásce neměl a její činnost pro Vatikán mu značně ležela v žaludku. Hraběnce INCE, která byla s Ernestinou v kontaktu, jednou řekl: „*Moc*

³²⁴ DROCÁR, Jan; LOUŽECKÝ, Pavel. Historická šlechta – život po meči a po přeslici.

www.historickaslechta.cz [online]. [cit. 2023-01-01]. Dostupné z:

<https://www.historickaslechta.cz/tag/baillet-de-latour/>

prosím, kdyby jste mluvila s komtesou Latour, vytáhněte z ní, co dělá pro Vatikán, je to velmi důležité. (...) Je to bláznivá dáma, nadělala by více škody než užitku. Přivedla by eventuálně mnoho lidí do kriminálu. (...) K tomu byste se hodila vzhledem i vystupováním vy, ale ona přece nemá nikde vážnou pozici. Kolem Tábora ji nikdo nebere vážně.“³²⁵

Trochta s INKOU udržoval ryze přátelský vztah, který občas nesl náznak biskupových sympatií k hraběnce. Hraběnka byla v kontaktu také s Marií Vachkovou, která u ní žádala o místo služebné. To však nedostala. O Vánocích roku 1964 pověřil Trochta INKU, aby mu přes hraběnku Latour sehnala v Rakousku nějaké vánoční dárky. „*Pramen ukázal hadříky poslané Latourovou, (biskup) z nich byl vyděšený. (...) Pramen předložil další věci od něj. Stříbrný, silně zlacený šperk, 2x anglické ručně malované servírování, krabici mýdel.* (...)“³²⁶

Za pozoruhodný pramen v otázce studia biskupových kontaktů v šedesátých letech můžeme pokládat několik desítek dopisů dochovaných v Archivu Biskupství litoměřického. Doručené dopisy z období pobytu v Radvanově si Trochta zakládal do korespondenční složky podle abecedy. Odesílatelé pocházeli většinou z ciziny a často se jednalo o duchovní v exilu, kteří se dozvěděli od Trochtově přítomnosti v Radvanově a kontaktovali ho. V březnu 1964 obdržel biskup obálku se štítkem St. Michael's hospital, Grand Forks, N. Dakota. Autorem dopisu byl již zmiňovaný P. Viktor Drapela, bývalý vedoucí litoměřické pastorační kanceláře, který po komunistickém puči odešel ilegálně za hranice. „*Vaše Excellence, teprve včera jsem obdržel Vaši adresu a tak mám po patnácti letech příležitost poslat Vám projev své oddanosti a přátelství. Po ta dlouhá léta jsem měl Vaši fotografii ve své pracovně a často jsem na Vás vzpomínal v mementu a sloužil za Vás mši svatou,*“³²⁷ stálo v úvodu dopisu. Viktor Drapela dále v dopisu popisoval historii své pastorační činnosti v Severní Dakotě a současné zaměstnání duchovního v nemocnici, které kombinoval s docenturou na jazykovém oddělení tamní státní univerzity. Ke konci Drapela uvedl, že biskupovi zasílá „*50 prostřednictvím Tuzexu*“.

³²⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka INKA, 28. listopadu 1964

³²⁶ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – agentka INKA, 21. prosince 1964

³²⁷ ABL, f. Trochtiana, nezpracovaná část - korespondenční složka, Dopis Viktora Drapely, 14. března 1964

Z Dakoty zaslal biskupovi několik dopisů i kněz Ludvík Světinský. Ten biskupa Trochu znal z KT v Mauthausenu a protože získal od svého přítele Drapely adresu, biskupa v létě 1964 kontaktoval: „*Doufám, že zdravotníčko ještě slouží. Četl jsem, že jste byl na léčení. Mohu-li Vám něčím vypomoci, velmi rád posloužím. Jsem v Dakotě osm let, ve Fargo diecézi. Z počátku jsem měl potíže s angličtinou, ale teď jsem již maturoval. Jsem na české osadě, osadníci jsou děti starousedlíků, česky trochu rozumějí.*“³²⁸

Další dopis přišel z amerického Chicaga, kde zakotvil salezián Jan Nepomuk Řepa, kterému Trochta v roce 1967 zaslal přání ke zlatému jubileu řeholní profese. Staříčský Jan Nepomuk v dopise sděloval své trápení a prosil ho modlitby: „*Tuším, že má pozemská pouť se rychle blíží ke konci. Srdeční neduh a kornatění cév hlodá každý den víc a víc. Měl jsem úmysl psát Vám až později, blíže Vašemu jubileu biskupství, ale z postupu neduhu soudím, že brzy nebudu moci svých prstů užívat, neb bolí víc a víc.*“³²⁹

Ze salesiánských spolubratří kontaktoval Trochtu na v říjnu roku 1963 také P. Josef Šafařík, který do Československa přiletěl z jihoamerického Peru za svým bratrem do Prahy. „*Excellence, srdečně Vás zdravím a ruku líbám a zdali je možné, chtěl bych Vás navštívit. Přiletěl jsem z Peru a jsem teď na návštěvě u mého bratra v Hostivici u Prahy.*“³³⁰

Další dopisy jsou psány nejen v češtině, ale často také ve slovenštině, němčině nebo italštině. Mezi časté korespondenty patřil P. Mára, ředitel České katolické charity, který Trochtovi zasílal poukazy na lázeňské pobyty a biskup za ně následně v dopisech děkoval. Dále architekt Čeněk Vořech, který s ním v dopisech konzultoval návrh jakéhosi dřevěného kříže.

³²⁸ ABL, f. Trochtiana, nezpracovaná část - korespondenční složka, Dopis Ludvíka Světinského, 6. července 1964

³²⁹ ABL, f. Trochtiana, nezpracovaná část - korespondenční složka, Dopis Jana Nepomuka Řepy, 12. září 1967

³³⁰ ABL, f. Trochtiana, nezpracovaná část - korespondenční složka, Dopis Josefa Šafaříka, 31. října 1963

5.4 Vracím se k vám: Návrat Štěpána Trochty do litoměřické diecéze

V srpnu 1965 přibyl do charitativního domova provinciál českých jezuitů František Šilhan, který byl prezidentem republiky amnestován až 11. května 1965. František Šilhan (1905 – 1985) se narodil v Tanvaldu. V mládí vstoupil do jezuitského řádu a po studiích v Holandsku byl v roce 1933 vysvěcen na kněze a po válce jmenován řádovým provinciálem. Následně působil v kostele sv. Ignáce v Praze.³³¹ V roce 1950 byl odsouzen v procesu Machalka a spol. na 25 let odnětí svobody. Byl vězněn v Leopoldově, ve Valdicích a na Mírově. V komunistických věznicích strávil 15 let, patřil k nejdéle vězněným kněžím. V Radvanově se šedesátiletému Šilhanovi dostalo vřelého přijetí.³³²

Na rozdíl od Trochty a Zely, kteří si v charitativním domově skutečně spíše užívali zaslouženého důchodu, byl Šilhan velmi aktivní. Obnovil si řidičský průkaz³³³ a často podnikal cesty do Prahy. Státní orgány věděly, že „*má přehled o pobytu o jednotlivých jezuitů a snaží se s nimi dostat do styku*“. Bylo mu jasně zdůrazněno, že „*činnost mužských řeholů u nás není povolena a jakékoliv pokusy o organizování řeholních činností a uplatňování bývalé řádové funkce je v rozporu se zákony*“.³³⁴ Také Trochta byl jeho častými cestami mimo Radvanov značně znepokojen. Prosil ho „*aby činnost jezuitů nechal stranou a nedráždil stát*“.³³⁵ Přesto Šilhan s udržováním „*kontaktů u nás i v zahraničí*“ nepřestal. Jako spirituální mentor se snažil vystoupit též v Radvanově. Svolal sestry premonstrátky s tím, že jim zprostředkuje biblickou hodinku, avšak příliš nepochodil: „*Pořídil si magnetofon a řeholnicím v Radvanově přehrával promluvu kapitulního vikáře Javůrka a průběh mše podle nových liturgických prepisů. Řeholnice o Šilhanovu produkci neprojevíly dostatečný zájem, což jej velmi překvapilo. Nebylo tomu snad*

³³¹ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2844, Protokol sepsaný s Františkem Šilhanem, 18. března 1950

³³² NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, karton č. 15, sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Informace o bývalých biskupech, 8. října 1965

³³³ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – KABÁT, 22. října 1965

³³⁴ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, karton č. 15, sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Informace o bývalých biskupech, 8. října 1965

³³⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – KABÁT, nedatováno (leden 1966)

proto, že by řeholnice byly málo nábožensky horlivé, ale proto, že respektují pouze opata Machalku, příslušníka své řehole.“³³⁶

Víra československé vlády v to, že novopečený kardinál Josef Beran „*pobyt v Římě nezneužije*“ se rozplynula v na konci léta 1965. Během svého vystoupení na tiskové konferenci v Assisi kardinál Beran přirovnal komunistický režim k nacistickému, když mimo jiné prohlásil: „*Komunisté nebyli zatím k církvi a jejím představitelům tak hrubí a brutální jako nacisté. Jejich způsob boje proti náboženství je však daleko rafinovanější a nebezpečnější. Za příklad mučedníka moderní doby bych mohl sloužit i já sám.*“³³⁷ Čtvrté závěrečné zasedání II. vatikánského koncilu v Římě probíhalo v čase 14. září – 8. prosince 1965.³³⁸ 20. září 1965 přednesl bývalý pražský arcibiskup projev s názvem *O svobodě svědomí*, řekl: „*Od okamžiku, kdy svoboda svědomí byla v mé vlasti radikálně omezena, byl jsem svědkem velkých pokušení ke lži i k přetvářce i k dalším mravním vadám, které snadno podřívají národ zbavený pravé svobody svědomí ... Tak tedy zdá se, že katolická církev v mé vlasti bolestně pyká za nedostatky a hříchy, které byly ve jménu církve páčány proti svobodě svědomí.*“³³⁹

Beranova dosavadní prezentace v exilu zájmy o čs. jednání s Vatikánem vskutku nepodpořila. Hned v říjnu dorazil Karel Hruža do Itálie a požadoval schůzku s kardinálem Casarolim. Vysvětlil mu, že až do ukončení koncilu další společná jednání nepřipouští.³⁴⁰ Na schůzce se státní bezpečnosti se Trochta k tomuto vyjádřil: „*Beran se unáhlil s tímhle svým vystoupením, může poškodit jednání mezi státem a Vatikánem.*“ Dále sdělil, že se Šilhanem shodli na tom, že se

³³⁶ NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, karton č. 15, sign. 47 II. A1, Římskokatolická církev, Informace o bývalých biskupech, 18. září 1967

³³⁷ BLAŽEK, Ondřej. Exil pod římským nebem: proměny diskurzů českého katolického exilu v Itálii mezi roky 1948-1989. Svitavy: Trinitas, 2019, str. 95

³³⁸ ALBERIGO, Giuseppe a Karel MIKULA. Stručné dějiny II. vatikánského koncilu. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 165

³³⁹ KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, str. 196

³⁴⁰ CASAROLI, Agostino a Josef MARIA. Trýzeň trpělivosti: svatý stolec a komunistické země (1963-1989). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, str. 142

jedná o projev „*logické nedůslednosti a že Beranovi jistě radili čs. emigranti* (...).“³⁴¹

V roce 1966 jednání s Vatikánem skutečně utichla. Administrátor pražské arcidiecéze František Tomášek se z Vatikánu vrátil a Trochta ho v lednu navštívil v pražském arcibiskupském paláci. Při té příležitosti mu vyřídil: „*pozdravy od mnoha koncilových delegátů a saleziánů. Představitel saleziánů Ricceri prý vzkazuje možnost léčení Trochty v Itálii.*“ Brzy na to byly československým biskupům předány prsteny a vánoční balíky, které jim papež Pavel VI. nechával poslat.

František Tomášek a Štěpán Trochta v sobě měli navzájem důvěru. Trochta Tomáška označoval za „*jednoho z rozumných kněží*“ a Tomášek se na Trochtu čím dál častěji obracel pro radu. Jedno takové setkání proběhlo v květnu 1966. „*Tomášek byl beznadějný a nevěděl, jaké stanovisko zastávat v komisi v otázkách křesťanské výchovy a ptal se na názor Trochty. Trochta řekl Tomáškově, že jeho názor na tuto otázku je, že může být věrný duchu, ale ne liteře. To znamená udělat to jako dříve, ale přizpůsobit se poměrům a dnešním požadavkům a ne lpět na přežitých věcech, jinak se (církev) stane směšnou.*“³⁴²

Ochotu pokračovat v jednání s Vatikánem projevila čs. vláda až v lednu 1967. Hlavním důvodem jednání bylo obsazení uprázdněných diecézí. Papež Pavel VI. se s Františkem Tomáškem setkal 17. dubna 1967, aby ho ujistil, že: „*oficiálně uznává a respektuje současné představitele církví v ČSSR a s žádnými emigrantskými osobami jednání nepovede. Neuznává žádné tzv. podzemní vedení. Rovněž oficiálně uznává současné vládní představitele ČSSR.*“³⁴³ Dále bylo Tomáškově zdůrazněno, že v otázce uprázdněných diecézí nebude brán ohled na nějaká „*tajná jmenování biskupů*“. Dne 22. května se obě delegace sešly v Praze a vyjednávání začalo. Casaroli vyrukoval s návrhy na obsazení diecézí v Olomouci,

³⁴¹ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – KABÁT, 22. října 1965

³⁴² ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – KABÁT, nedatováno

³⁴³ KAPLAN, Karel. Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963-1973. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 2001, str. 44

Bánské Bystrici, Košicích a ve Spišském Podhradí. Mezi návrhy nebyl žádný z kapitulních vikářů, jednalo se o zcela nová jména.³⁴⁴

Čechoslováci byli značně překvapeni, že se Casaroli vůbec nezmínil o obsazení diecéze litoměřické. Vatikán nechtěl o Litoměřicích jednat, jelikož věděl, že se zatím s Československem neshodnou. Papež Pavla VI., trval na tom, aby se do diecéze opět navrátil Štěpán Trochta. Ten měl už v čase koncilu v „*církevních kruzích ve Vatikánu a u emigrace velkou důvěru a popularitu*“.³⁴⁵ Papež se o něm vyjadřoval ve smyslu, že „*obdivuje jeho rozvážný přístup a dával ho za příklad jiným*“.³⁴⁶ Přání československé vlády (značně podpořeno ministrem P. Josefem Plojharem) bylo ustanovit novým litoměřickým biskupem současného kapitulního vikáře Eduarda Olivu. Vatikán se tedy neurčitě vyjádřil, že o obsazení litoměřické diecéze se bude jednat později.³⁴⁷

Do vyjednávání Vatikánu s čs. vládou o novém obsazení diecézí zasáhl vnitropolitické události Československa roku 1968. Čeští reformní komunisté se spojili se Slováky v ústředním výboru proti stranickému vedení a vytvořili těsnou většinu. Prezident a zároveň první tajemní ÚV KSČ Antonín Novotný byl svržen a novým tajemníkem se stal liberálně smýšlející reformista Alexander Dubček.³⁴⁸ Začalo období tzv. pražského jara a liberalizace poměrů v různých odvětvích života československé společnosti. Podle německého historika Martina Schulze Wessela znamenal tento čas pro katolíky doslova *renesanci církve*.³⁴⁹

Pražské jaro znamenalo konec pro MHKD (bývalé CMVKD). Vatikán už dlouho usiloval o ukončení činnosti tohoto zpátečnického hnutí Josefa Plojhara, které konec konců poslední roky nevykazovalo téměř žádnou činnost. Sami členové naznali, že „*časy se mění*“ a 21. března byla svolána mimořádná schůze rozšířeného

³⁴⁴ KAPLAN, Karel. Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963-1973. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 2001, str. 44

³⁴⁵ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – KABÁT, nedatováno

³⁴⁶ Tamtéž

³⁴⁷ KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, str. 197

³⁴⁸ SCHULZE WESSEL, Martin a Zuzana SOUKUPOVÁ. Pražské jaro: průlom do nového světa. Praha: Argo, 2018, str. 121

³⁴⁹ Tamtéž, str. 178

předsednictva MHKD, na níž se po dramatickém průběhu vzdal P. Josef Plojhar funkce. Na konferenci byl následně zvolen Akční výbor katolického duchovenstva v čele s Františkem Tomáškem.³⁵⁰

Nově vzniklý výbor připravil návrh, ve kterém se uvádělo, že MHKD se stává Hnutím koncilní obnovy, jehož veškerá aktivita měla podporovat nové reformy v církvi, které schválil vatikánský koncil. Název byl později pozměněn na Dílo koncilové obnovy (DKO). Tomášek pak vyzval dopisem kněze, aby svolali děkanské nebo vikariátní konference a ve dnech 13. – 14. května 1968 proběhlo celostátní shromáždění na Velehradě.³⁵¹ Zde se shromáždilo více jak 600 delegátů. Byli přítomni všichni biskupové: Štěpán Trochta, Karel Skoupý, Josef Hlouch, Karel Otčenášek, Robert Pobožný, Ambroz Lazík, ale i starý a nemocný Stanislav Zela. Konference se zúčastnilo spousta dalších duchovních i laiků. František Tomášek ke všem zúčastněným tehdy pronesl: „*Smyslem Díla koncilové obnovy je pomáhat ustanovené církevní hierarchii k plnění závěrů II. vatikánského koncilu v naší vlasti. (...) V minulosti se stalo mnoho věcí, které je třeba pokáním smiřovat. Víím, že mnozí z vás – tak jako já – jsme pocítili na svých bedrech následky neblahé práce MHKD.*“³⁵²

Další změna nastala v březnu 1968. Obávaný Karel Hrůza rezignoval na vedoucí pozici na Sekretariátu pro věci církevní a na jeho místo byla navržena reformně smýšlející religionistika a socioložka Erika Kadlecová.³⁵³ K životu se probudily také doposud utlačované řády a kongregace. V dubnu byl založen Sekretariát řeholních společností (SŘS), který s doktorkou Kadlecovou okamžitě navázal dialog. SŘS také oficiálně vyhlásil obnovu činnosti řeholí a nábor nových členů. V jeho čele stanul Trochtův radvanovský spolubydlící jezuita František Šilhan. Mezi tím probíhaly amnestie a propouštění posledních politických vězňů.

³⁵⁰ JAKUBČIN, Pavel, Mírové hnutí katolického duchovenstva, In: Salve: revue pro teologii a duchovní život 2011, č. 21, roč. 1, str. 33 – 53

³⁵¹ SVOBODA, Bohumil. Na straně národa: kardinál Tomášek v zápase s komunistickým režimem (1965-1989). Praha: Vyšehrad, 2006, str. 69

³⁵² Tamtéž

³⁵³ CUHRA, Jaroslav. Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999, str. 17

Byl zrušen časopis MHKD *Duchovní pastýř* a začal vycházet měsíčník *Via* pod vedením bývalého politického vězně P. Josefa Zvěřiny.³⁵⁴

25. března 1968 zaslal pražský administrátor František Tomášek vládě ČSSR dopis, ve kterém mimo jiné požadoval: „*obnovení styku ordinářů se Svatým stolcem; nastoupení všech biskupů; zabezpečení nerušené činnosti biskupské konference; svobodný výkon úřadů biskupů v plném rozsahu.*“³⁵⁵ V podobném duchu se vyjádřili i duchovní litoměřické diecéze, kteří zaslali Erice Kadlecové rezoluci: „*(...) spolu s nynějším ordinářem Dr. Eduardem Olivou žádáme, aby bylo co nejdříve umožněno biskupu Dr. Štěpánu Trochtovi ujmout se úřadu diecézního biskupa litoměřického.*“³⁵⁶

Eduardu Olivovi bylo jasné, že mu zvoní hrana. Nezbyvalo nic jiného, než napsat Štěpánu Trochtovi dopis a nabídnout mu svou funkci k dispozici.³⁵⁷ Na to mu Trochta z Radvanova odpověděl: „*Vaši záležitost projednáme nejdříve osobně a zcela soukromě. Stane se tak jakmile uvidím, že k tomu uzrál čas. Nemaje doposud státního souhlasu, nemohl bych zatím o ničem meritorně rozhodovat a nebylo by to myslím ani rozumné. Trpělivost je potřeba na obou stranách.*“³⁵⁸

V červenci 1968 zrušil Nejvyšší soud ČSSR rozsudek Státního soudu z 23. července 1954 a Štěpán Trochta byl konečně rehabilitován. V ten samý měsíc se účastnil pohřbu slovenského biskupa Eduarda Nécseye. Na pohřeb přijel i kardinál Chelli, který byl podobě jako Casaroli zaangažován v otázce řešení církevních poměrů v Československu. Po pohřbu se setkali v pražském arcibiskupském paláci. Ač se Chelli o Tomáškovy vyjádřil trochu skepticky ve smyslu: „*že dělá mnoho veřejných projevů a interview, která nejsou vždy vhodná*“, celkově stav církve v Československu hodnotil „*optimisticky*“. Kardinál Chelli „*projevil velký zájem o*

³⁵⁴ KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, str. 198

³⁵⁵ ABL, f. Trochtiana, karton č. 5, sign. 5/197 Dopis Františka Tomáška vládě, 25. března 1968

³⁵⁶ ABL, f. Trochtiana, karton č. 5, sign. 5/194 Rezoluce kněží litoměřické diecéze Sekretariátu pro věci církevní, 20. března 1968

³⁵⁷ ABL, f. Trochtiana, karton č. 5, sign. 5/182, Dopis Eduarda Olivy Štěpánu Trochtovi, 10. května 1968

³⁵⁸ ABL, f. Trochtiana, karton č. 5, sign. 5/182, Dopis Štěpána Trochty Eduardu Olivovi, 20. května 1968

osobu Trochty“ a dotazoval se, kdy po vzoru svých kolegů³⁵⁹ (znovu)nastoupí biskupský úřad litoměřické diecézi.³⁶⁰

Když dostal Trochta v srpnu od vlády „udělení souhlasu k výkonu biskupské funkce“³⁶¹ s radostí tuto skutečnost sdělil svému exilovému arcipastýři Josefu Beranovi. 11. srpna mu napsal v dopise: „*Jak ses již dozvěděl z denního tisku, byl nade mnou zrušen rozsudek, který byl vynesena v roce 1954, a došlo k mé rehabilitaci, třebaže celá záležitost není ještě in scripto dokončena. Přesto mě vláda udělila souhlas k výkonu mého úřadu, takže bych se mohl vrátit do Litoměřic a starat se opět dle svých slabých sil o tu diecézi. Složil jsem již také slib, takže jsem se stal opět plnoprávným ordinářem litoměřickým. Zatím ovšem činím různé duchovní přípravy a různá opatření, související s budoucí činností a se stěhováním. Oficiální setkání s lidmi své diecéze jsem ustanovil na 1. září.*“³⁶²

Události, které se v Československu odehrály mezi 11. srpnem a 1. zářím 1968 netřeba dlouze představovat. Dne 21. srpna 1968 bylo Československo obsazeno vojsky Varšavské smlouvy. Členové československé vlády byli v následujících dnech odvezeni do Moskvy a donuceni k podpisu tzv. Moskevského protokolu.³⁶³ Zatímco Československo vstupovalo pomalými krůčky do období „normalizace“ poměrů ve společnosti, Štěpán Trochta nastupoval svůj úřad. Stalo se tak 1. září 1968. Zúčastnilo se ho stovky lidí, většina rozbolavělých, zděšených událostmi posledních dní. Zároveň ale s nadějí, kterou v nich vzbuzoval pohled na jejich znovuzkříšeného biskupa Štěpána. Člověka pevného a odvážného. Muže laskavého a pokorného, který prošel peklo i poušť. „*Vracím se k vám,*“ pronesl Trochta rozechvěle ke svým věřícím. „*Váš biskup, otec, přítel, služebník. Vracím se k dílu, které je nad mé síly. Jedinec nezmůže mnoho. Prosím o*

³⁵⁹ Biskup Karel Skoupý nastoupil do úřadu brněnského biskupa dne 17. května 1968. Josef Hlouch se nastoupil do úřadu českobudějovického biskupa dne 9. června 1968.

³⁶⁰ ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349, Agenturní zpráva – KABÁT, nedatováno

³⁶¹ ABL, f. Trochtiana, karton č. 5, sign. 5/221 Dopis Štěpána Trochty čs. vládě, poděkování za udělení státního souhlasu,

³⁶² ABL, f. Trochtiana, karton č. 5, sign. 5/220 Dopis Štěpán Trochty Josefu Beranovi, 11. srpna 1968

³⁶³ Moskevský protokol čs. vládu zavazoval k „přehodnocení činnosti členů vlády“, kádrovým změnám, zákazu „protisocialistických“ organizací a k „upevnění“ bezpečnostních orgánů. Dále byla znovuzavedena cenzura médií.

*pomoc každého z vás. Jde o dílo spásy, o štěstí tolika lidí. S pomocí Boží začneme.*³⁶⁴

³⁶⁴ Archiv Salesiánského střediska mládeže Praha-Kobylisy, karton Fotografie, neuspořádáno

6. In pectore: Život a smrt Štěpána Trochty v letech 1968 – 1974

Štěpán Trochta našel svou litoměřickou diecézi v žalostném stavu. Ve farnostech chyběli kněží a více jak padesát kostelů už se nedalo vůbec zachránit. O celkové morální devastaci obyvatelstva ani nemluvě. Trochta však nerezignoval a dal se opět se svými spolupracovníky do práce. Na pomoc si povolal své spolubratry saleziány, byli jimi: Mons. Jaromír Korec, ceremoniář a první sekretář, dále P. Ladislav Vik a P. Vlastimil Pekárek. Odborným poradcem byl JUDr. Emil Škurka.³⁶⁵ Trochta se snažil o obnovu styku s kněžími, navštěvoval litoměřické fary, mluvil s duchovními i laiky. 25. října 1968 rozeslal okružní list s výzvou, aby se kněží, kteří během posledních let přestali duchovenskou službu vykonávat, navrátili zpět. Uděloval mnoho státních souhlasů a různé typy svěcení.³⁶⁶

Prvních několik měsíců po biskupově nástupu do diecéze se neslo v poměrně relativní svobodě. Štěpán Trochta se již v listopadu 1968 vydal do Říma, kde se konečně shledal s papežem Pavlem VI.. Ten jej 23. listopadu přijal na soukromé audienci. Setkal se zde také se staříčkým Josefem Beranem a celým exilem. Aby byly Trochtovi umožněny častější návštěvy do Říma, jmenoval ho Pavel VI. členem Sekretariátu pro nevěřící, takže se v únoru mohl účastnit oslav 1100. jubilea smrti svatého Cyrila v Římě. Dne 14. února sloužil bohoslužbu společně s papežem v chrámu sv. Klementa v Římě, kde byl sv. Cyril pohřben. Při té příležitosti byl požádán, aby na Státní sekretariát odevzdal svůj podrobný životopis. Toto naznačovalo, že ho Pavel VI. jmenuje kardinálem.³⁶⁷

Skutečně se tak stalo. V tajné biskupské konzistoři 28. dubna 1969 ve Vatikánu vyhlásil papež nové kardinály, z nichž dva nebyli vedeni jménem. Šlo o tzv. kardinály „in pectore“ (v srdci) a jedním z nich byl právě Štěpán Trochta. Titul kardinála *in pectore* mohl biskup Trochta používat až od doby oficiálního vyhlášení.³⁶⁸

³⁶⁵ MACEK, Jaroslav, Jan BRODSKÝ a Ivan GUTIERREZ. Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 140

³⁶⁶ NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001, str. 207

³⁶⁷ KUČERA, Jiří. Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta. Praha: Portál, 2006, str. 43

³⁶⁸ MACEK, Jaroslav, Jan BRODSKÝ a Ivan GUTIERREZ. Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 140

17. května 1969 zemřel kardinál Josef Beran. Štěpán Trochta se jeho pohřbu osobně účastnil. Beranovy ostatky pak byly uloženy přímo v kryptě Svatopetrské katedrály. Po návratu do Čech se Trochta nadále věnoval rozkvětu své diecéze. Zvlášť důležitou událostí bylo jubileum blahoslavené Zdislavy. Dne 28. srpna 1970 vydal biskup nový pastýřský list, v němž otevřel další jubilejní rok. Představil svatou Zdislavu jako patronku a ochránkyni severních Čech. Dále v tomto období podnikl několik zahraničních cest. Byl v Polsku, Rakousku, v Německu, kde se pod záštitou mnichovského kardinála Döpfera konalo pamětní setkání kněží, vězňů bývalého nacistického tábora v Dachau. V tamní smírné kapli biskup koncelebroval spolu se svými spoluvězni mši svatou.³⁶⁹

Upevňování poměrů ve společnosti na počátku normalizačního období v Československu se dotklo také církve. Trochtova pastorační činnost začala být nové vládě Lubomíra Štrougala trnem v oku. Biskupovy pastýřské listy byly opět podrobovány cenzuře a jeho články noviny často zamítaly. Do rozhlasu již mluvit nemohl. Dále bylo mu zakázáno slavnostně zakončit zdislavské jubileum a byla mu zamítnuta účast na Mariánském kongresu v Jugoslávii. V roce 1971 vzniklo další rozkolné hnutí katolických duchovních kolaborující s komunistickým režimem s názvem *Pacem in terris*. A konečně, návrh z Vatikánu, aby se Štěpán Trochta ujal „osiřelého“ pražského arcibiskupství, byl odsunut stranou.³⁷⁰

5. března 1973 byl Štěpán Trochta veřejně jmenován kardinálem. Slavnostního aktu se mohl osobně zúčastnit a jako každý kardinál obdržel v Římě svůj titulární kostel. V toto případě se jednalo o kostel sv. Dona Bosca in via Tuscolana. I přes zásahy státu, popularita litoměřického biskupa a kardinála Trochty stoupala. Život se však stával pro nemocného, téměř sedmdesátiletého muže stále těžší. Jeho zdravotní stav se zhoršoval a problémy se srdcem se stupňovaly. Také se mu slábl zrak a musel podstoupit operaci odchlípnutí sítnice. Těžko snášel též psychický nátlak. Státní bezpečnost sledovala každý jeho krok, kněží litoměřické diecéze byli různě pronásledováni a překládáni. Byl jim odebírán státní souhlas.³⁷¹

³⁶⁹ KUČERA, Jiří. Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta. Praha: Portál, 2006, str. 43

³⁷⁰ Tamtéž

³⁷¹ MACEK, Jaroslav, Jan BRODSKÝ a Ivan GUTIERREZ. Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 140

Přiblížily se Velikonoce 1974. Kardinál Trochta psal velikonoční pastýřský list, který však již nedokončil. Poslední jeho věta zněla: „*Bud'te vytrvalí v modlitbě.*“ 6. dubna 1974 zemřel. Okolnosti jeho smrti jsou doposud nejasné. Papež Pavel VI. požádal biskupa Františka Tomáška o zajištění více informací. Tomášek tedy Pavlu VI. interpretoval svědectví jednoho z Trochtových sekretářů.³⁷²

Ve své knize toto popisuje kardinál Casaroli: „*Den před svou smrtí se kardinál vrátil po řadě operací oka z Prahy do Litoměřic. Lékaři mu doporučili absolutní klid. Přesto byl prakticky přinucen přijmout krajského tajemníka pro církevní záležitosti jistého Dlabala. Ten u něj zůstal plných šest hodin (byl už při svém příchodu v zajetí alkoholu, což se ještě vystupňovalo likérem, který mu kardinál považoval za nutné z povinnosti hostitele nabídnout). Dlabal na kardinála křičel a vyhrožoval mu, aby ho donutil k určitém rozhodnutí, jež se týkala některých kněží, zvláště saleziánů, kteří s ním žili jako jeho nejbližší spolubratři. Kardinálův osobní tajemník referoval, že slyšel Dlabala křičet: ‚Ty starý dědku, jestli nevyhodiš všechny tyhle saleziány, zpřelámu ti hnáty, ...‘ Když pak kardinál vyšel otřesen po tak dlouhém střetu, šel si s neobvyklým spěchem lehnout. (Prý řekl: ‚Myslím, že je to má smrt.‘) Ráno ho jeho nejbližší našli v bezvědomí, chroptícího. Byl převezen do nemocnice, kde ale lékaři nemohli už nic dělat. Odpoledne skonal.*“³⁷³

Pohřeb kardinála Trochty byl stanoven na velikonoční úterý dne 16. dubna 1974. V den pohřbu byly Litoměřice odříznuty od ostatního světa. Kolem stály hlídky a přicházející ke katedrále byli kontrolováni. Pohřební průvod byl zakázán, přesto bylo přítomno téměř tři tisíce lidí. Mši svatou sloužil pražský administrátor František Tomášek, ostatní čeští ordináři koncebrovali. Ze zahraničních hostů přijeli například zástupce sv. Stolce mimořádný nuncius arcibiskup Poggi, z Vídně kardinál Franz König, z Krakova kardinál Karol Wojtyła, z Berlína kardinál Alfred Bengsch a další. I přes zákaz projevu se se Štěpánem Trochtou rozloučil kardinál Karol Wojtyła, budoucí papež Jan Pavel II.. Ve své řeči ho nazval mučedníkem.³⁷⁴

³⁷² CASAROLI, Agostino a Josef MARIA. Trýzeň trpělivosti: svatý stolec a komunistické země (1963-1989). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001

³⁷³ Tamtéž

³⁷⁴ KUČERA, Jiří. Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta. Praha: Portál, 2006, str. 43

7. ZÁVĚR

Formát diplomové práce si pochopitelně nemůže činit nárok na nějaké vyčerpávající zpracování tohoto poměrně dlouhého životního období litoměřického biskupa Štěpána Trochty. Věřím však, že se tato práce může stát odrazovým můstkem pro práce další.

Její hlavní přínos shledávám v rozpletení doposud neznámých faktů, které byly mým předchůdcem Jaroslavem Novosadem buďto jen naznačeny, opomenuty nebo zcela úmyslně zamlčeny. Dále zde čtenáře seznamuji s doposud nevyprávěným příběhem nejen Trochovým, ale i s příběhy několika dalších postav. Snažila jsem se taktéž zprostředkovat Trochtou každodennost, především v období stráveném v Praze (1960 – 1962) a v charitativních domovech v Táboře a Radvanově (1962 – 1968).

Nutno podotknout, že tato dvě období byla mým původním zamýšleným předmětem výzkumu. Po zjištění historie agenta HODKA/LUKAVSKÉHO, která sahá hluboko do počátku 50. let a odhalení komplikovanosti biskupovy tajné činnosti, kterou provozoval v letech 1948 – 1952, rozhodla jsem se do svého výzkumu zahrnout i období 1950 – 1960. Toto rozhodnutí bylo taktéž značně podpořeno záměrem, aby byl Trochtův příběh vyprávěn v širším kontextu.

V práci nejsou zmíněna tajná svěcení kněží, kterých biskup v šedesátých letech vysvětil přes tři desítky. Žádné z těchto svěcení totiž v pramenech státních bezpečnosti (ani jiných) není zaznamenáno a my se o nich dnes dozvídáme pouze díky osobním svědectvím. Jediný kdo o svěceních věděl a kdo byl v této věci Trochtovi nápomocen byl P. Josef Kubín. Právě toto téma by se mohlo stát podnětem pro další historický výzkum.

Co se týče pramenů, prameny církevní provenience pro mne byly poměrným zklamáním. V Archivu pražského arcibiskupství mi bylo předloženo jen fotoalbum s tím, že o biskupu Trochtovi více materiálů nemají. V Archivu Salesiánského střediska mládeže v Praze-Kobyliších mi byly zpřístupněny kartony obsahující několik výtisků Lidové demokracie a Katolických novin z roku 1968 a karton obsahující hagiografické vzpomínky salesiánských spolubratří. Velký poklad jsem však našla v nespočtu fotografií, která přikládám v příloze. Velmi

pozoruhodné materiály skrýval Archiv Biskupství litoměřického, kde mi byl zpřístupněn rozsáhlý fond věnovaný Štěpánu Trochtovi s názvem *Trochtiana*. Bohužel z let 1950 – 1968 také neskýtal mnoho relevantních archivních materiálů pro můj výzkum. Pozoruhodným pramenem byla zejména korespondenční složka obsahující dopisy z Trochtovy internace v Radvanově. V ABL se mi podařilo také nalézt biskupovu oficiální korespondenci z roku 1968, kdy se připravoval jeho návrat do diecéze.

Prameny státní provenience byly podle očekávání značně obsáhlé. Základními prameny pro výzkum období biskupova života v letech 1950 – 1968 se stal osobní svazek Štěpána Trochty veden po dobu jeho internace (1949 – 1952), vyšetřovací spis k soudnímu procesu Trochta a spol. a konečně tajný svazek agenta KABÁTA. Detailní prostudování jejich obsahu mě pak odkázalo na další jména, další příběhy a další svazky Archivu bezpečnostních složek. V Národním archivu se mi ve fondu Církevní odbor 1956 – 1968 podařilo nalézt karton č. 15 obsahující podrobné zprávy o internovaných biskupech.

Během práce jsem se často potýkala s běžnou problematikou archivního materiálu moderních dějin. Digitalizované svazky (především svazky tajných spolupracovníků) byly mnohokrát špatně čitelné a bylo nutné jejich časově náročné rozluštění a přepis.

Co se týká výpovědní hodnoty pramenů státní bezpečnosti (nejvíce využívaných pramenů během výzkumu), pochopitelně je nutné vyhodnocovat je se značným odstupem. Je důležité je si ovšem uvědomit, že v tomto případě se povětšinou nejedná o dokumenty připravující veřejné politické procesy začátku 50. let (s výjimkou vyšetřovacího spisu k soudnímu procesu Trochta a spol.). Spíše se jedná o interní dokumenty StB s cílem rozebrat dny Štěpána Trochty, jeho názory, záměry, psychický stav a v mých očích jsou poměrně věrohodné. Stejně tak mi připadají věrohodné i svazky dalších tajných spolupracovníků, jelikož státní bezpečnost cílila při tzv. „verbovkách“ na důvěryhodnost kandidátů.

Jedním z mých osobních záměrů bylo zjistit, jaký byl Štěpán Trochta skutečně člověk. Ač se státní bezpečností spolupracoval, ve svých agenturních zprávách pojednával povětšinou o sobě. Jmenoval osoby, se kterými se setkával, ale spíše ve stručnosti, bez zájmu informace o dané osobě nějak dále rozvádět. Má práce mi jen potvrdila, co jsem si původně myslela. Štěpán Trochta byl dobrý

člověk. Měl rád život a ironicky vtipkoval i v těžkých chvílích svého života. Měl rád ženy a sem tam na čas „ztratil hlavu“. Občas se opil a mluvil sprostě. Zažíval mnoho bojů. Poctivě se potýkal se svými hříchy a několikrát si přál umřít. Pohyboval se na tenkém ledě. Měl rád dobrodružství. Byl sebevědomý a přesvědčený o tom, že mnoho věcí zvládne sám. A ano, skutečně se vymykal představám o světcích, které nám často prezentuje církevní historiografie 20. století.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

ABL, f. Trochtiana, karton č. 3, karton č. 5

ABS, f. CB -V, vyšetřovací spis a. č. V-137 CB (Václav Klabík a spol.)

ABS, f. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (302)

ABS, f. MV-H, a. č. H-312 (Historický fond – Internace Štěpána Trochty 1949 – 1952)

ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-691 MV (Josef Bárta a spol.)

ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 610319 (Svazky kontrarozvědného rozpracování - Jan Opasek)

ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 10422 MV (Svazky tajných spolupracovníků – HODEK)

ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 536352 (Svazky tajných spolupracovníků – NORA)

ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 634843 (Svazky tajných spolupracovníků – DIANA)

ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 762349 (Svazky tajných spolupracovníků – KABÁT)

ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2844 (Machalka a spol.)

ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-331 MV (Krutílek a spol.)

ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-3881 (Zela a spol.)

ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis, arch. č. V-2309 MV (Trochta a spol.)

ABS, f. Německé soudy v Protektorátu (134)

NA, f. KSČ-ÚV-A. Čepička, karton č. 52

NA, f. MŠK-církevní odbor 1956 – 1968, karton č. 15

Archiv Saleziánského střediska mládež Praha-Kobylisy, karton Noviny a články, karton Vzpomínky, karton Fotografie

ZAO, Sbírnka matrik Severomoravského kraje

Literatura

ALBERIGO, Giuseppe a Karel MIKULA. Stručné dějiny II. vatikánského koncilu. Brno: Barrister & Principal, 2008, ISBN 978-80-7364-047-7.

BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, Katolická církev v Československu 1945-1989; Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2007, ISBN 978-80-7325-311-0.

BLAŽEK, Ondřej. Exil pod římským nebem: proměny diskurzů českého katolického exilu v Itálii mezi roky 1948-1989. Svitavy: Trinitas, 2019, ISBN 978-80-86885-48-3.

BRANDES, Detlef, Petr DVOŘÁČEK. Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945. Třetí, rozšířené a revidované vydání. Praha: Prostor, 2019, ISBN 978-80-86885-48-3.

CASAROLI, Agostino a Josef MARIA. Trýzeň trpělivosti: svatý stolec a komunistické země (1963-1989). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, ISBN 80-7192-621-3.

CUHRA, Jaroslav. Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999, ISBN 80-85270-84-6.

DOLEŽAL, Miloš. Jako bychom dnes zemřít měli: drama života, kněžství a mučednické smrti číhošťského faráře P. Josefa Toufara. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2012, ISBN 978-80-7415-066-1.

DOLEŽAL, Miloš. Prosil jsem a přiletěla moucha. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, ISBN 80-7192-906-9.

FRANK, Miloslav, Stručný salesiánský nekrolog 1924 – 2008

GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. Dramatické i všední dny protektorátu. Praha: Themis, 1996. Historie, ISBN 80-85821-35-4.

HARTMANN, Jan, Bohumil SVOBODA a Václav VAŠKO. Kardinál Tomášek: generál bez vojska ... ?. Vyd. 2. rozš. Praha: Vyšehrad, 2003, ISBN 80-7021-492-9.

HOFFMANN, Bedřich. A kdo vás zabije...: Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech. II. vydání. Přerov: Společenské podniky, 1946

- HUŇKA, Jan. Prsten věrnosti: Život a utrpení Stanislava Zely, světicího biskupa olomouckého. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003, ISBN 80-7266-150-7.
- CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Biskup - vyznavač: Josef Karel Matocha 1888-1961. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1991
- KAPLAN, Karel. Československo v letech 1953-1966. 3. část. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, ISBN 8004257453.
- KAPLAN, Karel. Stát a církev v Československu v letech 1948-1953. Brno: Doplněk, 1993. Studie - materiály - dokumenty. ISBN 80-85270-22-6.
- KAPLAN, Karel. Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963-1973. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 2001, ISBN 80-85959-83-6.
- Kardinál Trochta mučedník: Terezín, Mauthausen, Dachau. Nové Město nad Metují: Signum unitatis, 1991
- KOLOUCH, František. Internace biskupů: internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, ISBN 978-80-200-2922-5.
- KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút. Kniha víry, naděje a lásky. Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-122-3.
- KUKLÍK, Jan, Karolina ADAMOVÁ, Petr BĚLOVSKÝ, et al. Dějiny československého práva 1945-1989. Praha: Auditorium, 2011, ISBN 978-80-87284-17-9.
- LE FAY, Monika. Opat chuligán, aneb, Dobré dílo Anastáze Opaska. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, ISBN 80-7192-734-1.
- MACEK, Jaroslav, Jan BRODSKÝ a Ivan GUTIERREZ. Biskupství litoměřické. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, ISBN 80-7192-978-6.
- MED, Oldřich. Český Don Bosko: Životopis P. Ignáce Stuchlého. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, ISBN 80-7192-978-6.
- NEŠPOR, Zdeněk R. Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu. Praha: Kalich, 2010
- NOVOSAD, Jaroslav. Štěpán Trochta: Svědek "T". Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-591-1.

SCHULZE WESSEL, Martin a Zuzana SOUKUPOVÁ. Pražské jaro: průlom do nového světa. Praha: Argo, 2018, ISBN 978-80-257-2514-6.

Štěpán kardinál Trochta: Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím: Křesťanská akademie, 1984

SVOBODA, Bohumil. Na straně národa: kardinál Tomášek v zápase s komunistickým režimem (1965-1989). Praha: Vyšehrad, 2006

TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. Konfesní právo. Praha: Leges, 2015, 414 s. ISBN 978-80-7502-118-2.

VAŠKO, Václav. Dům na skále. 1, Církev zkoušená. 1945-začátek 1950. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, ISBN 80-7192-891-7.

VAŠKO, Václav. Dům na skále. 2, Církev bojující, 1950-květen 1960. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, ISBN 978-80-7192-892-8.

VLČEK, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, ISBN 80-7266-179-5.

VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce – Životopis Josefa kardinála Berana. Brno a Praha: Ústav pro studium totalitních režimů a Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, ISBN 978-80-87912-67-6.

Tištěné prameny

TAJOVSKÝ, Bohumil Vít. Člověk musí hořeti: rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-126-6.

Editované prameny

BULÍNOVÁ, Marie, Milena JANIŠOVÁ a Karel KAPLAN. Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951. 1, Církevní komise ÚV KSČ ("církevní šestka") : Duben 1949 - březen 1950. Brno: Doplněk, 1994. Edice dokumentů. ISBN 80-85270-29-3.

Memoáry

OPASEK, Anastáz a Marie JIRÁSKOVÁ. Dvanáct zastavení: vzpomínky opata břevnovského kláštera. 3. opravené a doplněné vydání. Praha: Torst, 1997

Odborné práce

BLAŽEK, Lukáš. Politický proces s Dagmar Šimkovou a spol. 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra právních dějin. Vedoucí práce Kuklík, Jan

HRSTKOVÁ, Jana, Premonstrátky - Květův dům v Táboře a Radvanov, charitativní domov či místo internace?, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2015

KOUBOVÁ, Veronika. Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu, pastýřský list čten o Božím těle 1949 [online]. 2019 Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/212171>. Vedoucí práce Milada Sekyrková,

Studie

KOLOUCH, František, Katolická církev v období Protektorátu – Odboj a utrpení, In: [moderni-dejiny.cz](http://www.moderni-dejiny.cz) [online]. 12. 10. 2012 [cit. 04. 10. 2022]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/katolicka-cirkev-v-obdobi-protektoratu-odboj-a-utrpeni/>

HURT, Josef, Litoměřický biskup Štěpán Trochta a osudy jeho spolupracovníků v agenturním rozpracování StB, In: DOLEŽALOVÁ, Markéta. Církev za totality - lidé a místa: sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2016, st. 29

JAKUBČIN, Pavol, Mírové hnutí katolického duchovenstva, In: Salve: revue pro teologii a duchovní život 2011, č. 21, roč. 1

MUNKOVÁ, Michaela, Konfiskace pozemkového majetku církví mezi léty 1945 a 1948, In: ROKOSKÝ, Jaroslav a Libor SVOBODA. Kolektivizace v Československu. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2013, str. 80 – 85

PLACHÝ Jiří, Vybrané otázky a odpovědi k tématu spolupráce katolických kněží se státní bezpečností, Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/clanky/knezi.pdf>

PLACHÝ Jiří: „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností (podle personálního stavu k 1. 1. 1989). Securitas Imperii, 2005, č. 11, s. 5

ROKOSKÝ, Jaroslav, Amnestie 1960,. Paměť a dějiny, 2011, roč. 5, č. 1, s. 36 – 54, Dostupné také z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1101/036-054.pdf>

ŘEZNÍČEK, Jiří, Nechtěl jsem jen nečinně přihlížet : příběh římskokatolického kněze P.ThDr. Stanislava Sasiny v padesátých letech minulého století, In: Sborník Archivu bezpečnostních složek Praha 2336-1387 Č. 17 (2019), s. 117-160

TRETERA, Rajmund Jiří, Zákony o církvích ze 14. října 1949 a navazující vládní nařízení jako nástroj likvidace autonomie církví, In: Společnost pro církevní právo, z. s. [online]. Copyright © [cit. 09.09.2022]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/C%C3%ADrkve-v-roce-1949.pdf>

VLČEK, Vojtěch, Služebníci nevěrní, In: Teologické texty, 2003, roč. 14, č. 2

VYBÍRALOVÁ, Eva, Mimořádné fakulty v Československu v letech 1948 – 1989, Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/rcp/75/rcp75-mimoradne-fakulty-v-ceskoslovensku-v-letech-1948%E2%80%931989.pdf>

Videa odborných přednášek a TV pořady:

Duchovní život po válce, i-vysílání [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/209452801350034/>

František kardinál Tomášek (25. listopadu 2021) - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2023 Google LLC [cit. 01.01.2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=EOK6LB4cZyQ&t=389s>

Štěpán kardinál Trochta - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 02.11.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rWhBy9xgbmU&t=4165s>

Štěpán Trochta: mučedník církevní diplomacie (Jaroslav Šebek) - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 11.10.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qL6c9ECM2yY&t=1177s>

Tíha oběti, TV, ČT1, 2017, Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12238784649-tiha-obeti/>

Další internetové zdroje:

DROCÁR, Jan; LOUŽECKÝ, Pavel. Historická šlechta – život po meči a po přeslici. www.historickaslechta.cz [online]. [cit. 2023-01-01]. Dostupné z: <https://www.historickaslechta.cz/tag/baillet-de-latour/>

Seznam zkratk

- ABL - Archiv Biskupství litoměřického
ABS - Archiv bezpečnostních složek
APA - Archiv pražského arcibiskupství
Atd. - a tak dále
CMVKD - celostátní mírový výbor katolického duchovenstva
ČKCH - Česká katolická charita
ČSA - Československá armáda
ČSL - Československá strana lidová
ČSR - Československá republika
ČSSR - Československá socialistická republika
DKO - Dílo koncilové obnovy
f. - Fond
CHDŘD - Charitativní domov řeholníků a duchovních
JAMU - Janáčkova akademie muzických umění
KS - krajská správa
KSČ - Komunistická strana Československa
KT - koncentrační tábor
MHKD - Mírové hnutí katolické duchovenstva
Mons. - monsignore
MŠK - Ministerstvo školství a kultu
MV - ministerstvo vnitra
MZO - Ministerstvo zahraničního obchodu
NA - Národní archiv
nar. - narozená
NTP - nápravně pracovní tábor
ONV - Okresní národní výbor
OPraem - Řád premonstrátských řeholních kanovníků
P. - páter
por. - poručík

pplk - podplukovník
ppor. - podporučík
Prof. - profesor
Př - příklad
Sb. - sborník
SDB - řád saleziánů Dona Boska
SNB - sbor národní bezpečnosti
SŘS - Sekretariát řeholních společenství
StB - státní bezpečnost
SÚC - Státní úřad pro věci církevní
sv. - svatý
sv. - svazek
tě. - toho času
TNP - tábor nucené práce
tzv. - takzvaný
ul. - ulice
ZAO - Zemský archiv v Opavě

Seznam příloh

- 1) Obr. č. 1 - Štěpán Trochta, 1931, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže Praha-Kobylisy
- 2) Obr. č. 2 - Štěpán Trochta, 1928, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže Praha-Kobylisy
- 3) Obr. č. 3 - Promoce, 1932, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže Praha-Kobylisy
- 4) Obr. č. 4 - Noviciát v Turíně, 1929, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže Praha-Kobylisy
- 5) Obr. č. 5 - Noviciát v Turíně, 1929, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže Praha-Kobylisy
- 6) Obr. č. 6 - Noviciát, 1929, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, (obrázek č. 6, 7)
- 7) Obr. č. 7 - Noviciát, 1929, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže Praha-Kobylisy
- 8) Obr. č. 8 - Štěpán Trochta během krátké vojenské služby v Brně, 1932, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 9) Obr. č. 9 - Štěpán Trochta během krátké vojenské služby v Brně, 1932, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 10) Obr. č. 10 - Štěpán Trochta ve 30. letech, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 11) Obr. č. 11 - Štěpán Trochta ve 30. letech, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 12) Obr. č. 12 - Štěpán Trochta ve 40. letech, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 13) Obr. č. 13 - Štěpán Trochta ve 40. letech, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 14) Obr. č. 14 - Štěpán Trochta v letech 1945 – 1947, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 15) Obr. č. 15 - Štěpán Trochta v letech 1945 – 1947, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 16) Obr. č. 16 - Štěpán Trochta v letech 1945 – 1947, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 17) Obr. č. 17 - Štěpán Trochta v letech 1945 – 1947, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 18) Obr. č. 18 - Akademie v Obecním domě v předvečer Trochtova biskupského svěcení, 15. listopadu 1947 zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 19) Obr. č. 19 - Akademie v Obecním domě v předvečer Trochtova biskupského svěcení, 15. listopadu 1947 zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 20) Obr. č. 20 - Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947 zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 21) Obr. č. 21 - Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947 zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy

- 22) Obr. č. 22 - Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947
zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 23) Obr. č. 23 - Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947
zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 24) Obr. č. 24 - Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947
zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 25) Obr. č. 25 - Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947
zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 26) Obr. č. 26 - Arcibiskup Josef Beran představuje nového litoměřického biskupa z balkonu arcibiskupského paláce, 16. listopadu 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 27) Obr. č. 27 - Arcibiskup Josef Beran představuje nového litoměřického biskupa z balkonu arcibiskupského paláce, 16. listopadu 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 28) Obr. č. 28 - Salesiánský ústav v Ostravě vítá Štěpána Trochu jako nově vysvěceného biskupa, 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 29) Obr. č. 29 - Salesiánský ústav v Ostravě vítá Štěpána Trochu jako nově vysvěceného biskupa, 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 30) Obr. č. 30 - Salesiánské ústav v Ostravě vítá Štěpána Trochu jako nově vysvěceného biskupa, 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 31) Obr. č. 31 - Salesiánské ústav v Ostravě vítá Štěpána Trochu jako nově vysvěceného biskupa, 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 32) Obr. č. 32 - Štěpán Trochta v lázních 1951, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 33) Obr. č. 33 - Štěpán Trochta v lázních 1951, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 34) Obr. č. 34 - Štěpán Trochta v době svého zatčení, 1953, zdroj: Archiv bezpečnostních složek
- 35) Obr. č. 35 - Augustin Korynta, zdroj: Archiv bezpečnostních složek
- 36) Obr. č. 36 - Anna Trochtová se synem Josefem Trochtou, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 37) Obr. č. 37 - Parte Anny Trochtové, zdroj: Archiv Biskupství litoměřického
- 38) Obr. č. 38 - Štěpán Trochta při práci na zahradě v Radvanově, zdroj: Archiv pražského arcibiskupství
- 39) Obr. č. 39 - Radvanovské společenství: zleva A. Machalka, Š. Trochta, (neznámý muž), S. Zela, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 40) Obr. č. 40 - Radvanovské společenství s Karlem Skoupým, 1968, zleva S. Zela, F. Šilhan, Karel Skoupý, Augustin Machalka, Štěpán Trochta zdroj: Archiv Milosrdných sester, In: KOLOUCH, František. Internace biskupů / internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, obrazová příloha

- 41) Obr. č. 41 - Radvanovské společenství arcibiskupem Josefem Beranem: zleva A. Machalka, Š. Trochta, (neznámý muž), S. Zela, zdroj: Archiv Arcibiskupství pražského, In: VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce: životopis Josefa kardinála Berana. Druhé, doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, str. 301
- 42) Obr. č. 42 - Štěpán Trochta a Augustin Machalka, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 43) Obr. č. 43 - Štěpán Trochta při práci na zahradě v Radvanově, zdroj: CVRČEK, Jiří. Proces Augustin Machalka a spol.. Č. Budějovice, 2016. diplomová práce (Mgr.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Filozofická fakulta
- 44) Obr. č. 44 - Štěpán Trochta podepisuje slib věrnosti republice, 1968, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 45) Obr. č. 45 - Štěpán Trochta při návratu do diecéze, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 46) Obr. č. 46 - Štěpán Trochta při návratu do diecéze, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 47) Obr. č. 47 - Štěpán Trochta při návratu do diecéze, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 48) Obr. č. 48 - Štěpán Trochta při návratu do diecéze, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 49) Obr. č. 49 - Štěpán Trochta při návratu do diecéze, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy
- 50) Obr. č. 50 - Štěpán Trochta při návratu do diecéze, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy

PŘÍLOHY

Obrazová příloha:

Obrázek č. 1, Štěpán Trochta,
1931, zdroj: Archiv
Salesiánského střediska
mládeže Praha-Kobylisy

Obrázek č. 2, Štěpán Trochta,
1928, zdroj: Archiv
Salesiánského střediska
mládeže Praha-Kobylisy

Obrázek č. 3, Promoce, 1932,
zdroj: Archiv Salesiánského
střediska mládeže

Noviciát v Turíně, 1929, zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, (obrázek č. 4, 5)

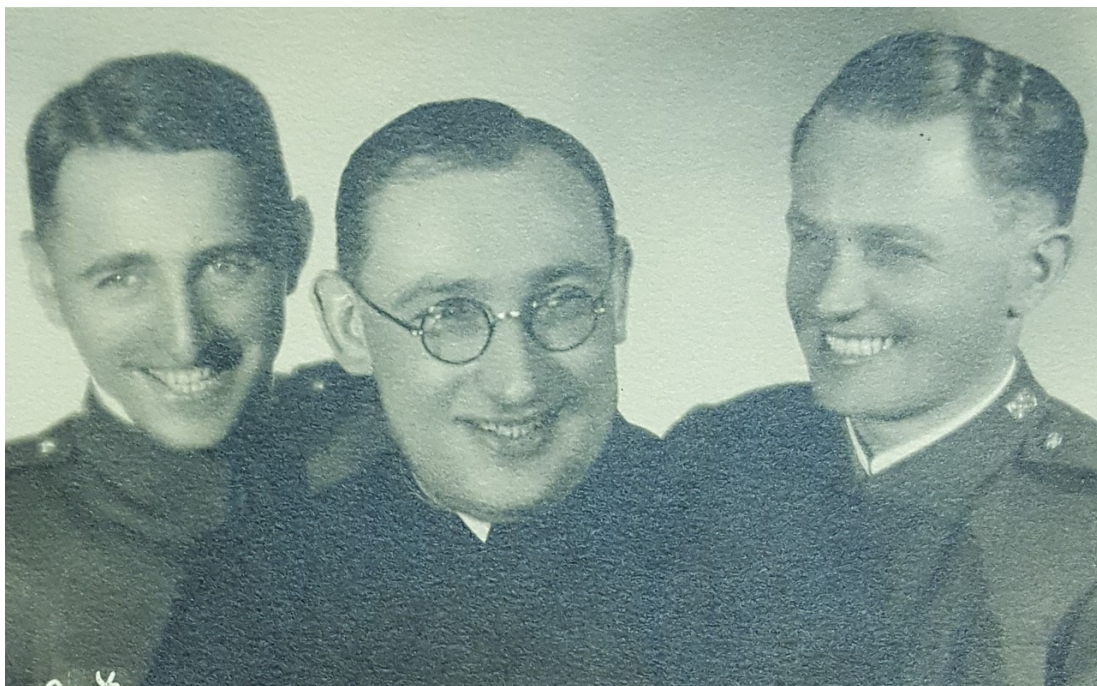
Noviciát, 1929, zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, (obrázek č. 6, 7)

Štěpán Trochta během krátké vojenské služby v Brně, 1932, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 8, 9)

Štěpán Trochta ve 30. letech, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 10, 11)

Štěpán Trochta ve 40. letech, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 12, 13)

Štěpán Trochta v letech 1945 – 1947, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 14, 15, 16)

Štěpán Trochta v letech 1945 – 1947, zdroj: zdroj Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 17)

Akademie v Obecním domě v předvečer Trochtova biskupského svěcení, 15. listopadu 1947 zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 18, 19)

Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947 zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 20, 21)

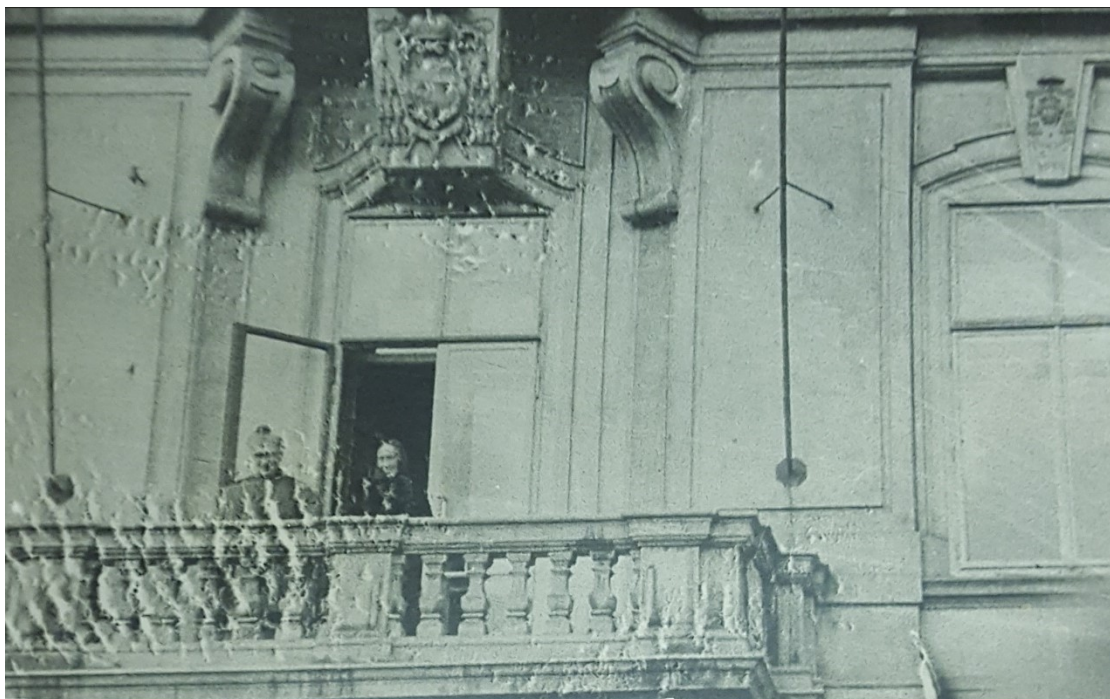
Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947 zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 22, 23)

Štěpán Trochta v den biskupského svěcení, 16. listopadu 1947 zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 24, 25)

Arcibiskup Josef Beran představuje nového litoměřického biskupa z balkonu arcibiskupského paláce, 16. listopadu 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 26, 27)

Salesiánský ústav v Ostravě vítá Štěpána Trochu jako nově vysvěceného biskupa, 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 28, 29)

Salesiánské ústav v Ostravě vítá Štěpána Trochu jako nově vysvěceného biskupa, 1947, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 30, 31)

Štěpán Trochta v lázních (Mariánské Lázně, Jeseník) 1951, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 32, 33)

Štěpán Trochta v době svého zatčení, 1953, zdroj: Archiv bezpečnostních složek (obrázek č. 34)

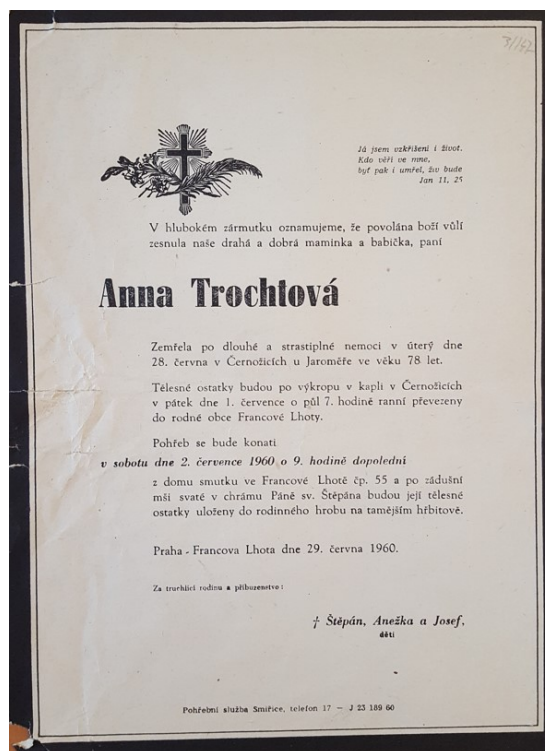

Augustin Korynta, zdroj: Archiv bezpečnostních složek (obrázek č. 35)

Anna Trochtová se synem Josefem Trochtou, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 36)

Parte Anny Trochtové, zdroj: Archiv Biskupství litoměřického, (obrázek č. 37)

Štěpán Trochta při práci na zahradě v Radvanově, zdroj: Archiv arcibiskupství pražského, ob (obrázek č. 38)

Radvanovské společenství: zleva A. Machalka, Š. Trochta, (neznámý muž), S. Zela, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 39)

Radvanovské společenství s Karlem Skoupým, 1968, zleva S. Zela, F. Šilhan, Karel Skoupý, Augustin Machalka, Štěpán Trochta zdroj: Archiv Milosrdných sester, In: KOLOUCH, František. Internace biskupů / internace biskupů Josefa Hloucha a Karla Skoupého. Praha: Academia, 2018, obrazová příloha (obrázek č. 40)

Radvanovské společenství arcibiskupem Josefem Beranem: zleva A. Machalka, Š. Trochta, (neznámý muž), S. Zela, zdroj: Archiv Arcibiskupství pražského, In: VODIČKOVÁ, Stanislava. Uzavírám vás do svého srdce: životopis Josefa kardinála Berana. Druhé, doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, str. 301 (obrázek č. 41)

Štěpán Trochta a Augustin Machalka, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 42)

Štěpán Trochta při práci na zahradě v Radvanově, zdroj: CVRČEK, Jiří. Proces Augustin Machalka a spol.. Č. Budějovice, 2016. diplomová práce (Mgr.).
JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Filozofická fakulta (obrázek č. 43)

Štěpán Trochta podepisuje slib věrnosti republice, 1968, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 44)

Štěpán Trochta při návratu do diecéze, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 45, 46, 47)

Štěpán Trochta při návratu do diecéze, zdroj: Archiv Salesiánského střediska mládeže, Praha-Kobylisy (obrázek č. 48, 49, 50)

